CONFESSIO FIDEI

IN

Conventu Theologorum authoritate Parliamenti Anglicani indicto Elaborata;

Eidem Parliamento postmodum Exhibita;

Quin & ab eodem, deindéq; ab Ecclesia *Scoticana* Cognita & Approbata.

Una cum

CATECHISMO

duplici; *Majori Minorique*;

E sermone Anglicano summa cum fide in Latinum versa.

NATIONAL LIBRARY OF SCOTLAND

EDINBURGI,

Ex Officina Societatis Bibliopolarum

Anno Dom. 1689.

Ad Lectorem præmunitio.

Benigne Lector,

MOnendus eras unum atque alterum; & quidem imprimis illud, nos multo consilio in ea tandem sententia desedisse, in capitum versuumq; numeris margini assignandis à versione Bibliorum *Anglicana* non esse quicquam recedendum; à qua quidem quam proximè abest Latina *Vatabli*. Deinde vero si oratio nostra minus fluere tibi videa-

deatur, dabis id profecto materiæ ſpiſſitudini; ſin minus ſplendida, cogita ſolennitatem. Hæc tua te ſcire intererat, & certe quidem noſtra *Vale*.

G. D.

Confeſ-

CONFESSIONIS CAPITA.

Cap. 1. DE *Scriptura ſacro-ſancta.* p. 9.
2. *De Deo, & Sacro-ſancta Trinitate.* 14.
3. *De æterno Dei decreto.* 17.
4. *De Creatione.* 20.
5. *De Providentia.* 21.
6. *De hominis lapſu, de peccato ejuſq; pœna.* 24.
7. *De Fœdere Dei cum homine.* 25.
8. *De Chriſto Mediatore.* 28
9. *De libero arbitrio* 32.
10. *De vocatione efficaci.* 33.

11. De *Justificatione* 25.
12. De *Adoptione*. 37.
13. *Sanctificatione*. 38.
14 De *Fide salvifica*, 39.
15 De *Resipiscentia ad vitam*. 41.
16. De *bonis operibus*. 43.
17. De *perseverantia sanctorum*. 46.
18. De *certitudine gratiæ & salutis*. 47.
19 De *lege Dei*. 50.
20; De *libertate Christiana, deque libertate Conscientiæ*. 53.
21 De *cultu religioso, & de Sabbato*. 56.
22. De *Juramentis votisque licitis*. 60.
23. De *Magistratu civili*. 63.
24. De *Conjugio & Divortio*. 65.
25. De *Ecclesia*. 67.
26. De *Communione Sanctorum*. 69.

27. De

27. De *Sacramentis*. 71.
28. De *Baptiſmo*. 72.
29. De *Cœna Domini*. 74.
30. De *cenſuris Eccleſiaſticis*. 78.
31. De *Synodis & Conciliis*. 79.
32. De *ſtatu hominum poſt mortem, deq; Reſurrectione mortuorum*. 81.
33. De *ultimo Judicio*. 82.

Confessio Fidei.

CAP. I.

De Scriptura Sacro-sancta.

§. 1. QUanquam naturæ lumen, operàq; Dei cùm Creationis tum Providentiæ, bonitatem ejus, Sapientiam, potentiámq; eò usq; manifestant, ut homines vel inde reddantur inexcusabiles *a*: eam tamen Dei, voluntatisq; divinæ cognitionem, quæ porrò est ad salutem necessaria, nequeunt nobis ingenerare *b*. Quocirca domino complacitum est, variis quidem modis vicibùsq; Ecclesiæ suæ semetipsum revelare, suamq; hanc voluntatem patefacere *c*; sed & eandem omnem postea literis consignare, quò & veritati suæ, tam conservandæquam propagandæ meliùs consuleret, nec Ecclesia sua contra carnis corruptelam, contra malitiam mundi Satanæq; præsidio foret ac solatio destituta *d*. Unde factum est, ut, postquam pristini illi modi, quibus olim populo suo Deus voluntatem suam revelabat, jam desiverint *e*, Scriptura Sacra sit maximè necessaria *f*.

a Rom. 2. 14, 15. Rom. 1. 19, 20. Psal. 19. 1, 2, 3. Rom. 1. 32. Rom. 2. 1. *b* 1 Cor. 1. 21. 1 Col. 2. 13, 14. *c* Heb. 1. 1. *d* Prov. 22. 19, 20, 1. Luc. 1. 3, 4. Rom. 15. 4. Mat. 4. 4, 7, 10, Isa. 8. 19, 20. *e* 2 Tim. 3. 15. 2 Pet. 1. 19. *f* Heb. 1. 1, 2.

Sect. 2.

Sect. 2. Sacræ Scripturæ nomine, seu verbi Dei scripti continentur hodie omnes illi libri tam Veteris quàm Novi Testrmenti, nempe quorum inferiùs subsequuntur nomina.

Veteris Testamenti.

Genesis	Ecclesiastes
Exodus	Canticum Canticorum
Leviticus	Isaias
Numeri	Ieremias
Deuteronomium	Lamentationes
Josua	Ezechiel
Judices	Daniel
Ruth	Hosea
Samuelis 1.	Ioel
Samuelis 2.	Amos
Regum 1.	Obadias
Regum 2.	Jonas
Chronicorum 1.	Micheas
Cronicorum 2.	Nahum
Ezra	Habacuc
Nehemias	Zephanias
Esther	Haggæus
Job	Zecharias
Psalmi	Malachias
Proverbia	

Novi autem.

Evangelium secund.
M *Atthæum*
Marcum
Lucam
Johannem
Acta Apostolorum
Pauli Epistola ad
Romanos
Corinthios 1, 2.
Galatas
Ephesios
Philippenses
Colossenses
Thessalonicen 1, 2.
Timotheum 1, 2.
Titum
Philemonem
Epist. ad Hebræos
Jacobi Epistola
Petri Epist. 1, 2.
Johan. Ep. 1, 2, 3.
Judæ Epistola
Apocalypsis

Qui omnes divinâ inspiratione dati sunt in Fidei vitæq; regulam *g*.

g Luc. 16. 29, 31. Eph. 2. 20. Apoc. 22. 18, 19. 2 Tim. 3. 16.

Sect. 3. Libri Apocryphi, vulgò dicti, quum non fuerint divinitùs inspirati, Canonem Scripturæ nullatenùs constituunt; proindeq; nullam aliam authoritatem obtinere debent in Ecclesia Dei, nec aliter quàm alia humana scripta, sunt aut approbandi aut adhibendi *h*.

h Luc. 24. 27, 44. Rom. 3. 2. 2 Pet. 1. 21.

Sect. 4. Authoritas Scripturæ sacræ propter quam ei debetur fides & observantia, non ab ullius aut hominis aut Ecclesiæ pendet testimonio, sed à solo ejus authore Deo, qui est ipsa veritas: eòq; est à nobis recipienda, quoniam est verbum Dei *i*.

i 2 Pet. 1. 19, 21. 2 Tim. 3. 16. 1 Joh. 5. 9. 1 Thes. 2. 13.

Sect. 5.

Sect. 5. Testimonium Ecclesiæ efficere quidem potest ut de Scriptura sacra quàm honorificè sentiamus *k*: materies insuper ejus cœlestis, doctrinæ vis & efficacia styli Majestas, partium omnium consensus, totiúsq; scopus, (ut Deo nempe omnis gloria tribuatur) plena deniq; quam exhibet unicæ ad salutem viæ commonstratio, præter alias ejus virtutes incomparabiles, & perfectionem summam, argumenta sunt quibus abundè se verbum Dei & luculenter probat; nihilominùs tamen plena persuasio & certitudo de ejus tam infallibili veritate, quàm authoritate divina, non aliunde nascitur quàm ab interna operatione Spiritus Sancti, per verbum & cum verbo ipso in cordibus nostris testificantis *l*.

k 1 Tim. 3. 15. *l* 1 Joh. 2. 20, 27. Joh. 16. 13. 14. 1 Cor. 2. 10, 11, 12. Isa. 59. 21.

Sect. 6. Consilium Dei universum de omnibus quæ ad suam ipsius gloriam; quæq; ad hominum salutem fidem, vitamq; sunt necessaria aut expressè in Scriptura continetur, aut consequentiâ bona & necessariâ derivari potest à Scriptura; cui nihil deinceps addendum est, seu novis à spiritu revelationibus, sive traditionibus hominum *m*. Internam nihilominùs illuminationem Spiritus Dei ad salutarem eorum perceptionem, quæ in verbo Dei revelantur, agnoscimus esse necessariam *n*: quinetiam nonnullas esse circumstantias cultum Dei spectantes &

m 2 Tim. 3. 15, 16. 17. Gal. 1. 8, 9. 2 Thes. 2, 2. *n* Joh. 6. 45. 1 Cor. 2. 9, 10, 11, 12.

Eccle-

Ecclesiæ regimen, iis cum humanis actionibus & societatibus communes, quæ naturali lumine ac prudentiâ Christianâ secundùm generales verbi regulas (perpetuò quidem illas observandas) sunt regulandæ *o*.

o 1. Cor. 11. 13, 14. 1. Cor. 14. 26. 40.

Sect. 7. Quæ in Scriptura continentur non sunt omnia æquè aut in se perspicua, aut omnibus hominibus evidentia *p*: ea tamen omnia quæ ad salutem necessaria sunt cognitu, creditu, observatu, adeo perspicuè, alicubi saltem in Scriptura, proponuntur & explicantur, ut eorum non docti solùm, verùm indocti etiam ordinariorum debito usu mediorum, sufficientem assequi possint intelligentiam *q*.

p. 2. Pet. 3. 6. *q*. Psal. 119. 105. 130.

Sect. 8. Testamentum Vetus Hebræâ linguâ (antiquo Dei populo nempê vernaculâ) Novum autem Græca, (ut quæ apud Gentes maximè omnium tunc temporis, quum scriberetur illud, obtinuerat) immediatè à Deo inspirata, ejúsque curâ & Providentia singulari per omnia huc usque secula pura & intaminata custodita, ea propter sunt authentica *r*; adeô sane ut ad illa ultimò in omnibus de religione controversiis Ecclesia debeat appellare *s*. Quoniam autem Originales istæ linguæ, non sunt toti Dei populo intellectæ, (Quorum tamen & jus est ut scripturas habeant: & interest plurimum, quique eas in timore Dei legere jubentur & perscrutari *t*)

proinde sunt in vulgarem cujúsque Gentis, ad quam pervenerint, linguam transferendæ *u*, ut omnes, verbo Dei opulenter in ipsis habitante, Deum grato acceptóque modo colant *, & per patientiam ac consolationem Scripturarum spem habeant *x*.

r Mat. 5. 18. *s* Is. 8. 20. Act. 15. 15. *t* Joh. 5. 39. *u* 1. Cor. 14. 6, 9, 11, 12, 24, 27. 28. * 1 Col. 3. 16. *x* Rom. 15. 4.

Sect. 9. Infallibilis Scripturam interpretandi regula est Scriptura ipsa: Quoties igitur cunque oritur quæstio de vero plenoque Scripturæ cujusvis sensu, (unicus ille est non multiplex) ex aliis locis, qui apertiùs loquuntur, est indagandus & cognoscendus *y*.

y 1 Pet. 1. 20. 21. Act. 15. 15. 16.

Sect. 10. Supremus Judex, à quo omnes de religione controversiæ sunt determinandæ, omnia Conciliorum decreta, opiniones Scriptorum Veterum, doctrinæ denique hominum, & privati quicunque Spiritus sunt examinandi, cujusque sententia tenemur acquiescere, nullus alius esse potest, præter Spiritum Sanctum in Scriptura pronunciantem *z*.

z Mat. 22. 29. 31. Eph. 2. 20. cum Act. 28. 25

CAP. II.

De Deo & Sacro-sancta Trinitate.

§ 1. UNus est unicúsque *a*, vivens ille & verus Deus *b*; qui idem est essentiâ

essentiâ & perfectione infinitus *c*. Spiritus purissimus *d*, invisibilis *e*, sine corpore, sine partibus *f*, sine passionibus *g*, immutabilis *h*, immensus *i*, æternus *k*, incomprehensibilis *l*, omnipotens *m*; summè sapiens *n*, summè sanctus *o*, liberrimus *p*, maximè absolutus *q*; operans omnia secundùm concilium immutabilis suæ ac justissimæ voluntatis *r*, ad suam ipsius gloriam *s*, idemque summâ benignitate *t*, gratiâ misericordiâ, & longanimitate; bonitate abundans & veritate; condonans iniquitatem, transgressionem & peccatum *u*; studiosè quærentium ipsum remunerator *, sed & in judiciis suis justissimus idem ac tremendus maximè *x*, peccatum omne perosus *y*, & qui sontem nullo unquam absolvet modo *z*.

a Deut 6. 4. 1. Cor. 8. 4. 6. *b* 1 Thes. 1. 9. Jer. 10, 10. *c* Job. 11. 7, 8, 9. & 26. 14. *d* Joh. 4. v. 24. *e* 1. Tim. 1. 17. *f* Deut. 4. 15, 16 Joh. 4. 24. cum Luk. 24. 39. *g* Act. 14. 11. 15. *h* Jac. 1. 17. Mal. 3. 6. *i* 1 Reg. 8. 27. Jer. 23. 23. 24. *k* Ps. 90. 2. 1 Tim. 1. 17. *l* Ps. 145. 3. *m* Gen. 17. 1. Apoc. 4. 8. *n* Rom. 16. 27. *o* Isai. 6. 3. Apoc. 4. 8. *p* Psalm 115 3. *q* Exod. 3. 14. *r* Eph. 1. 11. *s* Prov. 16. 4. Rom. 11. 36. *t* 1 Joh. 4. 8. 16. *u* Exod. 34, 6, 7. * Heb. 11. 6. *x* Neh. 9. 32, 33. *y* Psal. 5. 5, 6. *z* Nah. 1. 2, 3. Exod. 34. 7.

Sect. 2. Omnem vitam *a*, omnem gloriam *b*, bonitatem *c*, beatitudinemque *d*, omnem in sese habet & à seipso Deus; qui solus in se sibíque est ad omnia sufficiens; creaturarum; quos ipse condidit, nullius egens *e*, nec

gloriam ab eis derivans ullam *f*, verum in iis, per eas, iis ipsis ac super eas propriam ipsius gloriam tantummodò manifestans. Is omnis entitatis fons est unicus, à quo, per quem, & ad quem omnia *g*, summumque in ea dominium habet, ac per illa, pro illis, in illa pro suo arbitrio quidlibet agendi potestatem *h*. In conspectu ejus aperta sunt omnia ac manifesta *i* scientia ejus infinita est, infallibilis, atque à creatura independens *k*, adeò ut illi contingens incertumve nihil sit *l*; in omnibus ejus consiliis, operibus & mandatis est sanctissimus *m*, Quicquid cultûs, quicquid officii, quicquid obsequii ab Angelis illi, ab hominibus, aut à quavis alia creatura exigere placet, id illi omne jure optimo debetur *n*.

a Joh. 5. 26. *b* Act. 7. 2. *c* Psalm. 119. 68. *d* 1 Tim. 6. 15. Rom. 9. 5. *e* Acts 17. 24, 25. *f* Job 22. 2. 3. *g* Rom. 11. 36. *h* Apoc. 4. 11. *i* Tim. 6. 15. Dan. 4. 25, 35. *i* Heb. 4. 13. *k* Rom. 11. 33, 34. Psalm. 147. 5. *l* Acts 15. 18. Ezech. 11. 5. *m* Ps. 145. 17. Rom. 7. 12. *n* Apoc. 5. 12, 13, 14.

Sect. 3. In Deitatis unitate personæ tres sunt unius ejusdemque essentiæ, potentiæ, ac æternitatis; Deus Pater, Deus Filius, ac Deus Spiritus Sanctus *o*, Pater quidem à nullo est, nec genitus nempe nec procedens: Filius autem à Patre est æternè genitus *p*, Spiritus autem Sanctus æternè procedens à Patre Filióque *q*.

o 1 Joh. 5. 7. Mat. 3. 16, 17. Mat. 28, 19. 2 Cor. 13. 14. *p* Joh. 1. 14. 18. *q* Joh. 15. 25. Gal. 4, 6.

CAP.

CAP. III.

De æterno Dei Decreto.

§ 1. DEUS, è sapientissimo sanctissimoq; consilio voluntatis suæ, liberè ac immutabiliter, quicquid unquam evenit, ab omni æterno ordinavit *a*, ità tamen, ut inde nec author peccati evadit Deus *b*, nec voluntati creaturarum sit vis illata, neque libertas aut contingentia causarum secundarum ablata sit, verùm potius stabilita *c*.

a Eph. 1. 11. Rom. 11. 33. Heb. 6. 17. Rom. 9. 15. 18. *b* Jac. 1. 13. 17. 1 Joh. 1. 5. *c* Acts 2. 23. Matth. 17. 12. Acts 4. 27, 28. Joh. 19. 11. Prov. 16. 33.

Sect. 2. Quamvis omnia cognoscat Deus, quæ suppositis quibusvis conditionibus sunt eventu possibilia *d*; non tamen ideò quicquam decrevit quoniam illud præviderat aut futurum, aut positis talibus conditionibus eventurum *e*.

d Acts 15. 18. 1 Sam. 23. 11, 12. Mat. 11. 21, 23. *e* Rom. 9. 11, 13, 16, 18.

Sect. 3. Deus, quò gloriam suam manifestaret, nonnullos hominum ac Angelorum *f*, decreto suo ad æternam vitam prædestinavit, alios autem ad mortem æternam præordinavit *g*.

f 1 Tim. 5. 2. Mat. 25. 41. *g* Ro. 9. 22, 23. Eph. 1. 5, 6. Prov. 16. 4.

Sect. 4. Prædestinati illi & præordinati homines Angelique, particulariter sunt ac immu-

tabiliter designati, certúsq; illorum est ac definitus numerus, adeò ut nec augeri possit nec imminui *h*.

h 2 Tim. 2. 19. Joh. 13. 18.

Sect. 5. Qui ex humano genere sunt ad vitam prædestinati, illos Deus ante jacta mundi fundamenta, secundùm æternum suum ac immutabile propositum, secretúmq; voluntatis suæ consilium & beneplacitum elegit in Christo ad æternam gloriam *i*; idque ex amore suo & gratia merè gratuita: nec fide, nec bonis operibus, nec in his illáve perseverantiá, sed neque ullâ aliá re in creatura, prævisis, ipsum tanquam causis aut conditionibus ad id moventibus *k*: quò totum nempe in laudem cederet gloriosæ suæ gratiæ *l*.

i Eph. 1. 4, 9, 11. Rom. 8. 30. 2 Tim. 1. 9, 1 Thes. 5. 9. *k* Rom. 9. 11. 13. 1. 6. Eph. 4. 9. *l* Eph. 16. 12.

Sect. 6. Quemadmodum autem Deus electos ad gloriam destinavit, sic omnia etiam quibus illam consequantur media præordinavit, voluntatis suæ proposito æterno simul & liberrimo *m*. Quapropter electi, postquam lapsi essent in *Adamo*, à Christo sunt redempti *n*, per Spiritum ejus, opportuno tempore operantem; ad fidem in Christum vocantur efficaciter; justificantur, sanctificantur *o*, & potentiá ipsius per fidem custodiuntur ad salutem *p*. Nec alii quivis à Christo redimuntur, vocantur efficaciter, justificantur, adoptan-

m 1 Pet. 1. 2. Eph. 14. 5. Eph. 2. 10. 2 Thes. 2. 13. *n* 1 Thes. 5. 9, 10. Tit. 2. 14. *o* Rom. 8. 30. Eph. 1. 5. 2 Thes. 2. 13. *p* 1 Pet. 1. 5.

tur, sanctificantur & salvantur, præter electos solos *q*.

q Joh. 17. 9. Rom. 8. 28. ad finem. Joh. 6. 64, 65. Joh. 10. 26. Joh. 8. 47. 1 Joh. 2. 19.

Sect. 7. Reliquos humani generis Deo placuit secundum consilium voluntatis suæ inscrutabile (quo misericordiam pro libitu exhibet abstinetve) in gloriam supremæ suæ in creaturas potestatis, præterire, eósque ordinare ad ignominiam & iram pro peccatis suis, ad laudem justitiæ suæ glorioſæ *r*.

r Mat. 11. 25, 26. Rom. 9. 17, 18, 21, 22. 2 Ti. 2. 19, 20. Jud. v. 4. 1 Pet. 2. 8.

Sect. 8. Doctrina de sublimi hoc prædestinationis mysterio non sine summa cura & prudentia tractari debet *s*, quò nimirùm homines, dum voluntati Dei in verbo ejus revelatæ advertant animos, eique debitam exhibeant obedientiam de efficaci sua vocatione certiores facti, ad æternæ suæ electionis assurgere possint certitudinem *t*. Ità demum suppeditabit hæc doctrina laudandi, reverendi, admirandique Deum argumentum *u*, quin etiam humilitatis, diligentiæ, & consolationis copioſæ omnibus sincerè obedientibus evangelio *.

s Rom. 9. 20. Rom. 11. 33. Deut. 29. 29. *t* 2 Pet. 1. 10. *u* Eph. 1. 6. Rom. 11. 33. * Rom. 11. 5, 6, 20. 2 Pet. 1. 10. Rom. 8. 33. Luc. 10. 20.

CAP. IV.

De Creatione.

§. 1. DEo, Patri, Filio, & Spiritui Sancto, complacitum est *a*, quò æternæ suæ cùm potentiæ tum sapientiæ bonitatisq; gloriam manifestaret *b*, mundum hunc, & quæ in eo continentur universa tam visibila quam invisibilia, in principio intra sex dierum spatium creare, seu ex nihilo condere, atque omnia quidem bona valdé *c*.

a Heb. 1. 2. Ioh. 1. 2. 3. Gen. 1. 2 Ioh. 26. 13. Iob. 33. 4. *b* Rom. 1. 20. Ier. 10. 12. Psal. 104. 24. Psal. 33. 5. 6. *c* Gen. 1. cap. Heb. 11. 3. Col. 1. 16. Act. 17. 24.

Sect. 2. Postquam omnes alias creaturas condidisset Deus, creavit hominem marem & fœminam *d*, animabus inditis rationalibus ac immortalibus *e*, imbutos cognitione, justitiâ, verâque sanctitate, ad suam ipsius imaginem *f*, habentes in cordibus suis inscriptam Divinam legem *g*, simul & eandem implendi vires *h*, non tamen sine quadam violandi possibilitate; libertati siquidem permissi erant voluntatis suæ haud immutabilis *i*. Præter autem hanc in cordibus eorum inscriptam legem, de non comendendo ex arbore scientiæ boni malique mandatum insuper acceperunt; quod

d Gen. 1. 27. *e* Gen. 2. 7. cum Eccl. 12. 7. & Luc. 23. 43. & Matt. 10. 28. *f* Gen. 1. 26. Col. 3. 10. Eph. 4. 24. *g* Rom. 2. 14. 15. *h* Ecc. 7. 29. *i* Gen. 3. 6. Eccles. 7. 29.

certè

certè quamdiu observabant, communione Dei beati erant *k*; dominiúmque habebant in creaturas *l*.

k Gen. 2. 17. Gen. 3, 8. 9. 10. 11. 23. *l*. Ge. 3. 26. 28.

CAP. V.

De *Provideutia.*

§ 1. MAgnus ille rerum omnium creator Deus, sapientissimâ suá & sanctissimâ simul providentià *a*, creaturas, actiones résque *b*, à maximis usque ad minimas *c*, universas sustentat *d*, dirigit, ordinat, gubernátque secundùm infallibilem suam præscientiam *e*, & voluntatis suæ consilium liberum ac immutabile *f*, ad laudem gloriæ sapientiæ suæ potentiæ, justititiæ, bonitatis, ac misericordiæ *g*.

a Prov. 15. 3. Psal. 104. 24 Psal. 145. 17. *b* Dan. 4, 34, 35. Psal. 135. 6. Act. 17. 25. 26. 28. Iob. 38, 39, 40. 41. capita *c* Mat. 10. 29, 30, 31. *d* Heb. 1. 3. *e* Act 15. 18. Psal 94. 8, 9, 10, 11. *f* Eph. 1. 11. Psal. 33. 10, 11. *g* Isa. 63. 14. Ephel. 3. 10. Rom. 9. 17. Gen. 45. 7. Psal. 145. 7.

Sect 2. Quamvis respectu præscientiæ ac decreti Dei (causæ primæ) omnia immutabiliter atq; infallibiliter eveniant *h*, per eandem tamen ille providentiam eadem ordinat evenire necessariò, liberè, aut contingenter, pro natura causarum secundarum *i*.

h Act. 2. 23. *i* Gen. 8. 22. Ier. 31. 35. Exod. 21 13. cum. Deut. 19. 5. 1 Reg. 22. 28. 34. Isa. 10. 6. 7.

Sect.

Sect. 3. Deus in providentia sua ordinaria mediis utitur *k:* iis tamen non astringitur, quò minùs absque eis *l*, supra *m*, aut etiam contra ea pro arbitrio suo operetur *n*.

k Act. 27. 31. 44. Isa. 55. 10, 11. Hos. 2. 21. 22. *l* Hos. 1. 7. Mat. 4. 4. Iob 34. 10. *m* Rom. 4. 19. 20, 21. *n* 2 Reg 6. 6. Dan. 3. 27.

Sect. 4. Omnipotentem Dei potentiam, sapientiam inscrutabilem, bonitatémque infinitam providentia ejus eò usque manifestat, ut vel ad primum lapsum, omniaque reliqua peccata, seu hominum sint sive angelorum, se extendat *o*; neque id quidem permissione nudâ *p*, verùm cui conjuncta est sapientissima potentissimáque eorum limitatio *q*, ac aliusmodi ad sanctos sibi propositos fines dispensatione multiplici ordinatio & gubernatio *r*; ità tamen ut omnis eorum vitiositas à sola proveniat creatura, à Deo neutiquam, qui sanctissimus quum sit justissimúsque, neque est, nec esse quidem potest peccati autor aut approbator *s*.

o Rom. 11. 32, 33, 34, 2. Sam. 24. 1. cum. 1. Chr. 21. 1. 1 Reg. 22. 22. 23. 1 Chr. 10. 4. 13, 14. 2 Sam. 16. 10. Act. 2. 23. Act. 4. 27. 28. *p* Act. 14 16. *q*. Psal. 76. 10. 2. Reg. 19. 28. *r* Gen. 50. 20. Isa. 10. 6. 7. 12. *s* Ia. 1. 13. 14. 17. 1 Ioh. 2. 16. Psal. 50, 21.

Sect. 5. Sapientissimus, justissimus, & gratiosissimus idem Deus, sæpenumerò filios suos tentationibus multifariis, suorumque cordium corruptioni ad tempus permittit; quò ob admissa priùs peccata castiget eos, vel corruptionis iis detegat vim occultam, cordium-

que

que suorum fraudulentiam ut humilientur *t*; quóque eos excitet ad strictam magis & constantem â seipso pro ferendis suppetiis dependentiam; Quò denique adversus omnes occasiones peccati de futuro reddat cautiores. Sed & ob alios etiam varios fines, justos sanctósque sibi propositos *u*.

t 2. Chr. 32. 25, 26, 31. 2 Sam. 24. 1. *u* 2 Cor. 12. 7, 8, 9. Psal. 73. per tot. Psal. 77. 1. ad 12. Mat. 24. 66. ad finem; cum Ioh. 21. 15, 16, 17.

Sect. 6. Quod sceleſtos illos spectat impiósque hominis, quos *D*eus, ut justus judex, ob peccata præcedentia excæcat induratque *; eis ille non solùm gratiam suam non impertit, quà ipsis cùm illuminari intellectus, tum affici corda potuissent *x*: sed interdum substrahit eis quibus imbuti erant dona *y*, & ipsos exponit illiusmodi objectis, unde corruptio eorum arripit sibi peccandi occasiones *z*; simùlque tradit eos suis ipsorum concupiscentiis, & tentationibus mundi, & potestati Satanæ *a*; ex quo fit ut seipsos ipsi indurent, & quidem sub iisdem mediis quibus utitur Deus ad alios emolliendos *b*.

* Rom. 1. 14. 26. 28. Rom. 1. 7. 8. *x* Deut. 29. 4. *y* Mat. 13. 12. Mat. 25. 29. *z* Deut. 2. 30. 2. Reg. 8. 12, 13. *a* Psal. 81. 11. 2 Thes. 2. 10. *b* Exod. 7 3. cum Exod. 8. 15. 16. 2. Cor. 2. 15. 16. Isa. 8. 14. 1 Pet. 2. 7. 8. Isa. 6. 9, 10. cum Act. 28. 26, 27.

Sect. 7 Providentia Dei sicut ad omnes creaturas universali modo se extendit; ità. modò planè peculiari Ecclesiæ suæ curam gerit, ac

ac in ejus bonum disponit universa *c*.

c 1. Tim. 4. 10. Amos 4. 8, 9. Rom. 8, 28. Isa. 43. 3, 4, 5, 14.

CAP. VI.

De hominis lapsu, de peccato ejusque pœna.

§. 1. PRimi Parentes, Satanæ subtilitate ac tentatione seducti, fructus vetiti esu peccaverunt *a*. Hoc eorum peccatum secundùm sapiens suum sanctumque consilium Deo placuit permittere, non sine proposito illud ad suam ipsius gloriam ordinandi *b*.

a Gen. 3. 13. 2 Cor. 11. 3. *b* Rom. 11. 32.

Sect. 2. Hoc illo peccato, justitiâ sua originali & communione cum Deo exciderunt *c*; itáque facti sunt in peccato mortui *d*, atque in omnibus facultatibus ac partibus animæ. corporísq; penitus contaminati *e*.

c Gen. 3. 6, 7, 8. Eccles. 7. 29. Rom. 3. 23 *d* Gen. 2. 17. Eph. 2. 1. *e* Tit. 1. 15. Gen. 6. 5. Jer. 17. 9. Rom. 3. 10. ad 19.

Sect. 3. Quúmq; illi fuerint radix totius humani generis, hujusce peccati reatus fuit imputatus *f*, eadémq; in peccato mors ac natura corrupta propagata, omnibus illorum posteris, quotquot ab iis ordinariá quidem generatione procreantur *g*.

f Gen. 1. 27, 28. Gen. 2. 16, 17. Act. 17. 26. cum Rom. 5. 12, 15, 16, 17, 18, 19. & 1 Cor. 15. 21, 22. *g* Psal. 51. 5. Gen. 5. 3. Job 14. 4. Job 15. 14.

Sect. 4. Ab hac originali labe (quâ ad omne bonum facti sumus inhabiles prorsus ac impotentes

potentes, eíque planè oppositi *h*, ad malum autem omne proclives penitus *i*) proveniunt omnia peccata actualia *k*.

h Rom. 5. 6. Rom. 8. 7. Rom. 7. 18. Col. 1. 21. *i* Gen. 6. 5. Gen. 8. 21. Rom. 3. 10, 11, 12. *k* Iac. 1. 14, 15. Eph. 2. 2, 3. Mat. 15. 19.

Sect. 5. Hæc naturæ corruptio durante hac vitâ manet etiam in regenitis *l*: & quamvis per Christum & condonata sit & mortificata; nihilominùs tam ipsa, quam ejus motus universi verè sunt ac propriè peccata *m*.

l 1 Ioh. 1. 8, 10. Rom. 7. 14, 17, 18, 23. Iac. 3. 2. Pro. 20. 9. Eccl. 7. 20. *m* Rom. 7. 5, 7, 8, 25 Gal. 5 17.

Sect. 6. Peccatum omne cùm originale tum actuale, quum justitiæ Dei legis transgressio sit eíque contraria *n* peccatori suapte natura reatum infert *o*, quo ad iram Dei *p*, ac maledictionem legis *q*, subeundam obligatur, adeóque redditur obnoxius morti *r*, simul & miseriis omnibus spiritualibus *s*, temporalibus *t*, ac æternis *u*.

n 1. Ioh. 3 4. *o* Rom. 2. 15. *p* Ephes. 2. 3. *q* Gal. 3. 10. *r* Rom. 6. 23. *s* Ephes. 4. 18. *t* Rom. 8. 20. Lam. 3. 39. *u* Mat. 25. 41. 2 Thes. 1. 9.

CAP. VII.

De fœdere Dei cum homine.

§. 1. TAnta est inter Deum & creaturam distantia, ut licet creaturæ rationales obedientiam illi ut creatori suo debeant, nullam tamen fruitionem ejus tanquam suæ

beatitudinis ac præmii habere unquam potuissent, ni voluntaria fuisset aliqua ex parte Dei condescensio; quam ipsi exprimere placuit icto fœdere *a*.

a Isa. 40. 13, 14, 15 16. 17. Job. 9. 32, 33. 1 Sam. 2. 25. Psal. 113. 5. 6. Psal 100. 2. 3. Job. 22. 2, 3. Job. 35. 7, 8 Luc. 17. 10. Act. 17. 24, 25.

Sect. 2. Primum fœdus cum hominibus initum erat fœdus operum *b*, quo vita Adamo promissa erat, ejùsque in eo posteris *c*, sub conditione obedientiæ perfectæ ac personalis *d*.

b Gal, 3. 12. *c* Rom. 10. 5. Rom. 5. 12. ad 20. *d* Gen, 2 17. Gal. 3. 10.

Sect. 3. Quum autem homo lapsu suo omnem sibi præstruxisset ad vitam aditum per illud fœdus, complacuit Domino Secundum inire *e*, quod vulgò dicimus *Fœdus Gratiæ*; in quo peccatoribus offert gratuito vitam ac salutem per Jesum Christum, fidem in illum ab iis requirens ut salventur *f*; promittènsque omnibus qui ad vitam ordinantur, se spiritum suum sanctum daturum, qui in illis operetur credendi cùm voluntatem tum potentiam *g*.

e Gal. 3. 21. Rom. 8 3. Rom. 3. 20. 21. Gen. 3. 15. Isa. 42. 6. *f* Mar. 16, 15. 16. Ioh. 3. 16. Rom. 10, 6. 9, Gal. 3. 11. *g* Ezech. 36. 26. 27. Ioh. 6. 44. 45.

Sect. 4. Hoc fœdus gratiæ in Scriptura sæpè nomine *Testamenti* indigitatur, respectu nimirum mortis Testatoris Jesu Christi, æternæque illius hæreditatis, quam is unâ cum omnibus ad eam spectantibus inibi legabat *h*.

h He 9. 15, 16, 17. Heb. 7. 22. 1 Cor. 11. 25.

Sect. 5. Hoc fœdus sub lege atque sub Evan-

Evangelio administratum est modo alio atque alio *i*. Sub lege quidem per promissiones, prophetias & sacrificia, per circumcisionem, agnum Paschalem, aliosque typos ac instituta populo Judaico tradita, quæ omnia venturum Christum præsignificabant *k*; erantque pro ratione illorum temporum sufficientia & per operationem spiritus efficacia ad electos instruendum ac ædificandum in fide in promissum Messiam *l*. per quem plenam peccatorum remissionem & salutem æternam sunt consecuti; diciturque *Vetus Testamentum* m.

i 2. Cor. 3. 6. 7, 8, 9. *k* Heb. 8. 9. 10. cap. Rom. 4. 11. Col. 2. 11, 12. *l* 1 Cor. 10. 1, 2, 3, 4. Ioh. 8. 56. *m* Gal. 3. 7, 8, 9, 14.

Sect. 6. Sub evangelio autem exhibito jam Christo, substantia *n* scilicet ac antitypo, præscriptæ rationes in quibus hoc fœdus dispensatur, sunt prædicatio Verbi, & administratio Sacramentorum, baptismi nempe ac cœnæ Dominicæ *o*; in quibus quidem ut ut numero paucioribus, iisque simplicius ac minore cum externa gloria administratis, cum majore tamen plenitudine, evidentia, & efficacia spirituali *p* populis cunctis tam jūdæis quam Gentibus *q* exhibetur; Diciturq; *Novum Testamentum* Non sunt ergo duo fœdera gratia, re atque naturâ discrepantia; sed unum idemq; licèt non uno modo dispensatum *s*.

n Col. 2. 17. *o* Mat. 28. 19, 20. 1 Cor. 11. 23, 24, 25. *p* Heb. 12. 22, ad 28. Jer. 31. 33, 34. *q* Mat. 28. 19. Eph. 2. 15, ad 20. *r* Luc. 22. 20. *s* Gal. 3. 14, 16. Rom. 3. 21, 22, 23, 30. Psal. 32. 1. cum Rom. 4. 3, 6. 16, 17, 23, 24. Heb. 13. 8.

CAP.

CAP. VIII.

De Christo Mediatore.

§ 1. COmplacitum est Deo Filium ejus unigenitum Dominum Iesum in æterno suo propositio eligere atque ordinare ut Mediator esset inter Deum & hominem *a*. Propheta *b*, Sacerdos *c*, & Rex *d*, caput idem & Salvator Ecclesiæ suæ *e*; rerum omnium hæres *f*, Mundique Judex *g*, cui ab æterno populum dedit suum illi in semen *h*, ac per illum statò tempore redimendum, vocandum, justificandum, sanctificandum ac glorificandum *i*.

a Isa. 42. 1. 1 Pet. 1. 19, 20. Ioh. 3. 16. 1 Tim. 2. 5. *b* Act. 3. 22. *c* Heb. 5. 5, 6. *d* Psal. 2. 6. Luc. 1. 33. *e* Eph. 5. 23. *f* Heb. 1. 2. *g*. Act. 17. 31. *h* Ioh. 17. 6. Psal. 22. 30. Isa. 53. 10. *i* 1 Tim. 2. 6. Isa. 55. 4, 5. 1 Cor. 1. 30.

Sect. 2. Filius Dei Persona secunda in Trinitate, verus nempe idem æternusq; Deus, substantiæ cum Patre unius ejusdèmque, eique coæqualis, cum advenerat temporis plenitudo, assumpsit naturam humanam *k*. unà cum omnibus ejus proprietatibus essentialibus, communibusqué infirmitatibus immunem tamen à peccato *l*, conceptus scilicet in utero eque substantia Mariæ Virginis *m*, virtute Spiritus Sancti. Adeo sané ut naturæ quæ, integræ, perfectæ, Distinctæq; Deitas ac hu-

k Joh. 1. 1, 14. 1 Joh. 5. 20. Phil. 2. 6. Gal. 4. 4. *l* Heb. 2. 14, 16, 17. Heb. 4. 15. *m* Luk. 1. 27, 31, 35, Gal. 4. 4.

manitas

manitas in unâ eâdemque persona indissolubili nexu conjunctæ fuerint, sine conversione, compositione, aut confusione *n*. Quæ quidem persona verè Deus est ac verè homo, unus tamen Christus, unicus inter Deum & hominem Mediator *o*.

n Luc. 1. 35. Col. 1. 9. Rom. 9. 5. 1 Pet. 3. 18. 1 Tim. 3. 16. *o* Rom. 1. 3, 4. 1 Tim. 2. 5.

Sect. 3. Dominus Jesus in humana sua natura divinæ hunc modum conjuncta sanctificatus est, ac Spiritu Sancto supra mensuram unctus *p*, in se habens omnes sapientiæ notitiæque thesauros *q*; in quo Patri visum est ut omnis plenitudo inhabitaret *r*, atque eo quidem fine ut sanctus, innocuus, intaminatus, plenusq; gratiæ ac veritatis existens *s*, ad Mediatoris Vadisque munus exequendum perfectè esset instructus *t*. Quod ille officium non arripuit sibi, verum à Patre erat ad id vocatus *u*, qui omnem ei potestatem ac judicium in manus dedit, unà cum mandato exercendi *.

p Psal. 45. 7. Ioh. 3. 34. *q* Col. 2. 3. *r* Col. 1. 19. *s* Heb. 7. 26. Ioh. 1. 14. *t* Act. 10. 38. Heb. 12 24. Heb. 7. 22. *u* Heb. 5. 4, 5. * Ioh. 5. 21, 27. Mat. 28. 18. Act. 2. 36.

Sect. 4. Hoc munus promptissimâ voluntate in se suscepit Dominus Iesus *x*, quod ut expleret factus est sub lege *y*, eam perfectè implevit *z*, immediate in anima *a*, sua gravissi-

x Psal. 40. 7, 8. Heb. 10. 5, 6, 7, 8, 9, 10. Ioh. 10. 18. Phil. 2. 8. *y* Gal. 4. 4. *z* Mat. 3. 15. Mat 5. 17. *a* Mat. 26. 37, 38. Luk. 22. 44. Mat. 27. 46.

mos subiit cruciatus, in corpore *b* vero perpessiones quam maximè dolorificas? crucifixus est, mansitque sub mortis potestate; nec tamen ullam vidit corruptionem *d*. Tertio die surrexit á mortuis *e* cum eodem in quos passus fuerat corpore *f*, cum quo etiam ascendit in cœlum, ibique sedens ad dextram Patris *g*, intercedit *h*, rediturus inde in consummatione mundi, ad homines angelosque judicandum *i*.

b Mat. 26. 27. cap. *c* Phil. 2. 8. *d* Act. 2. 23, 24, 27. Act. 13. 37. Rom. 6. 9. *e* 1 Cor. 15. 3, 4. *f* Ioh. 20. 25, 27. *g* Mar. 16. 19. *h* Rom. 8. 34. Heb. 9. 24. Heb. 7. 25. *i* Rom. 14. 9, 10. Act. 1. 11. Act. 10. 42. Mat. 13. 40, 41, 42. Jud. 6. 2 Pet. 2. 4.

Sect. 5. Dominus Jesus obedientia sua perfectâ, suique ipsius sacrificio, quod per æternum Spiritum Deo semel obtulit, justitiæ Patris plenè satisfecit *k*, ac omnibus ei á Patre datis non modo reconciliationem; verúm etiam æternam hæreditatem in regno cœlorum acquisivit *l*.

k Rom. 5. 19. Heb. 9. 14, 16. Heb. 10. 14. Rom. 3. 25, 26. *l* Dan. 9. 24, 26. Col. 1. 19, 20. Eph. 1. 11, 14. Ioh. 17. 2. Heb. 9. 12, 15.

Sect. 6. Quamvis redemptionis opus non nisi post incarnationem ejus, a Christo quidem actu effectum fuerit, vis tamen ejus, efficacia, & beneficia per omnia jam inde à mundi primordiis elapsa secula electis sunt communicata, in, & per promissiones illas typos, & sacrificia, quibus revelatum erat

&

& significatum hunc esse semen illud mulieris, quod contriturum erat serpentis caput, agnúmq; illum mactatum ab initio mundi, ut qui heri ac hodie idem est & in sempiternum *m*.

m Gal. 4. 4, 5. Gen. 3. 15. Apoc. 13. 8. Heb 13. 8.

Sect. 7. Christus in opere Mediatorio agit secundum utramq; naturam, id agens per utramvis, quod eidem proprium est *n*, nonnunquam tamen fit propter personæ unitatem ut quod uni naturæ proprium est, personæ ab altera natura denominatæ in Scriptura tribuatur *o*.

n Heb. 9. 14. 1 Pet. 3. 18. *o* Act. 20. 28. Ioh. 3. 13. 1 Ioh. 3. 16.

Sect. 8. Pro quibus Christus redemptionem acquisivit, iis omnibus certo quidem ac efficaciter eam applicat impertitq; *p* pro iis intercedens *q*, eisq; in verbo & per verbum revelans mysterium salutis *r*, per spiritum suum eis ut credere velint ac obedire persuadens efficaciter *s*, eorumq; gubernans corda verbo suo spirituq; sed & vi suâ omnipotenti, ac sapientiá debellans omnes eorum hostes, iis autem modis mediisq; quæ admirabili & inscrutabili ejus dispensationi sunt maximè consentanea *t*.

p Ioh. 6. 37, 39. Ioh. 10. 15, 16 *q* 1 Ioh. 2. 1, 2. Rom. 8. 34. *r* Ioh. 15. 13, 15. Eph. 1. 7, 8, 9. Ioh. 17. 6. *s* Ioh. 14. 16. 2 Cor. 4. 13. Rom. 8. 9, 14. Rom. 15. 18, 19. Ioh. 17. 17. *t* Psal. 110 1. 1 Cor. 15. 25, 26. Mal. 4. 2, 3. Col. 2. 15.

CAP. IX.

De libero arbitrio.

§. 1. FAm humanæ voluntati naturalem Deus indidit libertatem, ut nec cogatur unquam, neque absolutâ ulla naturæ necessitate ad bonum aut malum determinetur *a*.

a Mat. 17. 12. Iac. 1. 14. Deut. 30. 19.

Sect. 2. Homo in statu innocentiæ libertatem habuit ac potentiam, quod bonum erat Deóq; gratum voiendi agendiq; *b*, mutabiliter tamen, ità ut illá potuerit excidere *c*.

b Eccl. 7. 29. Gen. 1. 26. *c* Gen. 2. 16, 17. Gen. 3. 6.

Sect. 3. Homo per lapsum suum in statum peccati, potentiam omnem quam habuerat voluntas ejus ad bonum aliquod spirituale & saluti contiguum amisit penitus *d*; adeò sanè ut naturalis homo, utpote ab ejusmodi bono abhorrens prorsus *e*, ac in peccato mortuus *f*, non possit unquam suis ipsius viribus convertere semet, sed nè quidem ad conversionem se vel preparare *g*.

d Rom. 5. 6. Rom. 8. 7. Ioh. 15. 5. *e* Rom. 3. 10, 12. *f* Eph. 2. 1, 5. Col. 2. 13. *g* Ioh. 6. 44, 65. Eph. 2. 2, 3, 4, 5. 1 Cor. 2. 14. Tit. 3. 3, 4, 5.

Sect. 4. Quandocunque Deus convertit ac in statum gratiæ transfert peccatorem, eundem eximit naturali sua sub peccato servitute *h*, solóq; gratia sua potentem reddit ad

h Col. 1 13. Ioh. 8. 34, 36.

spiri-

ſpirituale bonum volendum præſtandúmq; *i.* Ita tamen ut propter manentem adhuc in eo corruptionem, bonum nec perfectè velit, neque id tantummodo, verum etiam quandoq; malum. *k.*

i Phil. 2 13. Rom. 6. 18, 22. *k* Gal. 5. 17. Rom. 7. 15, 18, 19, 21, 23.

Sect. 5. Voluntas humana perfectè ac immutabiliter libera ad bonum ſolum redditur non niſi in ſtatu Gloriæ *l.*

l Eph. 4. 13. Heb. 12. 23. 1 Ioh. 3. 2. Jud. 24

CAP. X.

De vocatione efficaci.

§. 1. DEus quos ad vitam prædeſtinavit omnes, eoſque ſolos dignatur per verbum ſuum & ſpiritum *a*, conſtituto ſuo acceptoq; tempore vocare efficaciter *b*, è ſtatu illo peccati & mortis in quo ſunt naturâ conſtituti, ad gratiam ac ſalutem per Ieſum Chriſtum *c*; idq; mentes eorum illuminando, ut modo ſpirituali & ſalutari quæ Dei ſunt intelligant *d*; tollendo eorum cor lapideum; donandóq; eis cor carneum *e*; voluntates eorum renovándo ac pro potentia ſua omnipotente ad bonum determinando *f*, & ad Ieſum Chri-

a Rom. 8. 30. Rom. 11. 7. Eph. 1. 10, 11. *b* 2 Theſ. 2. 13, 14. 2 Cor. 3. 3, 6. *c* Rom. 8. 2. Eph. 2. 1, 2, 3, 4, 5. 2 Tim. 1. 9, 10. *d* Act. 26. 18. 1 Cor. 2. 10, 12. Eph. 1. 17, 18. *e* Ezek. 36. 26. *f* Ezek. 11. 19. Phil. 2. 13. Deut. 30. 6. Ezek. 36. 27.

ſtum

ſtum trahendo efficaciter g; Ita tamen ut illi nihilominus liberrimè veniant, volentes nempe facti per illius gratiam h.

g Eph. 1. 19. Ioh. 6. 44, 45. h Cant. 1. 4. Pſal. 110. 3. Ioh. 6. 37. Rom. 6. 16, 17, 18.

Sect. 2 Efficax hæc vocatio eſt à ſola Dei gratia, gratuitâ illa & ſpeciali; à nulla autem re in homine prævisa i, qui in hoc negotio ſe habet omnino paſſivè, donec per Spiritum ſanctum vivificatus ac renovatus k, potis inde factus ſit vocationi huic reſpondere, gratiamque inibi oblatam & exhibitam amplexari l.

i 2 Tim. 1. 9. Tit. 3. 4, 5. Eph. 2. 4, 5, 8, 9. Rom. 9. 11. k 1 Cor. 2. 14. Rom. 8. 7. Eph. 2. 5. l Ioh. 6. 37. Ezek. 36. 27. Ioh. 5. 25.

Sect. 3. Electi infantes in infantia ſua morientes regenerantur ſalvaturq; à Chriſto per Spiritum m, qui quando & ubi, & quibus ſibi placuerit modo operatur n, ſic ut & reliqui electi omnes, quotquot externæ vocationis per miniſterium verbi ſunt incapaces o.

m Luk. 18. 15, 16. Act. 2. 38, 39. Ioh. 3. 3, 5. 1 Ioh. 5. 12. Rom. 8. 9. n Ioh. 3. 8. o 1 Ioh. 5. 12. Act. 4. 12.

Sect. 4. Alii autem, qui non electi ſunt ut verbi miniſterio vocari poſſint p, communéſq; nonnullas operationes Spiritus experiri q, nunquam tamen verè ad Chriſtum accedunt, proindéq; nec ſalvari poſſunt r. Multo quidem minùs poterunt illi, quotquot religionem Chriſtianam non profitentur, ſum-

p Mat. 22. 14. q Mat. 7. 22. Mat. 13. 20, 21. Heb. 6. 4, 5. r Ioh. 6. 64, 65, 66. Ioh 8. 24,

mam

mam licet operam navaverint moribus suis ad naturæ lumen, istiusq; quam profitentur religionis legem componendis extra hanc unicam viam salutem unquam obtinere *s*. Atque huic quidem contrarium statuere ac defendere, pernicioſum admodum est ac detestandum *t*.

s Act. 4. 12. Ioh. 14. 6. Eph. 2. 12. Ioh. 4. 22. Ioh. 17. 3. *t* 2 Ioh. 9. 10, 11. 1 Cor. 16. 22. Gal. 1. 6, 7, 8.

CAP. XI.

De Justificatione.

§. 1. QUos Deus vocat efficaciter, eosdem etiam gratis justificat *a*, non quidem justitiam iis infundendo, sed eorum peccata condonando, personasq; pro justis reputando atq; acceptando; neq; id certè propter quicquam aut in iis productum, aut ab iis præstitum, verum Christi solius ergo: eisque ad justitiam non fidem ipsam, non credendi actum, aut alium quamcunq; obedientiam evangelicam, verùm obedientiam ac satisfactione Christi imputando *b*, eum nempe recipientibus, eiq; ac justitiæ ejus per fidem innitentibus: quam illi fidem ex dono Dei, non à seipsis habent *c*.

a Rom. 8. 30. Rom. 3. 24. *b* Rom. 4. 5, 6, 7, 8. 2 Cor. 5. 19, 21. Rom. 3. 22, 24, 25, 27, 28. Tit. 3. 5, 7. Eph. 1. 7. Jer. 23. 6. 1 Cor. 1. 30, 31. Rom. 5. 17, 18, 19. *c* Act. 10. 44. Gal. 2. 16. Phil. 3. 9. Act. 13. 38, 39. Eph. 2. 7. 8.

Sect. 2.

Sect. 2. Fides hoc modo Christum recipiens, eiq; innitens ac justitiæ ejus, est justificationis unicum instrumentum *d*, in homine tamen justificato hæc non est solitaria, verum gratiis aliis omnibus salutaribus semper comitata; neq; est fides mortua, sed quæ per charitatem operatur *e*,

d Ioh. 1. 12. Rom 3. 28. Rom. 5. 1, *e* Iac. 2. 17, 22, 26. Gal. 5. 6.

Sect. 3. Qui hunc in modum justificantur, eorum omnium debita Christus per obedientiam suam mortemq; prorsus dissolvit; eorumq; vice justitiæ Patris sui realem, plenam, & propriè dictam satisfactionem præstitit *f*. Quum tamen non propter in iis quicquam, verum gratuitò Pater cum Christum ipsum pro eis dederit *g*, tum obedientiam ejus ac satisfactionem tanquam eorum loco constituti *h* acceptaverit; omninò à gratia gratuita est eorum justificatio *i*, Quò nimirum Dei tum accurata justitia tum locuples gratia glorificata foret in justificatione peccatorum *k*.

f Rom. 5. 8, 9, 10, 19. 1 Tim. 2. 5, 6. Heb. 10. 10, 14. Dan. 9. 24. 26. Isa. 53. 4, 5, 6, 10, 11, 12. *g* Rom. 8. 32. *h* 2 Cor. 5. 21. Mat 3. 17. Eph. 5. 2. *i* Rom. 3 24. Eph. 1. 7. *k* Rom. 3. 26. Eph. 2. 7.

Sect. 4. Ab æterno decrevit Deos electos omnes justificare *l*, Christusq; in temporis plenitudine mortuus est pro eorum peccatis, & in justificationem eorum resurrexit *m*: nihilominus tamen justificati prius non sunt, quam Christum eis in tempore suo oportuno Spiritus Sanctus actu applicuerit *n*.

l Gal 3. 8. 1 Pet. 1. 2, 19, 20. *m* Gal. 4. 4. 1 Tim. 2. 6. Rom. 4. 25. *n* Col. 1. 21, 22. Gal. 2. 16.

Sect. 5

Sect. 5. Perseverat Deus eorum peccata condonare quos semel justificavit *o*, quin & etiamsi excidere statu justificationis nunquam possint *p*; fieri tamen potest ut iræ Dei, paternæ quidem illi, per peccata sua se exponant, nec lumen paterni vultûs prius sibi habeant restitutum, quàm semetipsos humiliaverint, peccata agnoverint, imploraverint veniam, fidem denique & pœnitentiam suam renovaverint *q*.

o Mat. 6. 12. 1 Ioh. 1. 7, 9. 1 Ioh. 2. 1, 2. *p* Luc. 22. 32. 1 Ioh. 10. 8. Heb. 10. 14. *q* Psal. 89. 31, 32, 33. Psal. 51. 7, 8, 9, 10, 11, 12. Psal. 32. 5. Mat. 26. 75. 1 Cor. 11. 30, 32. Luc. 1. 20.

Sect. 6. Justificario fidelium sub Vetere ac Novo Testamento quoad isthæc omnia, est una eadémque *r*.

r Gal. 3. 9, 13, 14. Rom. 4. 22, 23, 24. Heb. 13. 8.

CAP. XII.

De Adoptione.

§ 1. DEus justificatos omnes dignatur in filio suo unigenito Jesu Christo, & propter eundem participes facere gratiæ Adoptionis *a*, per quam in numerum filiorum Dei assumuntur, taliúmque immunitatibus ac privilegiis potiuntur *b*, impositum sibi habent nomen Dei *c*, Spiritum Adoptionis accipiunt *d*, aditum habent ad thronum gratiæ cum

a Eph. 1. 5. Gal. 4. 4, 5. *b* Rom. 8. 17. Ioh. 1. 12. *c* Jer. 14. 9. 2 Cor. 6. 18. Apoc. 3. 12. *d* Rom. 8. 15.

confidentia *e*, potestatem consequuntur clamandi Abba Pater *f*, commiserationem *g*, tutelam *h*, & providentiam *i*, sortiuntur; quin & castigationem Dei paternam experiuntur *k*, nunquam tamen abdicantur *l*, verum in diem redemptionis consignati *m*, promissiones obtinent hæreditario jure *n*, ut qui hæredes sunt æternæ salutis *o*.

e Eph. 3. 12. Rom. 5. 2. *f* Gal. 4. 6. *g* Psal. 103. 13. *h* Prov. 14. 26. *i* Mat. 6. 30. 32. 1 Pet. 5. 7. *k* Heb. 12. 6. *l* Lam. 3. 3. *m* Eph. 4. 30. *n* Heb. 6. 12. *o* 1 Pet. 1. 3, 4. Heb. 1. 14.

CAP. XIII.

De Sanctificatione.

§ 1. Quotquot efficaciter vocantur, ac regenerantur, cor novum habentes novúmque spiritum in se creatum, sunt virtute mortis & resurrectionis Christi *a*, per verbum ejus spiritúmque in eis inhabitantem *b*, ulteriùs sanctificati, realiter quidem ac personaliter, totius corporis peccati dominium in eos destruitur *c*, ejusq; variæ libidines debilitantur indies magis magisq; ac mortificantur *d*, illi interim magis magisque in omni gratia salutari vivificantur & coroborantur indies *e*, ad praxim veræ sanctimoniæ qua quidem destitutus nemo unquam videbit Dominum *f*.

a 1 Cor. 6. 11. Act. 20. 32. Phil. 3. 10. Rom. 6. 5, 6. *b* Ioh. 17. 17. Eph. 5. 26. 2 Thes. 2. 13 *c* Rom. 6. 6, 14. *d* Gal. 5. 24. Rom. 8. 13. *e* Col. 1. 11. Eph. 3. 16, 17, 18, 19. *f* 2 Cor. 7. 1. Heb. 12. 14.

Sect. 2.

Sect. 2. Universalis est hæc & per totum hominem diffusa sanctificatio *g*, verùm in hac vita est imperfecta nonnullis corruptionis reliquiis adhuc in omni parte remanentibus *h*, unde bellum exoritur perpetuum & implacabile; hinc carne adversus Spiritum, illinc spiritu adversus carnem concupiscente *i*.

g 1 Thes. 5. 23. *h* 1 Joh. 1. 10. Rom. 7. 18, 23. Phil. 3. 12. *i* Gal. 5. 17. 1 Pet. 2. 11.

Sect. 3. In quo quidem bello licèt corruptio residua possit aliquandiu prævalere plurimum *k*, pars tamen regenita, sanctificante Christi spiritu, perpetuas ferente suppetias, evadit victrix *l*, adeoque sancti in gratia crescunt *m*, sanctitatem in timore Domini perficientes *n*.

k Rom. 7. 23. *l* Rom. 6. 14. 1 Joh. 5. 4. Eph. 4. 15, 16. *m* 2 Pet. 3. 18. 2 Cor. 3. 18. *n* 2 Cor 7. 1.

CAP. XIV.

De fide salvifica.

§ 1. GRatia Fidei, quâ electi credere valent ad animarum suarum salutem *a*, Spiritus Christi opus est in eorum cordibus operantis *b*, effectum plerumque Verbi Dei ministerio *c*, quo eodem etiam, ut & administratione Sacramentorum atque oratione robur ei accedit ac incrementum *d*.

a Heb. 10. 39. *b* 2 Cor. 4. 13. Eph. 1. 17, 18, 19. Eph. 2. 8. *c* Rom. 10. 14, 17. *d* 1 Pet. 2. 2. Act 20. 32. Rom. 4 11. Luk. 17. 5. Rom. 1. 16, 17.

Sect. 2. Hac fide credit Christianus verum esse quicquid in verbo revelatur, propter authoritatem ipsius inibi loquentis Dei, *e*, & variè quidem in illum agit tum obsequendo mandatis *f*, tum ad minas contremiscens *g*, tum etiam promissa Dei, seu præsentem hanc vitam seu futuram spectent, amplexando *h*, pro varia nempe ratione illarum rerum, quæ in singulis verbi partibus continentur. Verum fidei salvificæ actus illi sunt præcipui, Christi acceptatio & receptio, in eumque solum recumbentia pro justificatione, sanctificatione, ipsaque adeo vita æterna, virtute fœderis gratiæ consequendis *i*.

e Ioh. 4. 42. 1 Thes. 2. 13. 1 Ioh. 5. 10. Act. 24. 14. *f* Rom. 16. 26. *g* Isa. 66. 2. *h* Heb. 11. 13. 1 Tim. 4. 8. *i* Ioh. 1. 12. Act. 16. 31. Gal. 2. 20. Act. 15. 11.

Sect 3. Fides hæc pro diversis ejus gradibus debilior est aut fortior *k*; impugnari quidem sæpenumerò multisque modis debilitari potest, non ita tamen quin victrix evadat *l* & quidem in multis ad plenam usq; certitudinem per Christum adolescit *m*, qui fidei nostræ idem author est & consummator *n*.

k Heb. 5. 13, 14. Rom. 4. 19, 20. Mat. 6. 30. Mat. 8. 10. *l* Luc. 22. 31, 32. Eph. 6. 16. 1 Ioh. 5. 4, 5. *m* Heb. 6. 11, 12. Heb. 10. 22. Col. 2. 2. *n* Heb. 12. 2.

CAP. XV.

CAP XV.

De resipiscentia ad vitam.

§ 1. RESipiscentia ad vitam est gratia Evangelica *a*, cujus quidem doctrina pariter ac illa de fide in Christum est à singulis ministris Evangelii prædicanda *b*.

a Ezek. 12. 10. Act. 11. 18. *b* Luc. 24. 47. Mar. 1. 15. Act. 20. 21.

Sect. 2. Peream peccator ex inspectu sensúque non solùm periculi verùm etiam turpitudinis, ac naturæ peccatorum suorum prorsus abominandæ, utpote sanctæ Dei naturæ, justæque legi adversantium; atque è perspecta ejus erga pœnitentes in Christo misericordia, ita pecata sua deflet ac detestatur, ut ab eis omnibus ad Deum convertatur *c*, cum proposito conatûq; in cunctis mandatorum ejus viis cum eodem ambulandi *d*.

c Ezek. 18. 30, 31. Ezek. 36. 31. Isa. 30. 22. Psal. 51. 4. Jer. 31. 18, 19. Joel. 2. 12, 13. Amos 5 15. Psal. 119. 128. 2 Cor. 7. 11. *d* Psal. 119. 6. 59, 106. Luc. 1. 6. 2 Reg. 23. 25.

Sect. 3. Etsi resipiscentiæ nobis fidendum non sit, ac si ea esset ulla aut pro peccatis satisfactio, aut causa remissionis peccatorum; (qui gratiæ Dei in Christo gratuitæ actus est *f*.) est nihilominus cunctis peccatoribus, usque adeo necessaria, ut sinè ea nulla cuivis unquam remissio sit expectanda *g*.

e Ezek. 36. 31, 32. Ezek. 16. 61, 62, 63. *f* Hos. 14. 2, 4. Rom. 3. 24. Eph. 1. 7. *g* Luc. 13. 3, 5. Act. 17. 30, 31.

Sect. 4.

Sect. 4. Quemadmodum nullum est peccatum adeò exiguum ut damnationem non mereatur *h*, Ità neque magnum adeò peccatum ullum est ut damnationem inferre possit verè pœnitentibus *i*.

h Rom. 6. 23. Rom. 5. 12. Mat. 12. 36.
i Isa. 55. 7. Rom. 8. 1. Isa. 1. 16, 18.

Sect. 5. In resipiscentia generali acquiescendum non est, verùm ad id contendere tenetur quisque, ut singulorum suorum peccatorum quàm particularem agat pœnitentiam *k*.

k Psal. 19. 13. Luc. 19. 8. 1 Tim. 1. 13, 15.

Sect. 6. Quemadmodum autem tenetur quivis peccata sua Deo privatim confiteri, & pro remissione illorum precibus contendere *l*: (quod si præstiterit & peccata simul dereliquerit, miserecordiam consequetur *m*) ità qui fratri suo aut Ecclesiæ Christi scandalo fuerit, promptus & paratus esse debet quà confessione sive privatâ, sive etiam publicâ, quo de peccatis suis dolore, resipiscentiam suam eis quibus offendiculo fuerit declarare *n*, quo præstito illi redire cum eo in gratiam debent, eumque denuò cum charitate recipere *o*.

l Psal. 51. 4, 5, 7, 9, 14. Psal. 32. 5, 6.
m Prov. 28. 13. 1 Joh. 1. 9. *n* Jac. 5. 16. Luc. 17. 3, 4. Josh. 7. 19. *o* 2 Cor. 2. 8.

CAP. XVI.

CAP. XVI.

De bonis operibus.

§ 1. BOna opera ea tantùm sunt quæ in in verbo suo sancto præcepit Deus *a*; minimè autem ea quæ absque ulla illius authoritate, sunt ab hominibus excogitata, sive à cæco Zelo id factum fuerit, seu bonæ intentionis prætextu quovilcunque *b*.

a Mich. 6. 8. Rom. 12. 2. Heb. 13. 21. *b* Mat. 15. 9. Isa. 29. 13. 1 Pet 1. 18. Rom. 10. 2. Ioh. 16. 2. 1 Sam. 15. 21, 22, 23.

Sect. 2. Bona hæc opera è conscientia mandatorum Dei præstita, vivæ veræq; fidei fructus sunt ac evidentiæ *c*; per hæc fideles gratitudinem suam manifestant *d*, de salute certitudinem suam augent *e*, fratres suos ædificant *f*, Evangelii professionem ornant *g*, obturant ora adversantibus *h*, ac Deum denique glorificant *i* cujus opificium sunt in Jesu Christo ad hæc creati *k*: quo fructum habentes ad sanctimoniam, finem consequantur, æternam vitam *l*.

c Iac. 2. 18, 22. *d* Psal. 116. 12, 13. 1 Pet. 2. 9. *e* 1 Ioh. 2. 3, 5. 1 Pet. 1. 5, 6, 7, 8, 9, 10. *f* 2 Cor. 9. 2. Mat. 5. 16. *g* Tit. 2. 5, 9, 10, 11, 12. 1 Tim. 6. 1. *h* 1 Pet. 2. 15. *i* 1 Pet. 2. 12. Phil. 1. 11. Ioh. 15. 8. *k* Eph. 2. 10. *l* Rom. 6. 22.

Sect. 3. Quod bonis operibus idonei sint præstandis, omnino id a spiritu Christi est, nullatenus autem è seipsis *m*. Et quò eis præ-

m Ioh. 15. 4. 6. Ezek. 36. 26, 27.

ſtandis pares fiant, præter habitus gratiæ jam infuſos, ejuſdem Spiritus ſancti actualis porro requiritur influentia, quâ nempe in iis operetur tum velle tum etiam efficere pro ſuo ipſius beneplacito *n*: ſed neque tamen iis proinde ſocordiæ ſeſe licet permittere; ac ſi niſi ſpecialiter eos excitante Spiritu ad nulla pietatis officia præſtanda tenerentur; verùm ſedulam debent navare operam ſuſcitandæ illi quæ in iis eſt divinæ gratiæ.

n Phil. 2. 13. Phil. 4. 13. 2 Cor. 3. 5. *o* Phil. 2. 12. Heb. 6. 11, 12. 2 Pet. 1. 3, 5, 10, 11. Iſa. 64 7. 2 Tim. 1. 6. Act. 26. 6, 7. Jude v. 20, 21.

Sect. 4. Qui gradum obedientiæ ſummum quidem in hac vita poſſibilem aſſequuntur, tantum abeſt ut ſupererogare quicquam poſſit, ac plus præſtare quàm quod Deus requiſiverit, ut multum ſanè ſubſidant infra illud quod ex officio præſtare obligantur *p*.

p Luc. 17. 10. Neh. 13, 22. Job. 9. 2, 3. Gal. 5. 17.

Sect. 5. Peccatorum veniam aut vitam æternam de Deo mereri non valemus, ne optimis quidem operibus noſtris; cum propter ſummam illam inter ea & futuram Gloriam diſparitatem: tum etiam propter infinitam diſtantiam quæ inter nos ac Deum intercedit; cui nos per illa nec prodeſſe quicquam poſſumus, neq; pro antecedentium peccatorum noſtrorum debito ſatisfacere *q*; verùm cum quan-

q Rom. 3. 20. Rom. 4. 2, 4, 6. Eph. 2. 8, 9. Tit. 3. 5, 6, 7. Rom. 8. 18. Pſal. 16. 2. Job 22. 2, 3, Job 35. 7, 8.

tum

tum possumus fecerimus, non nisi quod debemus præstiterimus, ac servi inutiles futuri sumus *r*; tum deniq; quoniam à spiritu Dei in quantum bona sunt proficiscuntur *s*, itavero sunt coinquinata, tantúmq; imperfectionis ac infirmitatis admistum habent, prout à nobis efficiuntur, ut, strictum Dei judicium non sint ferenda *t*.

r Luc. 17. 10. *s* Gal. 5. 22, 23. *t* Isa. 64. 6. Gal. 5. 17. Rom. 7. 15, 18. Psal. 143. 2. Psal. 130. 3.

Sect. 6. Nihilominus tamen acceptis in gratiam per Christum fidelium personis, eorum etiam opera bona per eundem accepta sunt *u*, non quod in hac vita sint omnes culpæ prorsus immunia, quæq; in conspectu Dei nullam reprehensionem mereantur *; verùm quod illa respiciens in Filio suo Deus, quod sincerum est, uteunq; multis infirmitatibus ac imperfectionibus involutum, acceptare dignetur ac remunerari *x*.

u Eph. 1. 6. 1 Pet. 2. 5. Exod. 28. 38. Gen. 4. 4. Heb. 11. 4. * Job. 9. 20. Psal. 143. 2. *x* Heb. 13. 20, 21. 2 Cor. 8. 12. Heb. 6. 10. Mat. 25. 21. 23.

Sect. 7. Opera nondum regenitorum, licèt quoad materiam præcepto divino conformia esse possint, sibíq; ipsis & aliis item utilia *y*; cùm tamen neq; à corde profluant per fidem depurato *z*, nec secundum verbum eo quo

y 2 Reg. 10. 30, 31. 1 Reg. 21. 27, 29. Phil. 1 15, 16, 18. *z* Gen. 4. 5. Heb. 11. 4. Heb. 11. 6.

par

par est præstentur modo *a*, sed neq; ad finem debitum, Dei nempe gloriam, destinentur *b*, sunt proinde peccata, nec Deo grata esse possunt, nec reddere quenquam valent idoneum ad gratiam à Deo recipiendum *c*. Ejusmodi tamen operum neglectu, gravius quidem illi peccant Deumq; offendunt vehementius *d*.

a 1 Cor. 13. 3. Isa. 1. 12. *b* Mat. 6. 2, 5, 16. *c* Hag. 2. 14. Tit. 1. 15. Amos 5. 21, 22. Hos. 1. 4. Rom. 9. 16. Tit. 3. 5. *d* Psal. 14. 4. Psal. 36 3. Job 21. 14, 15. Mat. 25. 41, 42, 43, 44, 45. Mat. 23. 23.

CAP. XVII.

De perseverantia Sanctorum.

§. 1. QUotquot Deus in dilecto suo acceptavit, vocavit efficaciter ac per Spiritum suum sanctificavit, non possunt illi statu gratiæ aut finaliter excidere aut totaliter; verum in eo ad finem usq; certò perseverabunt, ac salutem æternam consequentur *a*.

a Phil. 1. 6. 2 Pet. 1. 10. Joh. 10. 28, 29. 1 Joh. 3. 9. 1 Pet. 1. 5, 9.

Sect. 2. Hæc autem sanctorum perseverantia, non pendet a libero ipsorum arbitrio, verum a decreti electionis immutabilitate (quod ex amore Dei Patris fluxit, gratuito illo ac immutabili *b*,) á meritu Jesu Chri-

b 2 Tim. 2. 18, 19. Jer. 31. 3.

sti

sti ac intercessionis efficacia *c*; à Spiritus & seminis Dei in iis permansione *d*; à natura deniq; fœderis gratiæ *e*, e quibus omnibus etiam emergit certitudo ejusdem & infallibilitas *f*.

c Heb. 10. 10, 14. Heb. 13. 20, 21. Heb. 9. 12, 13, 14. 15. Rom. 8. 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39. Ioh. 17. 11, 24. Luc. 22. 32. Heb. 7. 25. *d* Ioh. 14. 16, 17. 1 Ioh. 2. 27. 1 Ioh. 3. 9. *e* Jer. 32. 40. *f* Ioh. 10. 28. 2 Thes. 3. 3. 1 Ioh. 2. 19.

Sect. 3. Nihilo tamen minus fieri potest ut iidem illi, quâ Satanæ mundíq; tentatione, quà manentis adhuc in iis corruptionis prævalentiâ, & neglectu mediorum conservationis suæ, in peccata gravia incidant *g*, in eisq; ad tempus commorentur *h*; unde iram Dei sibi ipsis contrahunt *i*, ejusq; Spiritum Sanctum contristant *k*, gratias suas & consolationes quadantenus & quoad gradus nonnullos amittunt *l*, corda sibi habent indurata *m*, & vulneratas conscientias *n*; aliis documento sunt & offendiculo *o*, sibimet ipsis deniq; accersunt judicia Dei temporalia *p*.

g Mat. 26. 70, 72, 74. *h* Psal. 51. titulo & vers 14. *i* Isa. 64. 5, 7, 9. 2 Sam. 11. 27. *k* Eph. 4. 30. *l* Psal 51. 8, 10, 12. Apoc. 2. 4. Cant 5. 2, 3, 4, 5, *m* Isa. 63. 17. Mar. 16. 14. *n* Isa. 37. 3, 4. *o* 2 Sam. 12. 14. Psal. 89. 31, 32 1 Cor. 11. 32.

CAP XVIII.

De certitudine Gratiæ & Salutis.

§. 1. QUamvis fieri potest ut hypocritæ aliíq;

aliiq; homines non regeniti ſpe vana falſiſq; (pro corruptæ naturæ more) opinionibus præſumptis, ſe decipiant, favorem Dei, ſtatumq; ſalutis ſibi falſo arrogantes *a*; quæ illorum ſpes peribit *b*: qui tamen in Dominum Jeſum verè credunt, eumq; ſincere diligunt, ſtudentes coram ipſo in omni bona conſcientia ambulare; evadere poſſunt in hac vita certi ſe in ſtatu gratiæ eſſe conſtitutos *c*, quin etiam lætari poſſunt ſpe gloriæ Dei, quæ quidem ſpes nunquam eos pudifaciet *d*.

a Ioh. 8. 13, 14. Mich. 3. 11. Deut. 29. 19. Ioh. 8. 41. *b* Mat. 7. 22, 23. *c* 1 Ioh. 2. 3. 1 Ioh. 3. 14, 18, 19, 21, 24. 1 Ioh. 5. 13. *d* Rom. 5. 2, 5.

Sect. 2. Hæc certitudo non eſt perſuaſio merè conjecturalis & probabilis, innixa ſpe fallaci *e*; verum infallibilis quædam fidei certitudo, fundamentum habens divinam promiſſionum ſalutis veritatem *f*, gratiarum, quibus promiſſiones illæ fiunt internam evidentiam *g*, teſtimonium deniq; ſpiritus adoptionis unâ cum ſpiritibus noſtris teſtificantis nos eſſe filios Dei *h*, qui quidem ſpiritus arrhabo eſt hæreditatis noſtræ, quo in diem redemptionis ſigillamur *i*.

e Heb. 6. 11, 19. *f* Heb. 6. 17, 18. *g* 2 Pet. 1. 4, 5, 10, 11. 1 Ioh. 2. 3. 1 Ioh. 3. 14. 2 Cor. 1. 12. *h* Rom. 18. 15, 16. *i* Eph. 3. 13. 14. Eph. 4. 30. 2 Cor. 1. 21, 22.

Sect. 3. Hæc certitudo infallibilis, non ita ſpectat eſſentiam fidei, quin verè fidelis expectare quandoq; diutius, & cum variis diffi-

difficultatibus confligere prius possit, quam illius compos fiat *k*, verum poterit idem ordinariorum usu debito mediorum, absq; revelatione ulla extraordinaria eam adipisci *l*, spiritu nempe quæ Deus illi gratuito donaverit cognoscendi facultatem subministrante. Proindeq; tenetur quisq;, quo vocationem suam sibi & electionem certam faciat, omnem adhibere diligentiam *m*, unde cor suum habeat pace & gaudio in spiritu sancto, in Deum amore & gratitudine, in actibus observantiæ robore & alacritate dilatatam; qui certitudinis hujus fructus proprii sunt ac genuini *n*. Tantum abest ut homines inde ad omnem nequitiam discingantur *o*.

k 1 Ioh. 5. 13. Isa. 50. 10. Mar. 9. 24. Psal. 88. per totum, & Psal. 77. ad 12. *l* 1 Cor. 2. 12. 1 Ioh. 4. 13. Heb. 6. 11, 12. Eph. 3. 17, 18, 19. *m* 2 Pet. 1. 10. *n* Rom 5. 1, 2, 5. Rom. 14. 17. Rom. 15. 13. Eph. 1. 3, 4. Psal. 4. 6. 7. Psal. 119. 32. *o* 1 Ioh. 2. 1, 2. Rom. 6. 1, 2. Tit. 2. 11, 12, 14. 2 Cor. 7. 1. Rom. 8. 1, 12. 1 Ioh. 3. 2, 3. Psal. 130. 4. 1 Ioh. 1. 6, 7.

Sect. 4. Certitudo salutis verè fidelibus multifariam concuti potest & imminui imo & quandoq; interrumpi; conservandi scilicet eam incuriâ; lapsu in peccatum aliquod insigne, quod conscientiam vulnerat, spiritumque contristat; tentatione aliquâ vehementi ac subitaneâ; uti etiam Deo vultûs sui lumen subducente, ac permittente ut vel illi qui ipsum timent in tenebris ambulent omni pror-

ſus lumine viduati *p*; Nunquam tamen deſtituuntur penitus illo Dei ſemine vitaq; fidei, Chriſti illa fratrumq; dilectione, eâ ſinceritate cordis & pietatis officia præſtandi conſcientia; unde per operationem ſpiritus eadem illa certitudo tempeſtive poſſit reviviſcere *q*: quibuſq; interim nè prorſus in deſperationem ruant ſuffulciuntur *r*.

p Can. 5. 2, 3, 6. Pſal. 51. 8, 12, 14. Eph. 4. 30, 31. Pſal. 77. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. Mat. 26. 69, 70, 71, 72. Pſal. 31. 22. Iſa. 50. 10. Pſal. 88. per totum *q* 1 Ioh. 3. 9. Luc. 22. 32. Job 13. 15. Pſal. 73. 15. Pſal. 51. 8, 12. Iſa. 50. 10. *r* Mic. 7. 7, 8, 9. Jer. 32. 40. Iſa. 54. 7, 8, 9, 10. Pſal. 22. 1.

CAP. XIX.

De Lege Dei.

§. 1. DEUS Adamo legem dedit ut fœdus operum, quo cum illum ipſum tum poſteros ejus omnes, ad obedientiam perſonalem, integram, exquiſitam ſimul & perpetuam obligavit, pollicitus vitam ſi obſervarent; violatoribus autem mortem interminatus; Eundémq; potentiâ & viribus imbuit, quibus par eſſet illam obſervando *a*.

d Gen. 1. 26, 27. cum Gen. 2. 17. Rom. 2. 14, 15. Rom. 10. 5. Rom. 5 12, 19. Gal. 3. 10, 12 Eccleſ. 7. 29. Job 28. 28.

Sect. 2. Lex iſta poſt lapſum non deſiit eſſe juſtitiæ regula perfectiſſima; quo etiam nomine à Deo eſt in monte *Sinai* tradita, tabulis duabis

duabus descripta, decem præceptis comprehensa *b*; quorum quatuor prima officium nostrum erga Deum, sex autem reliqua nostrum erga homines officium complectuntur *c*.

b Iac. 1. 25. Iac. 2. 8, 10, 11, 12. Rom. 13. 8, 9. Deut. 5. 32. Deut. 10. 4. Exod. 34. 1. *c* Mat. 22. 37, 38, 39. 40.

Sect. 3. Præter autem hanc legem quæ moralis vulgo audit, visum est Deo ut populo *Israelitico* tanquam Ecclesiæ minoranni leges daret ceremoniales, institutа typica multifaria continentes, partim de cultu, Christi gratiae, actiones, perpessiones ac beneficia præfigurantia *d*; partim autem de moralibus officiis institutiones varias exhibentia *e*. Quæ leges ceremoniales omnes hodie sub novo testamento sunt abrogatæ *f*.

d Heb. 9. cap. Heb. 10. 1. Gal 4. 1, 2, 3. Col. 2. 17. *e* 1 Cor. 5. 7. 2 Cor. 6. 17. Jude v. 23. *f* Col. 2. 14, 16, 17. Dan. 9. 27. Eph. 2. 15, 16.

Sect. 4. Iisdem etiam tanquam corpori politico leges multas dedit judiciales, quæ una cum istius populi politeia expirarunt, nullos hodie alios obligantes supra quod generalis & communis earum æquitas postulârit *g*

g Exod. 21. cap. Exod. 22. 1, ad 29. Gen. 49. 10. cum 1 Pet. 2. 13, 14. Mat. 5. 17, 38, 39. 1 Cor. 9. 8, 9. 10.

Sect. 5. Lex moralis omnes tam justificatos quam alios quosvis perpetuo ligat ad obedientiam illi exhibendam *h*; neq; id quidem-

h Rom. 13. 8, 9, 10. Eph. 6. 2. 1 Ioh. 2. 3, 4, 7, 8.

solummodo vi materiæ quæ in illa continentur, verum etiam virtute authoritatis eandem constituentis creatoris Dei *i*, neque sané hoc ejus vinculum in evangelio ullâ ratione disolvit Christus, verum idem plurimum confirmavit *k*.

i Iac. 2. 10, 11. *k* Mat. 5. 17, 18, 19. Iac. 2. 8. Rom. 3. 31.

Sect, 6. Quamvis vere fideles non sint sub lege tanquam sub operum fœdere, unde aut justificari possint aut condemnari *i*, Est tamen ea illis non minus quàm aliis vehementer utilis, ut quæ quum sit vitæ norma, illos voluntatem divinam suumque officium edocendo dirigit simul & obligat ad consentaneê ambulandum *m*, ipsique patere facit naturæ, cordis vitæque suæ nefaria inquinamenta *n*, adeo ut ad illum semet exigentes, cum peccati ulterius convinci, pro eodem humiliari, ac ejusdem odio inflamari possint *o*, tum vero etiam ut perspicere possint evidentius quàm planè necessarius eis Christus, quamque perfecta sit ejusdem obedientia *p*. Verum ulterius etiam regenitis ea utilis esse possit, in quantum nempe corruptiones eorum, peccata prohibenda coercet *q*, graviter autem interminando indicat tum quid vel eorum peccata commeruerint

l Rom. 6. 14 Gal. 2 16. Gal. 3. 13. Gal. 4. 4, 5. Act. 13. 39. Rom. 8. 1. *m* Rom. 7. 12, 22, 25. Psal. 119. 4, 5, 6 1 Cor. 7. 19. Gal. 5. 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23. *n* Rom. 7. 7. Rom. 3. 20. *o* Iac. 1. 23. 24, 25. Rom. 7. 9, 14, 24. *p* Gal. 3. 24. Rom. 7. 24, 25. Rom. 8. 3, 4. *q* Iac. 2. 11. Psal. 119. 101, 104, 128.

tum

rum etiam quas ea propter in hac vita afflictiones expectare possint, utcunq; ab earum maledictione, quam lex minatur, liberentur *r*. Quin etiam promissiones ejus demonstrant iis obedientia Deo quâm accepta sit & approbata; quasque illâ præstita benedictiones *s*, (licet non tanquam lege debitas operum fœdere) possint illi expectare. Adeo ut quod quis bonum præstet invitante lege, à malo autem abhorreat lege deterritus, nullo prorsus argumento sit, eum sub lege esse, non verô sub gratia constitutum *u*.

r Ezra 9. 13, 14. Psal. 89. 30, 31, 32, 33. 34. *s* Lev. 26. ad 14. 2 Cor. 6. 16. Eph. 6. 2, 3. Psal. 37. 11. Mat. 5. 5. Psal. 19. 11. *t* Gal. 2. 16. Luc. 17. 10. *u* Rom. 6. 12, 14. 1 Pet. 3. 8. 9, 10, 11, 12. cum Psal. 34. 12, 13, 14, 15, 16. Heb. 12. 28, 29.

Sect. 7. Neque interim Legis usus isti jam memorati. Evangelii gratiæ adversantur, sed cùm eadem conspirant suaviter *, voluntatem humanam ita subjugante ac imbuente Christi spiritu; ut idem illud præstare valeat spontaneè ac alacriter quod. ab illa exigit voluntas Dei in Lege sua revelata *x*.

* Gal. 3. 21. *x* Ezek. 36. 27. Heb. 8. 10. cum Jer. 31. 33.

CAP. XX.

De Libertate Christiana, deque libertate Conscientiæ.

§ 1. LIbertas quam Christus acquisivit fidelibus sub Evangelio in eo sita

est, quod à reatu peccati, ab ira Dei condemnante, à legis Moralis Maledictione immunes fiant *a*, quòd à præsenti malo seculo, à dura Satanæ servitute, dominioque peccati *b*, ab afflictionum malo, ab aculeo mortis, à sepulchri victoria, ab æterna denique damnatione *c*, liberentur; Quodque liberè eis liceat ad Deum accedere *d*, eique non è metu servili, verum è filiali dilectione, promptoque animo præbere valeant obedientiam *e*, atque hæc quidem omnia cum fidelibes sub lege habent communia *f*, Verum sub Novo Testamento ulterius adhuc se extendit libertas Christiana; in quantum nempe legis ceremonialis jugo cui subjecta erat Ecclesia Judaica, eximuntur *g*, majoremque confidentiam ad thronum gratiæ accedendi *h*, sed & effusionem gratuiti Spiritus Dei communicationem sunt consecuti, quam ordinarie sub lege fideles participarunt *i*.

a Tit. 2. 14. 1 Thes. 1. 10. Gal. 3. 13. *b* Gal. 3. 4. Col. 1. 13. Act. 26. 18. Rom. 6. 14, *c* Rom. 8. 28. Psal. 119. 71. 2 Cor. 15. 54, 55. 56, 57. Rom. 8. 1. *d* Rom. 5. 1, 2. *e* Rom. 8, 14, 15. 1 Ioh. 4. 18. *f* Gal. 3. 9, 14. *g* Gal. 4. 1, 2, 3, 6, 7. Gal. 5. 1. Act. 15. 10, 11. *h* Heb. 4. 14, 16. Heb. 10. 19, 20, 21, 22. *i* Ioh. 7. 38. 39. 2 Cor. 3. 13, 17, 18.

Sect. 2. Deus solus Dominus est conscientiæ *k*, quam certè exemit Doctrinis & mandatis hominum, ubi aut verbo ejus adversantur, aut in rebus fidei & cultus quicquam ei supperadunt *l*,

k Iac. 4. 12. Rom. 14. 4.

dunt *l*. Unde qui ejusmodi aut doctrinas credunt aut mandatis obtemperant, quasi ad id ex conscientia teneantur, veram ii conscientiæ libertatem produnt *m:* Qui autem vel fidem implicitam, vel obedientiam absolutam cæcamque exigunt, næ illi id agunt, ut cum conscientiæ tum rationis etiam destruant libertatem *n*.

l Act. 4. 19. Act. 5. 29. 1 Cor. 7. 23. Mat. 23. 8, 9, 10. 2 Cor. 1. 24. Mat. 15. 9. *m* Col. 2. 20, 22, 23. Gal. 1. 10. Gal. 2. 4, 5. Gal. 5. 1. *n* Rom. 10. 17. Rom. 14. 23. Isa. 8. 20. Act 17. 11, Ioh. 4. 22. Hos. 5. 11. Apoc. 13. 12, 16, 17. Jer. 8. 9.

Sect. 3. Qui sub prætextu Christianæ libertatis, cuivis aut cupiditati indulgent, aut peccato assuescunt, eo ipso libertatis Christianæ finem corrumpunt; nempe ut è manibus inimicorum nostrorum liberati, Domino in Sanctimonia & justitia coram ipso omnibus diebus vitæ nostræ absq; metu serviamus *o*.

o Gal. 5. 13. 1 Pet. 2. 16. 2 Pet. 2. 19. Ioh. 8. 34. Luc. 1. 74, 75.

Sect. 4. Quoniam vero potestates quas Deus ordinavit, & libertas quam acquisivit Christus, non in eum finem à Deo destinatæ sunt ut se mutuo perimant, verum ut se sustentent ac conservent invicem; Qui itaq; sub libertatis Christianæ prætextu potestati cuivis legitimæ, (civilis sit sive Ecclesiastica) aut legitimo ejusdem exercitio contraiverint, ordinationi divinæ resistere censendi sunt *p*, Quiq; vel

p Mat. 12. 25. 1 Pet. 2. 13, 14, 16. Rom 13. 1, ad 8, Heb. 13. 17.

ejus-

ejusmodi opiniones publicaverint, praxésve defenderint, quæ lumini naturæ, aut religionis Christianæ de fide, de cultu, aut moribus principiis notis, aut pietatis deniq; vi ac efficaciæ adversantur, vel ejusmodi opiniones praxésve erroneas, quæ aut suâ naturâ aut publicationis defensionisve modo, externæ paci ac eutaxiæ, quas in Ecclesia sua stabilivit Christus, perniciem minitantur; omnio licitum est tum ab iis facti rationem repoſcere, tum in eos quà censuris Ecclesiasticis *q*, quà civilis magistratus potestate animadvertere *r*.

q Rom. 1. 32. cum 1 Cor. 5. 1, 5, 11, 13. 2 Ioh. v. 10, 11. 2 Thes. 3. 14. & 1 Tim. 6. 3, 4. Tit. 1. 10, 11, 13, Tit. 3. 10. cum Mat. 18. 15, 16, 17. 1 Tim. 1. 19, 20. Apoc. 2. 2, 14, 15, 20. Apoc. 3. 9. *r* Deut. 13. 6, ad 12. Rom. 13. 3, 4. 2 Ioh. v. 10, 11. Ezra 7. 23, 25, 26, 27, 28. Apoc. 17. 12, 16, 17. Nehem. 13. 15, 17, 21, 22, 25, 30. 2 Reg. 23. 5, 6, 9, 20, 21. 2 Chro. 34. 33. 2 Chro. 15. 12, 13, 16. Dan. 3. 29. 1 Tim. 2. 2. Isa. 49. 23. Zach. 13. 2, 3.

CAP. XXI.

De cultu religioso, & de Sabbato.

§ 1. COnstat quidem naturæ lumine esse Deum, qui in universa Primatum obtinet ac absolutum Dominium, eundemq; bonum esse ac omnibus beneficum, proindeq; toto corde, totâ animâ, totisq; viribus timendum esse & diligendum laudandum ac invocandum

dum, eiq; fidendum esse ac serviendum *a*. At rationem verum Deum colendi acceptabilem instituit itaque voluntate suâ revelatâ definivit, ut coli non debeat secundum imaginationes ac inventa hominum, aut suggestiones Satanæ, sub specie quavis visibili, aut aliâ via quaviscunq;, quam Scriptura sacra non præscipsit *b*.

a Rom. 1. 20. Act. 17. 24. Psal. 119. 68. Jer. 10. 7. Psal. 31. 23. Psal. 18. 3. Rom. 10. 12. Psal. 62. 8. Jos. 4. 14. Mat. 12. 33. *b* Deut. 12. 32. Mat. 15. 9. Act. 17. 25. Mat. 4. 9, 10. Deut. 15. ad 20. Exod. 20. 4, 5, 6. Col. 2. 23.

Sect. 2. Cultus religiosus Deo Patri, filio & Spiritui Sancto, eiq; soli est exhibendus *c*, non angelis, non sanctis, neque alii cuivis creaturæ *d*, nec ipsi Deo quidem post lapsum citra mediatorem, aut quidem per mediatorem alium quam Jesum Christum *e*.

c Mat. 4. 10. cum Joh. 5. 23. 2 Cor. 13, 14. *d* Col. 2. 18. Apoc. 19. 10. Rom. 1. 25. *e* Joh. 14 6. 1 Tim. 2. 5. Eph. 2. 18. Col 3 17.

Sect. 3. Supplicationem cum gratiarum actione, quæ est inter partes præcipuas divini cultûs *f*. Deus fieri jubet ab hominibus universis *g*; quæ quò Deo grata sit & accepta, est in nomine filii *h*, subsidio spiritus ejus *i*, & secundum ipsis voluntatem *k*, cum intellectu, reverentia, humilitate, fervore, fide, amore, ac perseverentia offerenda *l*; & quidem, si

f Phil 4. 6. *g* Psal. 65. 2. *h* Joh. 14. 13, 14. 1 Pet. 2. 5. *i* Rom. 8. 26. *k* 1 Ioh. 5. 14. *l* Psal. 47. 7. Eccles. 5. 1, 2. Heb. 12. 28. Gen. 18. 27. Jac. 5. 16. Jác. 1. 6, 7. Mat. 11. 24. Mat. 6. 12, 14, 15. Col. 4. 2. Eph. 6. 18.

vocalis

vocalis sit, in lingua nota est, efferenda *m*.

m 1 Cor. 14. 14.

Sect. 4. Preces pro rebus non nisi licitis sunt faciendæ *n*, pro hominibus autem cujuscunq; generis, vivis scilicet, aut etiam victuris aliquando *o*; pro mortuis autem neutiquam *p*; sed neque pro iis, de quibus constare possit eos peccatum ad mortem perpetrasse *q*.

n 1 Ioh. 5. 14. *o* 1 Tim. 2. 1, 2. Ioh. 17. 20. 2 Sam. 7. 29. Ruth 4. 12. *p* 2 Sam. 12. 21, 22, 23. Luc. 16. 25, 26 Apoc. 13. 14. *q* 1 Ioh. 5. 16.

Sect. 5, Scripturarum lectio cum timore pio *r*. verbi prædicatio solida *s*, ejusdemque auditio religiosa ex obedientia erga Deum, cum intellectu, fide, & reverentia *e*; Psalmorum cum gratia in corde cantatio *u*, prout etiam Sacramentorum quæ Christus instituit, debita administratio, & participatio digna, sunt divini cultûs religiosi partes & quidem ordinarii. * Religiosa insuper juramenta *x*, votáque *y*, solennia jejunia *z*, solennesq; gratiarum actiones, pro varietate eventuum *a* suo quæque tempore ac opportunitate sanctè quidem ac religiosè sunt adhibenda *b*.

r Act. 15. 21. Apoc. 1. 3. *s* 2 Tim. 4. 2. *t* Jac. 1. 22. Act. 10. 33. Mat 13. 19. Heb. 4. 2. Isa. 66. 2. *u* Col. 3. 16. Eph. 5. 19. Jac. 5. 13. * Mat. 28. 19. 1 Cor. 11. 23, ad 29. Act. 2 42. *x* Deut. 6. 13. Nehem. 10. 29. *y* Isa. 19. 21. Eccles. 5 4, 5. *z* Joel 2. 12. Esth. 4 16. Mat. 9. 15. 1 Cor. 7. 5. *a* Psal 107. per totum Esth. 9. 22. *b* Heb. 12. 28.

Sect. 6.

Sect. 6. Hodie sub evangelio neque preces nec ulla pars alia religiosi cultûs, ità cuivis alligatur loco in quo præstetur aut versus quem dirigatur *c.* ut inde gratior evadat & acceptior; verum ubique Deus colendus est *d*, in spiritu ac veritate *e*; quotidie *f* inter privatos parietes à quavis familia *g*, ut etiam a quolibet seorsim in secreto *h*; at solenniter magis in conventibus publicis, qui certè quoties eo nos Deus vocat, seu verbo suo, seu providentia, non sunt vel ex incuria, vel obstinatione animi, aut neglegendi, aut deserendi *i*.

c Ioh. 4. 21. *d* Mal 1. 11. 1 Tim. 2. 8. *e* Ioh. 4. 23, 24. *f* Jer. 10. 25. Deut. 6. 6, 7. Job. 1. 5. 2 Sam. 6. 18, 20. 1 Pet. 3. 7. Act. 10. 2. *g* Mat. 6. 11. *h* Mat. 6. 6. Eph. 6. 18. *i* Isa. 56. 6, 7. Heb. 10. 25. Prov. 1. 20, 21, 24. Prov. 8. 34. Act. 13. 42. Luc. 4. 16. Act. 2. 42.

Sect. 7. Quemadmodum est de lege naturæ ut indefinitè Portio quædam temporis idonea divino cultui celebrando sejuncta sit ac assignata, ità in verbo suo Deus (præcepto morali, positivo ac perpetuo, homines omnes cujuscunque fuerint seculi obligante) speciatim è septenis quibusque diebus, diem unum in Sabbathum designavit, sanctè sibi observandum *k*. Quod quidem ab orbe condito ad Resurrectionem usque Christi dies ultimus erat in septimana; deinde autem à Christi Resurrectione in septimanæ diem primum transferebatur *l*; qui quidem in Scriptura *Dies*

k Exod. 20. 8, 10, 11. Isa. 56. 2, 4, 6, 7. *l* Gen. 2. 2, 3. 1 Cor. 16. 1, 2. Act. 20. 7.

Do

Dominicus m, nuncupatur, estque perpetuò ad finem mundi tanquam Sabbatum Christianum celebrandus *n*.

m Apoc. 1. 10. *n* Exod. 20. 8, 10. cum Mat. 5. 17, 18.

Sect. 8. Tunc autem hoc Sabbatum Deo sanctè celebratur, quum post corda ritè præparata, & emopositas suas res mundanas, homines, non solum à suis ipsorum operibus, dictis, cogitatis, (quæ circa illis exerceri solent) à recreationibus etiam ludicris quietem sanctam toto observant die *o*; verum etiam in exercitiis divini cultus publicis privatisque, ac in officiis necessitatis & misericordiæ toto illo tempore occupantur *p*.

o Exod. 20. 8. Exod. 16. 23, 25, 26, 29, 30. Exod. 31. 15, 16, 17. Isa. 58. 13. Nehem. 13. 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22. *p* Isa. 58. 13. Mat. 12. 1, ad 13.

CAP. XIV.

De Juramentis, votisque licitis.

§ 1. JUramentum licitum est pars cultûs religiosi *a*, quâ (occasione justâ oblatâ) qui jurat, Deum, de eo quod asserit aut promittit, solenni modo testatur; eumdémq appellat, se secundum illius quod jurat veritatem aut falsitatem judicaturum *b*,

a Deut. 10. 20. *b* Exod. 20. 7. Lev. 19. 12. 2 Cor. 1. 23. ? Chron. 6. 22, 23.

Sect. 2. Per solum Dei nomen jurare debent homines, quod quidem cum omni timore

more sancto ac reverentia est inibi usurpandum *c*. Proindéque per nomen illud glorioſum ac tremendum jurare leviter, aut temerè vel etiam omnino jurare per rem aliam quamviscunque, sceleratum est, & quàm maximè perhorrescendum *d*. Veruntamen sicut in rebus majoris ponderis & momenti secundum Verbum Dei licitum est jus jurandum non minus quidem sub novo quàm sub Vetere Testamento *e*, ità sanè jusjurandum licitum, authoritate legitimà si exigatur, non est in rebus ejusmodi declinandum *f*.

c Deut. 6. 13. *d* Exod. 20. 7. Jer. 5. 7. Mat. 5. 34, 37. Jac. 5. 12. *e* Heb. 6. 6. 2 Cor. 1. 23. Isa. 65. 16. *f* 1 Reg. 8. 31. Neh. 13. 25. Ezra 10. 5.

Sect. 3. Quicunq; juramentum præstat, eum pondus Actionis tam solennis ritè secum perpendere oportet, atque juratum de nullo asseverare quod verum esse non habeat sibi persuasissimum *g*. Neque licet cuivis ad agendum quicquam obstringere semet jurejurando, nisi quod reverâ bonum justumq; est, quod ille ejusmodi esse credit, quodq; ipse præstare potest statuitq; *h*. Veruntamen de re bonâ justáq; jusjurandum, legitimâ áuthoritate si exigatur, peccat ille qui detrectat *i*.

g Exod. 20. 7. Jer. 4. 2. *h* Gen. 24. 2, 3, 5, 6, 8, 9. *i* Num. 5. 19, 21. Neh. 5. 12. Exod. 22. 7, 8, 9, 10, 11.

Sect. 4. Juramentum præstandum est sensu verborum vulgari quidem ac manifesto, sine æquivicatione aut reservatione mentali

quaviscunq; *k*. Ad peccandum quemquam obligare nequit, verum in re qualibet cui abest peccatum, qui semel illud præstitit, adimplere tenetur, vel etiam cum damno suo *l*; neque sanè licet, quamvis hæriticis datum aut infidelibus, violare *m*.

k Jer. 4. 2. Psal. 24. 2. *l* 1 Sam. 25. 22, 32, 33, 34. *P*sal. 15. 4. *m* Ezek. 17. 16, 18, 19. Jos. 9. 18, 19. 2 Sam. 21. 1.

Sect. 5. Votum, naturæ consimilis est cum juramento promissorio; parique debet tum religione nuncupari, tum fide persolvi *n*.

n Isa. 19. 21. Eccles. 5. 4, 5, 6. Psal. 62. 8. Psal. 66. 13, 14.

Sect. 6. Non est ulli creaturæ sed Deo soli nuncupandum *o*, & quò gratum illi esse possit acceptumq; , est quidem lubenter, è fide, officiique nostri conscientia suscipiendum, vel gratitudinis nostræ ob accepta beneficia testandæ causâ, vel boni alicujus, quo indigemus, consequendi; per hoc autem nosmet ad officia necessaria arctius obligamus, vel etiam ad res alias quatenus quidem & quamdiu istis subserviunt *p*.

o Psal. 76. 11. Jer. 44. 25. 26. *p* Deut. 23. 21, 22, 23. Psal. 50. 14. Gen. 28. 21, 22. 1 Sam. 1. 11. *P*sal. 66. 13, 14. Psal. 132. 2, 3, 4, 5.

Sect. 7. Nemini quicquam vovere licet se acturum, quod aut verbo Dei prohibetur; aut officium aliquod inibi præceptum impederet, quodve non est in voventis potestate, & cui præstan-

præstando vires illi Deus non est pollicitus *q*. Unde Pontificiorum illa de perpetuo cælibatu, de paupertate, deque obedientia regulari vota Monastica, tantum abest ut perfectionis gradus sint sublimiores, ut superstitionis planè sint ac peccati laquei, quibus nulli unquam Christiano semetipsum licet implicare *r*.

q A&c. 23. 12, 14. Mar. 6. 26. Num. 30. 5, 8, 12, 13. *r* Mat. 19. 11, 12. 1 Cor. 7. 2, 9. Eph. 4. 28. 1 Pet. 4. 2. 1 Cor 7. 23.

CAP. XXIII.

De *Magistratu Civili*

§ 1. SUpremus totius mundi Rex ac Dominus Deus, Magistratus Civiles ordinavit qui vices ejus gerant supra populum ad suam ipsius gloriam, ac bonum publicum; in quem finem eosdem armavit potestate gladii, propter bonorum quidem animationem ac tutamen, animadversionem autem in malefícos *a*.

a Rom. 13. 1, 2, 3, 4. 1 Pet. 2. 13, 14.

Sect. 2. Christianis, quoties ad id vocantur, Magistratus munus & suscipere licet & exequi *b*; in quo quidem gerendo, ut pietatem præcipuè, justitiam, ac pacem secundum salubres cujusque Reipublicæ leges tueri debent *c*, ita quò illum finem consequantur, licitum est iis

b Prov. 8. 15, 16. Rom. 13. 1, 2, 4. *c* Psal. 2. 10, 11, 12. 1 Tim. 2. 2. Psal. 82. 3, 4. 1 Pet. 2. 13.

vel

vel hodie sub Novo Testamento in causis justis ac necessariis bellum gerere *d*.

d Luc. 3. 14. Rom. 13. 4. Mat. 8. 9, 10. Act. 10. 1, 2. Apoc. 17. 14, 16.

Sect. 3. Magistratui Civili verbi & sacramentorum administrationem, aut clavium regni cœlorum potestatem assumere non est licitum *e*: nihilo tamen minus & jure ille, eiq; incumbit providere, ut Ecclesiæ unitas ac tranquilitas conservetur, ut veritas Dei pura & integra custodiatur, ut supprimantur blasphemiæ omnes, hæreses que, ut in cultu ac disciplina omnes corruptelæ ac abusus aut præcaveantur aut reformentur, omnia deniq; instituta divina ut ritè statuminentur, administrentur, observentur *f*. Quæ omnia quò melius præstare possit, potestatem habet tum Synodos convocandi, tum ut ipsis intersit, prospiciatque, ut quicquid in eis transigatur sit menti divinæ consentaneum *g*.

e 2 Chron. 26. 18. Mat. 13. 17. Mat. 16. 19. 1 Cor. 12. 28, 29. Eph. 4. 11, 12. 1 Cor. 4 1, 2. Rom. 10. 15. Heb. 5. 4. *f* Isa. 49. 23. Psal. 122. 9. Ezra 7. 23, 25, 26, 27, 28. Lev. 24. 16. Deut. 13. 5, 6, 12. 2 Reg. 18. 4. 1 Chron. 13. 1, ad 9. 2 Reg. 23. 1, ad 26. 2 Chron. 34. 33. 2 Chron. 15. 12, 13. *g* 2 Chron. 19. 8, 9, 10, 11. 2 Chron. 29, & 30. cap. Mat. 2. 4, 5.

Sect. 4. Debet populus pro Magistratibus preces fundere *h*, personas eorum honore prosequi *i*, tributa aliaq; eis debita persolvere *k*, obtemperare licitis eorum mandatis, ac propter

h 1 Tim. 2. 1, 2. *i* 1 Pet. 2. 17. *k* Rom. 13. 6, 7.

con-

conscientiam subjici illorum authoritati *l*, quæ si justa sit ac legitima, non eam illorum infidelitas, non religio diversa cassam reddit, neq; populum liberat à debitæ illis obedientiæ præstatione *m*; qua veri quidem Ecclesiastici non eximuntur *n*, multo minus in ipsos Magistratus, intra ditionem suam, aut ex eorum populo quemvis potestatem ullam habet, aut jurisdictionem Papa Romanus, minimè verò omnium vitâ illos aut principatu exuendi, si ipse scilicet eos hæreticos esse judicaverit, vel etiam alio prætextu quovisçunque *o*.

l Rom. 13. 5. Tit. 3. 1. *m* 1 Pet. 2. 13, 14, 16. *n* Rom. 13. 1. 1 Reg. 2. 35. Act. 25. 9, 10, 11. 2 Pet. 2. 1, 10, 11. Jude vers. 8, 9, 10, 11. *o* 2 Thes. 2. 4. Apoc. 13. 15, 16, 17.

CAP. XXIV.

De Conjugio & Divortio.

§. 1: CONjugium inter unum virum ac fœminam unam contrahi debet; neq; viro ulli uxores plures, nec ulli fœminæ ultra unum maritum eodem tempore habere licet *a*.

a Gen. 2. 24. Mat. 19. 5, 6, Prov. 2. 17.

Sect. 2. Conjugium erat institutum, cùm propter mariti uxorisque auxilium mutuum *b*, tum propter humani generis prole legitimâ, Ecclesiæq; sancto semine incrementum *c*, tum verò etiam ad impudicitiam declinandam *d*.

b Gen. 2. 18. *c* Mal. 2. 15. *d* 2 Cor. 7. 2, 9.

Sect. 3. Matrimonio jungi cuivis hominum generi licitum est qui consensum suum præbere valent cum judicio *e*; Veruntamen solum in Domino connubia inire debent Christiani *f*, proindèq, quotquot Religionem veram reformatamq; profitentur, non debent infidelibus Papistis, aut aliis quibuscunq; idololatris connubio sociari, neque sanè debent qui pii sunt impari jugo copulari, conjugium cum illis contrahendo qui aut improbitate vitæ sunt notabiles, aut damnabiles tuentur hæreses *g*.

e Heb. 13 4. 1 Tim. 4. 3. 1 Cor 7. 36, 37, 38. Gen. 24. 57, 58. *f* 1 Cor. 7. 39. *g* Gen. 34. 14. Exod. 34. 16. Deut. 7. 3, 4. 1 Reg. 11. 4. Neh. 13. 25, 26, 27. Mal. 2. 11, 12. 2 Cor. 6. 14.

Sect. 4. Connubia intra consanguinitatis affinitatisq; gradus in verbo Dei vetitos iniri non est licitum *h*, neque possunt ejusmodi incesta conjugia quavis aut humanâ lege, aut consensione partium fieri legitima, adeo aut personis illis adinstar mariti & uxoris liceat unquam cohabitare *i*. Non licet viro è cognatione uxoris suæ ducere, quam si æque seipsum attingeret sanguine, ducere liceret; sicuti nec fœminæ licet viro nubere à mariti sui sanguine minus quam à suo liceret, alieno *k*.

h Lev. 18. cap. 1 Cor. 5. 1. Amos 2. 7. *i* Mar. 6. 18. Lev. 18. 24, 25, 26, 27, 28. *k* Levit. 20. 19, 20, 21.

Sect. 5. Adulterium aut scortatio si admittatur post sponsalia, ac ante conjugium detegatur, Personæ innocenti justam præbet occasi-

casionem contractum illum dissolvendi *l*; quod si adulterium post conjugium admittatur, licebit parti innocenti divortium lege postulare ac obtinere *m*, atque quidem post factum divortium conjugio alteri sociari, perinde ac si mortua esset Persona illa quæ conjugii fidem violabat *n*.

l Mat. 1 18, 19, 20. *m* Mat. 5. 31, 32. *n* Mat. 19. 9. Rom. 7. 2, 3.

Sect. 6. Quamvis ea sit hominis corruptio ut proclivis sit ad excogitandum argumenta, indebite illos quos Deus connubio junxit dissociandi; nihilominus tamen extra adulterium ac desertionem ita obstinatam, ut cui nullo remedio, nec ab Ecclesia nec à Magistratu civili subveniri possit, sufficiens causa nulla esse potest conjugii vinculum dissolvendi *o*. Atq; hac quidem in re procedendi ordo publicus & regularis est observandus, nec personæ illæ, quarum jus agitur, sunt suo arbitrio judiciove in causa propria permittendæ *p*.

o Mat. 19. 8, 9. 1 Cor. 7. 15. Mat. 19. 6. *p* Deut. 24. 1, 2, 3, 4.

CAP. XXV

De Ecclesia.

§ 1. Catholica sive Universalis Ecclesia ea quæ est invisibilis constat è toto electorum numero, quotquot fuerunt, sunt, aut erunt unquam in unum collecti, sub Christo ejusdem Capite, estq; sponsa, corpus

pus, ac plenitudo ejus qui implet omnia in omnibus *a*.

a Eph. 1. 10, 22, 23. Eph. 5. 23, 27, 32. Col. 1. 18.

Sect 2. Ecclesia visibilis, (quæ etiam sub Evangelio, Catholica est & Universalis, non autem unius gentis finibus ut pridem sub lege circumscripta) ex iis omnibus constat, undecunq; terrarum sint, qui veram Religionem profitentur *b*, una cum eorundem liberis, *c* estq; Regnum Domini Jesu Christi *d*: Domus & familia Dei *e*, extra quam quidem ordinarie fiere nequit ut quivis salutem consequatur *f*.

b 1 Cor. 1. 2. 1 Cor. 12. 12, 13. Psal. 2. 8. Apoc. 7. 9. Rom. 15. 9, 10, 11, 12. *c* 1 Cor. 7. 14. Act. 2 39. Ezek. 16. 20, 21. Rom. 11. 16. Gen. 3. 15. Gen. 17. 7. *d* Mat. 13. 47. Isa. 9. 7. *e* Eph. 2. 19. Eph. 3. 15. *f* Act. 2. 47.

Sect. 3. Catholicæ huic Ecclesiæ visibili dedit Christus ministrorum ordinem, oracula, ac instituta Dei ad sanctos usque ad finem mundi in hac vita colligendos simul & perficiendos; in quem finem præsentiâ suâ, spirituq; secundum ipsius promissionem, eadem reddit efficacia *g*.

g 1 Cor. 12. 28. Eph. 4. 11, 12, 13. Mat. 28. 19, 20. Isa. 56. 21.

Sect 4. Ecclesia hæc Catholica extitit quandoq; magis, quandoq; minus visibilis *h*. Ecclesiæ autem particulares (quæ sunt illius membra) eo magis minusve puræ sunt, quo majori aut minori cum puritate in iis docetur excipiturq; E-

h Rom. 11. 3, 4. Apoc. 12. 6, 14.

vangelii

vangelii doctrina, administrantur divina instituta cultùsq; publicus celebratur *i*.

i Apoc. 2, & 3. cap. per. tot. 1 Cor. 5. 6, 7.

Sect. 5, Purissimæ omnium quæ in terris sunt Ecclesiæ, cùm mixturæ tum etiam errori sunt obnoxiæ *k*, eòusque autem nonnullæ degenerârunt, ut ex Ecclesiis Christi factæ demum sint ipsius Satanæ Synagogæ *l*; nihilominus tamen nunquam deerit in terris Ecclesia, quæ Deum colat secundum ipsius voluntatem *m*

k 1 Cor. 13. 12. Mat. 13. 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 47. *l* Apoc. 18. 2. Rom. 11. 18, 19, 20, 21, 22. *m* Mat. 16. 18. Psal. 72. 17. Psal. 102. 28. Mat. 28. 19, 20.

Sect. 6, Ecclesiæ caput extra unum Dominum Jesum Christum nullum est *n*; nec ullo sensu caput ejus esse potest Papa Romanus, qui est insignis ille Antichristus, homo ille peccati & perditionis filius; in Ecclesia semet efferens adversus Christum, & supra quicquid dicitur Deus *o*.

n Col. 1. 18. Eph. 1. 22. *o* Mat. 23. 8, 9, 10. 2 Thes. 2. 3, 4, 8, 9. Apoc. 14. 6.

CAP. XXVI.

De Communione Sanctorum.

§ 1. SAncti omnes, qui capiti suo Jesu Christo per Spiritum ejus ac per fidem uniuntur, gratiarum ejus, perpessionum mortis, resurrectionis ac gloriæ ejus habent com-

communionem *a*; atque indè etiam amore conjuncti sibimet invicem mutuam donorum suorum gratiarúmq; societatem quandam ineunt *b*, ac ad ejusmodi officia præstanda publica & privata obligantur, quæ ad mutuum eorum bonum conducant, cum quoad internum, tum etiam quoad externum hominem *c*.

a 1 Ioh. 1. 3. Eph. 3. 16, 17, 18, 19. Ioh. 1. 16. Eph. 2. 5, 6. Phil. 3. 10. Rom. 6. 5, 6. 2 Tim. 2. 12. *b* Eph. 4. 15, 16. 1 Cor. 12. 7. 1 Cor. 3. 21, 22, 23. Col. 2. 19. *c* 1 Thes. 5. 11, 14. Rom. 1. 11, 12, 14. 1 Ioh. 3. 16, 17, 18. Gal. 6. 10.

Sect. 2, Qui sanctos, sese profitentur, sanctam illi societatem & communionem inire tenentur & conservare, cum in Divino cultu tum alia officia spiritualia præstando, quæ ad mutuam eorum ædificationem conferre possint *d*; Quin etiam porrò sublevando se mutuò in rebus externis pro ratione cujusq; vel facultatum vel indigentiæ. Quæ quidem communio, prout opportunitatem Deus obtulerit, est ad eos omnes, qui ubivis locorum Domini Jesu nomen invocant, extendenda *e*.

d Heb. 10. 24, 25. Act. 2. 42, 46. Isa. 2. 3. 1 Cor. 11. 20. *e* Act. 2. 44, 45. 1 Ioh. 3. 17. 2 Cor. 8, & 9. cap. Act. 11. 29, 30.

Sect. 3, Hæc autem communio quâ sancti cum Christo potiuntur, eos substantiæ Deitatis ejus neutiquam reddit participes, nec ullo respectu æquales Christo. Quorum utrumvis affir-

affirmare impium est ac blasphemum *f*; neq; sanè communio illa, quæ iis secum mutuò quatenus sanctis intercedit, cujusquam ad bona & possessiones suas jus privatum vel tollit vel imminuit *g*.

f Col. 1. 18, 19. 1 Cor. 8. 6. Isa. 42. 8. 1 Tim. 6. 15, 16. Psal. 45. 7. Heb. 1. 8, 9. *g* Exod. 20. 15. Eph. 4. 28. Act. 5. 4.

CAP. XXVII,

De Sacramentis.

§ 1. SAcramenta sunt fœderis gratiæ signa sac a & sigilla *a*, immediatè à Deo instituta *b*, ad Christum ejusque beneficia repræsentandum, ad jus nostrum in illo confirmandum *c*, prout etiam ad illos qui Ecclesiam spectant à reliquis illis è mundo, visibili discrimine separandum *d*. utq; ii solenniter devinciantur ad obedientiam & cultum Deo in Christo juxta verbum ejus exhibendum *e*.

a Rom. 4. 11. Gen. 17. 7, 10. *b* Mat. 28. 19. 1 Cor. 11. 23. *c* 1 Cor. 10. 16. 1 Cor. 11. 25, 26. Gal. 3. 7. *d* Rom. 15. 8. Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. *e* Rom. 6. 3, 4. 1 Cor. 10. 16, 21.

Sect, 2. In *Sacramento* quolibet est inter signum & rem significatam relatio quædam spiritualis sive *Sacramentalis* unio; unde fit ut alterius nomina & effectus alteri quandoq; tribuantur *f*.

f Gen. 17. 10. Mat. 26. 27, 28. Tit. 3. 5.

Sect. 3. Quæ, in *Sacramentis* sive per ea ritè adhibita, exhibetur gratia, per vim aliquam

quam iis intrinsecam non confertur, neque ex intentione vel pietate administrantis pendet Sacramenti vis ac efficacia *g*, verùm ex operatione Spiritus *h*, ac verbo institutionis, quod complectitur cùm præceptum, unde celebrandi Sacramenti potestas fit, tum etiam promissionem de beneficiis dignè percipientibus exhibendis *i*.

g Rom. 2. 28, 29. 1 Pet. 3. 21. *h* Mat. 3. 11. 1 Cor. 12. 13. *i* Mat. 26. 27, 28. Mat. 28. 19, 20.

Sect. 4. Sacramenta duo tantùm sunt à Christo Domino nostro in Evangelio instituta, Baptismus scilicet, & Cœna Domini, quorum neutrum debet nisi à Ministro verbi legitimè ordinato dispensari *k*.

k Mat. 28. 19. 1 Cor. 11. 20, 23. 1 Cor. 4. 1. Heb. 5. 4.

Sect. 5. Sacramenta Veteris Testamenti si res spirituales per ea significatas exhibitásq; respiciamus, quoad substantiam eadem fuere cum his sub Novo *l*.

l 1 Cor. 10. 1, 2, 3, 4.

CAP. XXVIII.

De Baptismo.

§ 1. BAptismus est Sacramentum Novi Testamenti, à Jesu Christo institutum *a*, non solùm propter solennem personæ baptizatæ in Ecclesiam visibilem admissionem *b*, verùm etiam ut signum eidem sit,

a Mat. 28. 19. *b* 1 Cor. 12. 13.

&

& sigillum cùm fœderis gratiæ *c*, tum suæ in Christum insitionis *d*, regenerationis *e*, remissionis peccatorum *f*, ac sui ipsius Deo per Christum dedicationis, ad ambulandum in vitæ novitate *g*. Quod quidem Sacramentum è Christi ipsius mandato est in Ecclesia ejus ad finem usque mundi retinendum *h*.

c Rom. 4. 11. Col. 2. 11, 12. *d* Gal. 3. 27. Rom. 6. 5. *e* Tit. 3. 5. *f* Mar. 1. 4. *g* Rom. 6. 3, 4. *h* Mat. 28. 19, 20.

Sect. 2. Elementum externum in hoc Sacramento ahibendum est Aqua; quâ baptizari debet admittendus, à ministro Evangelii legitimè ad hoc vocato, in nomine Patris & Filii & Spirítûs Sancti *i*.

i Mat. 3. 11. Ioh. 1. 33. Mat. 28. 19, 20.

Sect. 3. Baptizandi in aquam immersio necessaria non est; verum Baptismus ritè administratur aquâ superfusâ vel etiam inspersâ baptizando *k*.

k Heb. 9. 10, 19, 20, 21, 22. Act. 2. 41. Act 16. 33. Mar. 7. 4.

Sect, 4. Non illi solum qui fidem in Christum eique se obedientes fore actu quidem profitentur *l*, verum etiam infantes qui à Parente vel altero vel utroque fideli procreantur, sunt baptizandi *m*.

l Mar. 16. 15, 16. Act. 8. 37, 38. *m* Gen. 17. 7, 9. Gal. 3. 9, 14. Col. 2. 11, 12. Act. 2. 38, 39. Rom. 4. 11, 12. 1 Cor. 7. 14. Mat. 28 19. Mar. 10. 13, 14, 15, 16. Luc. 18. 15.

Sect. 5. Quamvis grave peccatum sit insti-

tutum hoc despicatui habere vel negligere n non tamen ei salus & gratia ità individuè annectuntur, ut absque illo nemo unquam regenerari aut salvari possit *o*, aut quasi indubium omninò sit regenerari omnes qui baptizantur *p*.

n Luc. 7. 30. Exod. 4. 24, 25, 26. *o* Rom. 4. 11. Act. 10. 2, 4, 22, 31, 45, 47. *p* Act. 8. 13, 23.

Sect. 6. Baptismi efficacia ei temporis momento quo administratur non astringitur *q*. Nihilominus tamen, usu debito hujus instituti non offertur solum promissa gratia, verùm etiam omnibus (tam infantibus quàm adultis) ad quos gratia illa è consilio Divinæ voluntatis pertinet, per Spiritum Sanctum in tempore suo constituto realiter confertur & exhibetur *r*.

q Ioh. 3. 5, 8. *r* Gal. 3. 27. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25, 26. Act. 2. 38, 41.

Sect. 7. Sacramentum Baptismi eidem personæ non est nisi semel administrandum *s*.

s Tit. 3. 5.

CAP XXIX.

De Cœna Domini.

§ 1. DOminus noster Iesus eâdem quâ prodebatur nocte instituit corporis & sanguinis sui Sacramentum, *Cœnam Domini* quam dicimus in Ecclesia sua ad finem usq; mundi celebrandum, in perpetuam memoriam sacrificii sui ipsius in morte suâ oblati

ſati, & ad beneficia iſtius omnia verè fidelibus obſignandum; in eorum item alimentum ac incrementum in Chriſto ſpirituale; quoq; ad officia cuncta præſtanda, prius quidem illi debita, arctiori adhuc nodo tenerentur; ut vinculum deniq; ac pignus foret communionis illius quæ iis cum Chriſto & ſecum ipſis mutuo, tanquam corporis ipſius miſtici membris, intercedit *a*.

a 1 Cor. 11. 23, 24, 25, 26. 1 Cor. 10. 16, 17 21. 1 Cor. 12. 13.

Sect 2. In hoc Sacramento non Patri ſuo offertur Chriſtus, ſed neque inibi ſit reale aliquod ſacrificium ad peccatorum remiſſionem vivis aut mortuis procurandam *b*; verùm unicæ iſtius oblationis, quâ Chriſtus ſemet ipſum ipſe in cruce, & quidem omnino ſemel obtulit, commemoratio ſolùm; unà cum ſpirituali propterea laudis omnimodæ Deo redditæ oblatione *c*. Unde Pontificiorum iſtud ſacrificium Miſſæ (uti loqui amant) planè deteſtandum ſit oportet, utpote maximè injurium uni illi unicóq; Chriſti ſacrificio, quod quidem unica eſt pro peccatis electorum univerſis propitiatio *d*.

b Heb. 9. 22, 25, 26, 28. *c* 1 Cor. 11. 24, 25 26. Mat. 26. 26, 27. *d* Heb. 7. 23, 24, 27. Heb 10. 11, 12, 14, 18.

Sect. 3. In hoc ſuo inſtituto præcepit Dominus Ieſus Miniſtris ſuis, verbum inſtitutionis populo declarare, orare, ac elementis pani ſcilicet ac vino benedicere, eaq; hac rati-

one à communi ad ſacrum uſum ſeperare, quia etiam panem accipere & frangere; poculum item in manus accipere; atq; (communicantibus unà ipſis) utrumq; communicantibus exhibere *e*, nemini autem à congregatione tunc abſenti *f*.

e Mat. 26. 26, 27, 28. Mar. 14. 22, 23, 24. Luc. 22. 19, 20. 1 Cor. 11. 23, 24, 25, 26. *f* Act. 20. 7. 1 Cor. 11. 20.

Sect. 4. Miſſæ privatæ, ſive perceptio hujuſce Sacramenti à ſolo vel Sacerdote vel alio quovis *g*; prout etiam poculi à populo detenſio *h*, elementorum adoratio, quòq; adorentur elevatio aut circumgeſtatio, ut & prætexti religioſi uſus cujuscunq; aſſervatio, ſunt quidem omnia tum hujuſce Sacramenti naturæ tum Chriſti inſtitutioni planè contraria *i*.

g 1 Cor. 10. 6. *h* Mar. 14. 23. 1 Cor. 11. 25, 26, 27, 28, 29. *i* Mat. 15. 9.

Sect. 5 In hoc Sacramento externa elementa ad usus à Chriſto inſtitutos ritè ſeparata, ſic ad eum crucifixum referuntur ut rerum quas repræſentant nominibus (corporis nempe ac ſanguinis Chriſti) verè quidem, at Sacramentaliter tantum, ſint nuncupata *k*, manent ſiquidem adhuc quoad ſubſtantiam & naturam verè ſolumq; panis ac vinum nihilominùs quàm antea fuerant *l*.

k Mat. 26. 26, 27, 28. *l* 1 Cor. 11. 26, 27, 28. Mat. 26. 29.

Sect. 6 Doctrina illa quæ ſubſtantiæ panis ac vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti

Christi conversionem (transubstantiatio vulgo dicitur) sive illam per Sacredotes consecrationem, sive quomodocunq; demum fieri statuit, non Scripturæ solùm; verùm etiam communi omnium sensui ac rationi adversatur, sacramenti naturam evertit, superstitionis multifariæ causa extitit atq; etiamnum existit, imò verò & crassissimæ idololatriæ *m*.

m Act. 3. 21. 1 Cor. 11. 24, 25, 26. Luc. 24. 6. 39.

Sect. 7. Dignè communicantes, Elementa in hoc Sacramento visibila dum participant *n*, unà cum iis internè Christum Crucifixum & beneficia mortis ejus universa revera & realiter, (modo, non carnali quidem aut corporeo sed spirituali) per fidem recipiunt eisq; vescuntur. Corpus siquidem & sanguis Christi non corporeo aut carnali modo in, cum, vel sub pane ac vino; realiter tamen, aut spiritualiter credentium fidei in hoc instituto non minus quam externis sensibus elementa ipsa, sunt præsentia *o*.

n 1 Cor. 11. 28. *o* 1 Cor. 10. 16.

Sect. 8. Homines improbi & ignari externa licet in hoc sacramento percipere possint elementa, rem tamen per ea significatam non recipiunt; verum indignè illuc accedendo, rei fiunt corporis ac sanguinis Dominici ad sui ipsorum condemnationem: Quapropter homines impii & ignari prout communioni cum Deo potiundæ nullatenus sunt idonei, ita prosus indigni sunt qui accedant ad mensam

Domini; neq; sine gravi in Christum peccato; possunt (quamdiu tales esse non destiterint) Sacra hæc mysteria participare *r*, vel ad ea participandum admitti *q*.

p 1 Cor. 11. 27, 28, 29. 1 Cor. 6. 14, 15. *q* 1 Cor. 5. 6, 7, 13. 2 Thes. 3. 6, 14, 15. Mat. 7. 6.

CAP. XXX.

De *Censuris Ecclesiasticis.*

§ 1. DOminus Jesus quatenus Rex & caput Ecclesiæ suæ constituit in ea regimen, quod in officiariorum Ecclesiasticorum manu foret, distinctum à civili Magistratu *a*.

a Isa. 9. 6, 7. 1 Tim. 5. 17. 1 Thes. 5. 12. Act. 20. 17, 18. Heb. 13. 7, 17, 24. 1 Cor. 12. 28. Mat. 28. 18, 19, 20.

Sect. 2. Officiariis hisce claves regni cœlorum sunt commissæ, quarum virtute obtinent potestatem peccata vel retinendi pro varia peccantium conditione; impœnitentibus quidem regnum illud tam per verbum quàm per censuras occludendi, peccatoribus vero pœnitentibus tam evangelii ministerio quam absolutione à censuris idem aperiendi, prout occasio postulaverit *b*.

b Mat. 16. 19. Mat. 18. 17, 18. Ioh. 20. 21, 22, 23. 2 Cor. 2. 6, 7, 8.

Sect. 3. Omnino necessariæ sunt censuræ Ecclesiasticæ, lucrandis fratribus delinquentibus

bus eisq; in viam reducendis, reliquis autem à similibus delictis deterrendis, fermento illi malo, ne totam massam inficiat, expurgando; ad honorem Christi & Sanctam *Evangelii* professionem vindicandum, ut prævertatur deniq; ira Dei, quæ merito in ecclesiam accendi posset, si ipsius fœdus, hujusq; sigilla ab insigniter ac pertinaciter delinquentibus impunè profanari pateretur *c*.

c 1 Cor. cap. 5. per totum. 1 Tim. 5. 20. Mat. 7. 6. 1 Tim. 1. 20. 1 Cor. 11. 27. Jude v. 23.

Sect. 4. Quò melius autem hosce fines consequantur, procedere debent ecclesiæ officiarii, admonendo, à Sacramento Cœnæ Dominicæ ad tempus aliquod suspendendo, excommunicando dèniq; ab ecclesia, pro ratione criminis, atq; personæ delinquentis merito *d*.

d 1 Thes. 5. 12. 2 Thes. 3. 6, 14, 15. 1 Cor. 5. 4, 5, 13. Mat. 18. 17. Tit. 3. 10.

CAP. XXXI,

De Synodis & Conciliis.

§ 1. QUo melius gubernari, ac ulterius ædificari possit ecclesia, conventus ejusmodi fieri debent, quales vulgo Synodi & Concilia nuncupantur *a*.

a Act. 15. 2, 4, 6.

Sect. 2, Quemadmodum licitum est Magistratibus Synodum Ministrorum aliorumq; qui sunt

sunt idonei convocare, quibuscum de religionis rebus deliberent ac consultent *b:* Ita si Magistratus fuerint ecclesiæ hostes aperti, licebit Christi ministris à seipsis virtute officii eisve cum aliis idoneis, acceptà prius ab ecclesiis suis delegatione, instiusmodi conventibus congregari *c.*

b Isa. 49. 23. 1 Tim. 2. 1, 2. 2 Chron. 19. 8, 9, 10, 11. 2 Chron. 29, & 30. cap. per totum. Mat. 2. 4, 5. Prov. 11. 14. *c* Act. 15. 2, 4. 22, 23, 25.

Sect. 3. Synodorum & Conciliorum est controversias Fidei & conscientiæ casus, Ministerialiter, quidem, determinare; regulas ac præscripta quò melius publicus Dei cultus ejusq; ecclesiæ regimen ordinentur constituere, Querelas de mala administratione delatas admittere, déq; iis authoritativè decernere Quæ quidem decreta & decisiones, modo verbo Dei consenserint, cum reverentia sunt ac summissione excipienda; Non quidem solum quòd verbo Dei sint consentanea, verum etiam gratiâ potestatis ea Constituentis, ut quæ sit ordinatio Dei ad id in verbo suo designata *d.*

d Act. 15. 15, 19, 24, 27, 28, 29, 30, 31. Act. 16. 4. Mat. 18. 17, 18, 19, 20.

Sect. 4. Synodi omnes sive Concilia post Apostolorum tempora, seu generales sive particulares, errori sunt obnoxiæ, quin neq; paucæ erraverunt: Proindeq; fidei aut praxeos norma constituendæ non sunt, verùm in utrisq; auxilii loco adhibendæ *e.*

e Eph. 2. 20. Act, 17. 11. 1 Cor. 2. 5. 2 Co 1. 24.

Sect. 4

Sect. 4. Synodi & Concilia id solum quod ecclesiam spectat tractare debent & concludere; neque civilibus negotiis, quæ rem publicam spectant ingerere se debent, nisi humiliter supplicando in casibus, si qui acciderint, extraordinariis; aut consulendo, quoties id ab eis postulat Magistratus civilis, nempe quò conscientiæ illius satisfiat *f*.

f Luc. 12. 13, 14. Ioh. 18. 36.

CAP. XXXII.

De statu hominum post mortem, deque resurrectione mortuorum.

§ 1. HOminum corpora post mortem ad pulverem rediguntur, & corruptionem vident *a*. At animæ illorum (quæ quidem nec moriuntur nec obdormiunt) ut quæ subsistentiam habent immortalem, ad Deum continuo earum datorem revertuntur *b*. Animæ quidem justorum jam tum perfectè sanctificatæ, cœlis supremis accipiuntur, ubi Dei faciem in lumine ac gloria intuentur, corporum suorum plenam redemptionem expectantes *c*: Animæ verò improborum conjiciuntur in Gehennam ubi inter diros cruciatus in tenebris exterioribus conclusæ manent, ad judicium magni illius diei asservatæ *d*, Locum autem animabus à corpore solutis extra hosce duos Scriptura sacra non agnoscit ullum.

a Gen. 3. 19. Act. 13. 36. *b* Luc. 23. 43. Eccl. 12. 7. Heb. 12. 23. 2 Cor. 5. 1, 6, 8. Phil. 1. 3. *c* Act. 3. 21. Eph. 4. 10. *d* Luc. 16. 23, 24. Act. 1. 25. Jude v. 6, 7. 1 Pet. 3. 19.

Sect 2. Novissimo illo die, qui comperientur in vivis non morientur quidem sed mutabuntur *e*; qui mortui fuerint resuscitabuntur omnes, ipsissimis iis corporibus quibus viventis aliquando fungebantur, ac non aliis, utut qualitate differentibus; quæ denuò animabus quæq; suis æterno conjugio unientur *f*.

e 1 Thes. 4. 17. 1 Cor. 15. 51, 52. *f* Job. 19. 26, 27. 1 Cor. 15. 42, 43, 44.

Sect. 3. Injustorum corpora ad dedecus per potentiam Christi suscitabuntur; justorum autem corpora per spiritum ejus ad honorem, fiéntq; hæc conformia corpori ipsius glorioso *g*.

g Act. 24. 15. Ioh. 5. 28, 29. 1 Cor. 5. 42. Phil. 3. 21.

CAP XXXIII.

De ultimo judicio.

§ 1. DIem Deus designavit quo mundum in justitia judicabit per Iesum Christum *a*, cui à Patre data est omnis potestas & judicium *b*. Quo quidem die non solùm judicabuntur Angeli apostatici *c*, verum etiam omnes homines quotquot uspiam in orbe terrarum aliquando vixerint, coram Christi tribunali comparebunt ut cogitationum, dictorum, factorumq; suorum rationem reddant, recipiantq; simul juxta id quod in corpore

a Act. 17. 21. *b* Ioh. 5. 22, 27. *c* 1 Cor. 6. 3. Jude v. 6. 2 Pet. 2 4.

quis

quisque fecerit, seu bonum fuerit sive malum *d*.

d 2 Cor. 5. 10. Eccl. 12. 14. Rom. 2. 16. Rom. 4. 10, 12. Mat. 12. 36. 37.

Sect. 2, Eo autem consilio diem hunc præstituit Deus; quò nempe misericordiæ suæ constaret gloria ex æterna salute electorum, justitiæ autem è damnatione reproborum, qui improbi sunt & contumaces. Tunc enim justi introibunt in vitam æternam, recipientq; plenitudinem illam gaudii ac refrigerii, quæ à presentia Domini ventura sunt: Impii autem, qui Deum ignorant quiq; Evangelio Jesu Christi non morem gerunt, in æternos cruciatus detrudentur, æternaq; perditione punientur à præsentia Domini, & à potentiæ. ipsius gloria profligati *e*.

e Mat. 25. 31. Rom. 2. 5, 6. Rom. 9. 22, 23 Mat. 25. 21. Act. 3. 19. 2 Thes. 1. 6, 8, 9.

Sect. 3. Quemadmodum Christus nobis futurum esse aliquando diem judicii, esse velit persuasissimum; tum quò omnes à peccato absterreantur, tum ob majus piorum solatium in rebus adversis *f*: ita sanè diem ipsum vult ab hominibus ignorari, quò securitatem omnem carnalem excutiant & nunquam non sint vigilantes (quum qua hora venturus sit dominus ignorant) utq; semper sint parati ad dicendum. Veni Domine, etiam cito veni *g* *Amen.*

f 2 Pet. 3. 11, 14. 2 Cor. 5. 10, 11. 2 Thes. 1. 6, 7. Luc. 21. 27, 28. Rom. 8. 23, 24, 25.
g Mat. 24. 36. 42, 43, 44. Mar. 13. 35, 36, 37. Luc. 12. 35, 36. Apoc. 22. 20.

Cate-

Catechiſmus major.

QUÆSTIO.

Quinam eſt hominis finis ſummus ac præcipuus?

R. Finis hominis ſummus ac præcipuus eſt Deum glorificare *a*, eodémq; perfectè frui in æternum *b*.

a Rom. 11. 36. 1 Cor. 10. 31. *b* Pſal. 73. 24. Ioh. 17. 21, 22, 23.

Q. Unde conſtat eſſe Deum?

R. Ipſiſſimum in homine naturæ lumen, operaq; Dei eſſe Deum luculenter manifeſtant *c*: ſolum autem ipſius verbum Spirituſq; cum hominibus revelant ſufficienter ac efficaciter ad ſalutem *d*.

c Rom. 1, 19, 20. Pſal. 19. 1, 2, 3. Act. 17. 28. *d* 1 Cor. 2. 9, 10. 2 Tim. 3. 15, 16. 17. Iſa. 59. 21.

Q. Quid eſt verbum Dei?

R. Scripturæ Sacræ Veteris ac Novi Teſta-

menti ſunt Verbum Dei, unica illa fidei ac obedientiæ regula *f*.

e 2 Tim. 3. 16. 2 Pet. 1. 19, 20, 21. *f* Eph. 2. 20. Apoc. 22. 18, 19. Iſa. 8. 20. Luc. 16. 29, 31. Gal. 1. 8, 9. 2 Tim. 3. 15, 16.

Q. *Quibus modis mediiſque conſtat Scripturas eſſe verbum Dei?*

R. Scriptura ſe oſtendunt eſſe Verbum Dei, majeſtate ſua *g* & puritate *h*, partium omnium conſenſu *i*, totiuſq; ſcopo, ut Deo nempe omnis gloria tribuatur *k*; lumine ſuo & vi mirabili cum convincendi tum convertendi peccatores, fideles autem conſolandi ac ædificandi ad ſalutem *l*: eas autem eſſe ipſiſſimum Dei verbum, ſolus Dei Spiritus in Scripturis & cum Scripturis teſtimonium præbens in corde hominis plene illi poteſt perſuadere *m*.

g Hoſ. 8. 12. 1 Cor. 2. 6, 7, 13. Pſal. 119. 18, 129. *h* Pſal. 12. 6. Pſal. 119. 140. *i* Act. 10. 43. Act. 26 22. *k* Rom. 3. 19. *l* Act. 18. 28. Heb. 4. 12. Iac. 1. 18. Pſal. 19. 7, 8, 9. Rom. 15. 4. Act. 20. 32. *m* Ioh. 16. 13, 14. 1 Ioh. 2. 20, 27. Ioh. 20. 31.

Q. *Quid eſt quod præcipuè docent Scripturæ?*

R. Duo imprimis ſunt quæ Scripturæ docent, quid homo de Deo credere debeat, quidq; officii ab homine Deus exigat *n*.

n 2 Tim. 1. 13.

Q. *Quid autem de Deo nobis è Scripturis innoteſcit?*

R. Innoteſcunt nobis è Scripturis quid ſit

sit Deus *o*, Personæ in Deitate *p*, decreta ejus *q*, eorumq; executio *r*.

o Heb. 11. 6. *p* 1 Ioh. 5. 7. *q* Act. 15. 14, 15 18, *r* Act. 4. 27, 28.

Q. *Quid est Deus?*

R. Deus est spiritus *s*, in seipso & á seipso essentia *t*, gloria *u*, beatitudine *, ac perfectione *x*, infinitus; ad omnia sufficiens *y*, æternus *z*, immutabilis *a*, incomprehensibilis *b*, ubiq; præsens *c*, omnipotens *d*, omniscius *e*, sapientissimus *f*, sanctissimus *g*, justissimus *h*, summè misericors, ac benignus, summe longanimis, abundansq; bonitate ac veritate *i*.

s Ioh. 4. 24. *t* Exod. 3. 14. Job 11. 7, 8, 9. *u* Act. 7. 2. 1 Tim. 6. 15. *x* Mat. 5. 48. *y* Gen. 17. 1. *z* Psal. 90. 2. *a* Mal. 3. 6. Iac. 1. 17. *b* 1 Reg. 8. 27. *c* Psal. 139. 1, ad 13. *d* Apoc. 4 8. *e* Heb. 4. 13. Psal. 147. 5. *f* Rom. 16. 27. *g* Isa. 6. 3. Apoc. 15. 4. *h* Deut. 32. 4. *i* Exod. 34. 6.

Q. *An sunt plures uno Deo?*

R. Unicus est (non plures) vivens nempe verusq; Deus *k*.

k Deut. 6. 4. 1 Cor. 8. 4, 6. Jer. 10. 10.

Q. *Quot sunt Personæ in Deitate?*

R. Tres in Deitate sunt personæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, suntq; hi tres unus verus æternus Deus, iidem substantiâ, potentiâ & gloriâ coæquales, proprietatibus licet suis personalibus inter se distincti *l*.

l 1 Ioh. 5. 7. Mat. 3. 16. 17. Mat. 28. 19 2 Cor. 13. 14. Ioh. 10. 30.

Q. *Quænam ſunt trium Perſonarum in Deitate proprietates perſonales?*

R. Patri proprium eſt Filium gignere *m*, Filio proprium à patre gigni *n*, Spiritui autem ſancto procedere à Patre Filioq; , ab omni retro æternitate *o*.

m Heb. 1. 5, 6, 8. *n* Ioh. 1. 14. 18. *o* Ioh. 15. 26. Gal. 4. 6.

R. *Unde conſtat Filium & Spiritum Sanctum eſſe Deum, Patrique coæquales?*

R. Filium & Spiritum Sanctum eſſe Deum, Patriq; coæquales demonſtrant Scripturæ ſacræ, nomina *p*, attributa *q*, opera *r*, cultumq; ejuſmodi eis tribuendo, quæ ſoli Deo propria ſunt & peculiaria *ſ*.

p Iſa. 6. 3, 5, 8. Ioh. 12. 41. 1 Ioh. 5. 20. Act. 5. 3, 4. *q* Ioh. 1. 1. Iſa. 9. 6. Ioh. 2. 24, 25. 1 Cor. 2. 10. 11. *r* Col. 1. 16. Gen. 1. 2. *ſ* Matt. 28. 19. 2 Cor. 13. 14.

Q. *Quid ſunt decreta Dei?*

R. Decreta Dei ſunt conſilii voluntatis ejus actus liberi, ſancti, ſapientes *t*, quibus ab omni æterno quæcunq; tempore eveniunt ad ſuam ipſius gloriam immutabiliter præordinavit *u*, imprimis verò quæ Angelos ſpectant hominesq;.

t Eph. 4. 11. Rom. 11. 33. Rom. 9. 14. 15. *u* Eph. 1. 4. 11. Rom. 9. 22, 23. Pſal. 33. 11.

Q. *Quid autem de Angelis hominibusq; præcipue decrevit Deus?*

R. Deus decreto æterno ac immutabili ex mero amore, in laudem glorioſæ ſuæ gratiæ ſtato tempore manifeſtandæ, nonnullos Angelo-

gelorum elegit ad gloriam *, uti & hominum aliquos elegit in Chriſto ad vitam æternam, ſimul & ad media quibus eam conſequantur x: idem pro ſuprema ſua poteſtate, ac ſecundum inſcrutabile voluntatis ſuæ conſilium (quo favorem exhibet abſtinetve pro ſuoipſius beneplacito) reliquos præteriit, ac ignominiam & iram pro peccatis eorum infligendam præordinavit, in laudem gloriæ juſtitiæ ſuæ y.

* 1 Tim. 5. 21. x Eph. 1. 4, 5, 6. 2 Theſ. 2. 13, 14. y Rom. 9. 17, 18, 21, 22. Mat. 11. 25, 26. 2 Tim. 2. 20. Jude ver. 4. 1 Pet. 2. 8.

Q. Quomodo decreta ſua exequitur Deus?

R. Deus exequitur decreta ſua creationis operibus ac providentiæ, ſecundum præſcientiam ipſius infallibilem, voluntatiſq; ſuæ conſilium liberum ac immutabile z.

z Epheſ. 1. 11.

Q. Quid eſt Creationis opus?

R. Opus Creationis illud eſt, quo Deus in principio per verbum potentiæ ſuæ, mundum hunc & quæ in eo continentur univerſa ſex dierum ſpatio ex nihilo condidit, propter ſemetipſum, atque omnia quidem valde bona a.

a Gen. 1 per totum Heb. 11. 3. Prov. 16. 4

Quales creavit Deus *Angelos?*

R. Angelos b, omnes Deus creavit ſpiritus c, immortales d, ſanctos e, ſcientiâ præſtantes f, potentiâ valentes g, ad ipſius mandata

b Col. 1, 16. c Pſal. 104. 4. d Mat. 22. 30. e Mat. 25. 31. f 2 Sam. 14. 17. Mat. 24. 36. g 2 Theſ. 1. 7.

exequendum, nomenq; celebrandum *h*, non tamen immutabiles *i*.

h Pſal. 103. 20, 21. *i* 2 Pet. 2. 4.

Q. *Qualem creavit* Deus *hominem*?

R. Poſtquam Deus condiderat omnes alias creaturas, hominem creavit marem quidem fæminamque *k*, viri corpus è terræ pulvere *l*, fœminæ autem è coſta viri fabricavit *m*; imbuitq; animabus viventibus, rationalibus, ac immortalibus *n*, ad ſuam ipſius imaginem creavit eos *o*, in cognitione *p*, juſtitia & ſanctitate *q*; habentes divinam legem in cordibus ſuis inſcriptam *r*, eandemq; implendi vires *ſ*, dominium etiam habentes in creaturas *t*, poſſibilitatis tamen iſthoc ſtatu excidendi haud immunes *u*:

k Gen. 1. 27. *l* Gen. 2. 7. *m* Gen. 2. 22. *n* Gen. 2. 7. cum Job 35. 11. & Eccleſ. 12. 7. & Mat. 10. 28. & Luc. 23. 43. *o* Gen. 1. 27. *p* Col. 3. 10. *q* Eph. 4. 24. *r* Rom. 2. 14, 15. *ſ* Eccl. 7. 29. *t* Gen. 1. 28. *u* Gen. 3 6. Eccl. 7. 29.

Q. *Quænam ſunt opera Divinæ providentiæ*?

R. Opera divinæ providentiæ ſunt Dei ſanctiſſima ***, ſapientiſſima *x*, ac potentiſſima creaturarum ſuarum omnium conſervatio *y*, aggubernatio *z*, earumq, ut & actionum ab iis profluentium *a*, ad ſuam ipſius gloriam ordinatio *b*.

* Iſal. 145. 17. *x* Pſal. 104. 24. Iſa. 28, 29. *y* Heb. 1. 3. *z* Pſal. 103. 19. *a* Mat. 10. 29, 30, 31. Gen. 45. 7. *b* Rom. 11. 36. Iſa. 63. 14.

Q. *Qualis eſt Dei erga Angelos Providentia*?

R. Non

R. Nonnullis angelorum providentiâ ſuâ permiſit Deus præfracto animo ſemet, ac nunquam inde recuperandos, in peccatum & damnationem præcipitare *c*, hoc tamen reliquaq; eorum peccata omnia terminis ſuis circumſcribens, dirigenſq; ad ſuam ipſius gloriam *d*: reliquos autem in ſanctitate aç beatitudine ſtabilivit *e*: utriſq; vero pro arbitrio ſuo utitur *f*, potentiam, miſericordiam, ac juſtitiam ſuam adminiſtrando *g*.

c Jude v. 6. 2 Pet. 2. 4. Heb. 2. 16. Ioh. 8. 44 *d* Job. 1. 12. Mat. 8. 31. *e* 1 Tim. 5. 21. Mar. 8. 38. Heb. 12. 22. *f* Pſal. 104. 4. *g* 2 Reg. 19. 35. Heb. 1. 14.

Q. *Qualis erat providentia* Dei *circa hominem in ſtatu creationis*?

R. Providentìa Dei circa hominem in ſtatu creationis hujuſmodi fuit: eum in paradiſo collocavit, eamq; illi colendam dedit, illi fructibus terræ veſcendi fecit poteſtatem *h*, creaturas omnes illius imperio ac dominio ſubjugavit *i*, conjugium inſtituit quod ei foret in ſubſidium *k*; ad communionem ſui ipſius eum admiſit *l*, Sabbatum inſtituit *m*, fœdus cum eo ſancivit, vitæ quidem, ſub conditione obedientiæ perſonalis, perfectæ ac perpetuæ *n*; cujus arbor vitæ pignus erat *o*, eſu arboris ſcientiæ boni maliq; ſub pœna mortis eidem interdixit *p*.

h Gen. 2. 8, 15, 16. *i* Gen. 1. 28. *k* Gen. 2. 18. *l* Gen. 1. 26, 27, 28, 29. Gen. 3. 8. *m* Gen. 2. 3. *n* Gal. 3. 12. *o* Gen. 2, 9. *p* Gen. 2. 17.

Q. *Perſtititnè homo in eo quo Deus illum primitus creavit ſtatu?*

R. Primi noſtri parentes, libertati voluntatis ſuæ permiſſi, Satanæ tentatione inducti mandatum Dei tranſgreſſi ſunt è fructu vetito comedendo, eoq; facto, ſtatu innocentiæ, in quo creati fuerant, exciderunt *q*.

q Gen. 3. 6, 7, 8, 13. Eccl. 7. 29. 2 Cor. 11. 3.

Q. *Totumne genus humanum lapſum eſt in prima illa transgreſſione?*

R. Quandoquidem fœdus cum Adamo tanquam perſona publica, tum ſuo, tum poſterorum ſuorum nomine ictum erat, exinde factum eſt ut humanum genus univerſum ab illo generatione ordinaria procreatum *r*, in ipſo peccârit, & una cum ipſo ceciderit in prima illa tranſgreſſione *ſ*.

r Act. 17. 26. *ſ* Gen. 2. 16, 17. cum Rom. 5. 12, ad 20. cum 1 Cor. 15. 21, 22.

Q. *In qualem ſtatum præcipitavit lapſus hic humanum genus?*

R. Lapſus hic humanum genus in ſtatum peccati ac miſeriæ præcipitavit *t*.

t Rom. 5. 12. Rom. 3. 23.

Q. *Quid eſt peccatum?*

R. Peccatum eſt defectus quilibet conformitatis cum lege Divina, vel tranſgreſſio cujuſvis Divinæ legis, quæ data eſt in regulam creaturæ rationali *u*.

u 1 Ioh. 3. 4. Gal. 3. 10, 12.

Q. *In quo conſiſtit ſtatus illius, in quem lapſus eſt homo, peccaminoſitas?*

R. San-

R. Status illius, in quem lapſus eſt homo, peccaminoſitas conſiſtit in reatu primi peccati quod admiſit Adamus *, in carentiâ illius juſtitiæ in qua idem eſt creatus, ut etiam in corruptione naturæ ſuæ, unde inhabilis prorſus, ac impotens factus eſt ad bonum omne ſpirituale; eiq; planè oppoſitus, ad malum autem omne proclivis penitus & quidem perpetuo *x*, quod *peccatum originale* vulgo dicitur, indeq; proveniunt peccata omnia actualia *y*.

* Rom. 5. 12. 19. *x* Rom. 3. 10, ad 20. Eph. 2. 1, 2, 3. Rom. 5. 6. Rom. 8. 7, 8. Gen. 6. 5. *y* Iac. 1. 14, 15. Mat. 15. 19.

Q. *Quomodo peccatum hoc originale a primis parentibus ad eorum poſteros derivatur?*

R. Peccatum originale à primis parentibus ad eorum poſteros derivatur per generationem naturalem; adeò ut omnes in peccato concepti natiq; ſint, quotquot ab iis ea ratione procreantur *z*.

z Pſal. 51. 5. Job. 14. 4. Job. 15. 14. Ioh. 3. 6.

Q. *Quam autem miſeriam intulit lapſus humano generi?*

R. Lapſus intulit humano generi non ſolum communionis cum Deo jacturam *a*, verum etiam iram ejus & maledictionem, adeò ut naturâ ſimus iræ filii *b*, Satanæ mancipia *c*, & ſuppliciis quibuscunq; meritiſſimè obnoxii, tam in hoc ſeculo quam futuro *d*.

a Gen. 3. 8, 10, 24. *b* Eph. 2. 2, 3. *c* 2 Tim. 2. 26. *d* Gen. 2. 17. Lam. 3. 39. Rom. 6. 23. Mat. 25. 41, 46. Jude v. 7.

Q. Quæ-

Q. *Quænam ſunt peccati in præſenti ſeculo ſupplicia?*

R. Supplicia peccati in præſenti ſeculo ſunt, cùm interna, animi nempe cæcitas *e*, ſenſus reprobus *f*, illuſiones *g*, durities cordis *h*; conſcientiæ horror *i*, & affectus viles *k*, tum etiam externa, cujuſmodi ſunt, creaturarum noſtri cauſâ maledictio Divina *l*, omniaq; quotquot nobis adveniunt, mala, ſive corporibus, ſive nominibus, fortunis, amicis, aut negotiis demum noſtris adverſentnr *m*, una cum ipſa morte *n*.

e Eph. 4. 18. *f* Rom. 1. 28. *g* 2 Theſ. 2. 11. *h* Rom. 2. 5. *i* Iſa. 33. 14. Gen. 4. 13. Mat. 27. 4. *k* Rom. 1. 26. *l* Gen. 3. 17. *m* Deut. 28. 15. *n* Rom. 6. 21, 23.

Q. *Quæ ſunt peccati ſupplicia in futuro ſeculo?*

R. Supplicia peccati in ſeculo futuro ſunt, à jucundiſsima Dei præſentia ſeparatio ſempiterna, continui, æterni & exquiſitiſſimi animæ corporiſq; in igne gehennæ cruciatus *o*.

o 2 Theſ. 1. 9. Mar. 9. 44, 46, 48. Luc. 16. 24.

Q. *An humanum genus univerſum perire ſinit Deus in ſtatu peccati ac miſeriæ?*

R. Deus univerſum genus humanum non dereliquit in ſtatu peccati, ac miſeriæ periturum *p*, in quem ſcilicet inciderant primum fœdus violando (*fœdus operum q* vulgo dictum) verum præ mero amore ſuo ac miſericordia electos ſuos inde eripit, ac in ſtatum ſalutis

p 1 Theſ. 5. 9. *q* Gal. 3. 10, 12.

eos transfert virtute novi fœderis, quod vulgo dicitur *fœdus gratiæ* r.

r Tit. 3. 4, 5, 6, 7. Gal. 3. 21. Rom. 3. 20, 21, 22.

Q. *Quocum initum eſt fœdus gratiæ?*

R. Fœdus gratiæ initum eſt cum Chriſto, Adamo ſecundo, atq; in eo cum electis omnibus tanquam ipſius ſemine *ſ*.

ſ Gal. 3. 16. Rom. 5. 15. Iſa. 53. 10, 11.

Q. *Quomodo in ſecundo fœdere manifeſtatur gratia Dei?*

R. Gratia Dei in ſecundo fœdere manifeſtatur, in quantum peccatoribus gratuito parat offertq; mediatorem *t*, ac per eum vitam & ſalutem *u*. Atq; quò in illo jus obtineant fidem requirens conditionem *, electis omnibus Spiritum ſuum ſanctum promittit ac largitur *x*, qui fidem in iis illam *y*, unà cum gratiis aliis ſalutaribus univerſis *z*, operetur, eo'q; ſanctæ omni obedientiæ pares reddat ac indoneos *a*; ut quæ ſit genuinæ ipſorum veræq; fidei *b*, & gratitudinis erga Deum *c*, argumentum viaque illis præſcripta, quâ Deus voluit ad ſalutem perveniri *d*.

t Gen. 3. 15. Iſa. 42. 6. Ioh. 6. 27. *u* 1 Ioh. 5. 11, 12. * Ioh. 3. 16. Ioh. 1. 12. *x* Prov. 1. 23. *y* 2 Cor. 4. 13. *z* Gal. 5. 22, 23. *a* Ezek. 36. 27. *b* Iac. 2. 18, 22. *c* 2 Cor. 5. 14, 15. *d* Eph. 2. 10.

Q. *Fœdus gratiæ an uno ſemper fuerit eodemq; modo adminiſtratum?*

R. Fœdus gratiæ non uno ſemper fuit eodemq; modo adminiſtratum, verum adminiſtratio

ſtratio ejus ſub Veteri Teſtamento ac ſub novo eſt alia atq; alia e.

e 2 Cor. 3 6, 7, 8, 9.

Q. *Quomodo adminiſtratum eſt fœdus gratiæ ſub Veteri Teſtamento?*

R. Sub Veteri Teſtamento fœdus gratiæ eſt adminiſtratum promiſſionibus *f*, Prophetiis *g*, & Sacrificiis *h*, circumciſione *i*, paſchate *k*, aliisq; typis ac inſtitutis; quæ omnia Chriſtum tunc futurum præſignificabant; ac pro ratione illorum temporum ſufficiebant electis in fide in promiſſum Meſſiam ædificandis *l*; per quem illi plenam peccati remiſſionem ac ſalutem æternam tunc temporis ſunt conſecuti *m*.

f Rom. 15. 8. *g* Act. 3. 20, 24. *h* Heb. 10. 1. *i* Rom. 4. 11. *k* 1 Cor. 5. 7. *l* Heb. 8, 9, & 10. cap. Heb. 11. 13. *m* Gal. 3 7, 8, 9. 14.

Q. *Quomodo adminiſtratur fœdus gratiæ ſub Novo Teſtamento?*

R. Sub Novo Teſtamento exhibito jam Chriſto (qui eſt ſubſtantia) idem illud gratiæ fœdus adminiſtrabatur & uſq; debet adminiſtrari prædicatione verbi *n*, ut & ad miniſtratione Sacramentorum Baptiſmi *o* nempe, & Cœnæ Dominicæ *p*, in quibus gratia fluſq; cunctis gentibus, plenius, evidentius, efficacius exhibetur *q*.

n Mar. 16. 15. *o* Mat. 28. 19, 20. *p* 1 Cor. 11. 23, 24, 25. *q* 2 Cor. 3. 6. Heb. 8. 6, 10, 11. Mat. 28. 19.

Q. *Quis eſt fœderis gratiæ Mediator?*

R. Fœderis gratiæ Mediator unicus eſt Dominus

minus Ieſus Chriſtus *r*, qui cum eſſet æternus Dei *Filius* coeſſentialis Patri & coæqualis *ſ*, in plenitudine temporis homo factus eſt *t*, adéoq; fuit, & uſq; durat, Deus & homo, è naturis duabus integris diſtinctiſq;, perſona unica in æternum *u*.

r 1 Tim. 2. 5. *ſ* Ioh. 1. 1, 14. Ioh. 10. 30. *t* Gal. 4. 4. *u* Luc. 1. 35. Rom. 9. 5. Col. 2. 9. Heb. 7. 24, 25.

Q. *Quomodo autem Chriſtus Filius Dei quum eſſet, factus eſt homo?*

R. Chriſtus Dei Filius factus eſt homo, dum corpus verum, animamq; rationalem aſſumeret ſibi *, vi Spiritus Sancti in utero, éq; ſubſtantia Virginis *Mariæ* conceptus, & ex eadem natus x, immunis tamen a peccato *y*.

* Ioh. 1. 14. Mat. 26. 38. *x* Luc. 1. 27, 31, 35, 42. Gal. 4. 4. *y* Heb. 4. 15. Heb. 7. 26.

Q. *Quæ neceſsitas id exegit ut Deus eſſet idem qui Mediator?*

R. Neceſſum erat ut Deus eſſet qui Mediator, cum ut humanam naturam ſub irâ Dei infinitâ, ac poteſtate mortis laborantem ſuſtentaret *z*, quodammodo ſuffulciret nè ſuccumberet; tum verò etiam ut perpeſſionibus ſuis, obedientiæ ac interceſſioni pretium faceret ac efficaciam *a*. quò juſtitiæ Dei ſatisfaceret *b*, favorem ejus conciliaret *c*, populum acquireret peculiarem *d*, Spiritum ſuum iis daret *e*,

z Act 2. 24, 25. Rom. 1. 4. Rom. 4. 25. Heb. 9. 14. *a* Act. 20. 28. Heb. 9. 14. Heb. 7. 25, 26, 27, 28. *b* Rom 3. 24, 25, 26. *c* Eph. 1. 6. Mat. 3. 17. *d* Tit. 2. 13, 14. *e* Gal. 4. 6.

eorumq; hoſtes omnes debellaret *f*, ipsòſq; perduceret ad æternam ſalutem *g*.

f Luc. 1. 68, 69, 71, 74. *g* Heb. 5. 8, 9. Heb. 9. 11, 12, 13, 14, 15.

Q. *Quæ autem neceſſitas quamobrem homo eſſet Mediator?*

R. Oportebat Mediatorem eſſe hominem, quò naturam noſtram eveheret *h*, obedientiam legi præſtaret *i*, inque natura noſtra, cum pati poſſet tum intetcedere *k*; ut infirmitatum noſtrarum ſenſu communi nobiſcum afficeretur *l*, ut nos deniq; Filiorum adoptionem reciperemus *m*, & conſolationem acceſſumq; ad thronum gratiæ cum confidentia conſequeremur *n*.

h Heb. 2. 16. *i* Gal. 4. 4. *k* Heb. 2. 14. Heb. 7 24, 25. *l* Heb. 4. 15. *m* Gal. 4. 5. *n* Heb. 4. 16.

Q. *Unde neceſſarium erat ut Mediator eſſet* Θεανθρωπος *ſive in una eademq; perſona Deus & homo?*

R. Neceſſum erat ut Mediator, cujus erat Deum ac hominem conciliare, ipſe & Deus & homo exiſteret, & perſona quidem unica, ut opera utriuſq; naturæ propria, à Deo pro nobis acceptarentur *o*, nos autem ut illis tanquam totius perſonæ operibus niteremur *p*,

o Mat. 1. 21, 23. Mat. 3. 17. Heb. 9. 14. *p* 1 Pet. 2. 6.

Q. *Quamobrem Mediatori noſtro inditum eſt nomen* Jeſus?

R. Mediatori noſtro nomen *Jeſus* inditum

eſt quoniam populum ſuum à peccatis eorum ſervat *q*.

q Mat. 1. 21.

Q. *Quare Mediator noſter vocabatur* Chriſtus ?

R. Mediator noſter ideo *Chriſtus* vocabatur, quoniam Spiritu Sancto ſupra menſuram unctus eſt *r*, adeòq; ſeparatus, plenèq; inſtructus, cum authoritate tum potentia *ſ*, ad munera Prophetæ *t*, Sacredotis *u*, ac Regis Eccleſiæ ſuæ ***, exequendum, tam in humiliationis, quàm exaltationis ſuæ ſtatu.

r Ioh. 3. 34. Pſal. 45. 7. *ſ* Ioh. 6. 27. Mat. 28 18, 19, 20. *t* Act. 3. 21, 22. Luc. 4. 18, 21. *u* Heb. 5. 5, 6, 7. Heb. 4. 14, 15. *** Pſal. 2. 6. Mat. 21. 5. Iſa 9. 6, 7. Phil. 2. 8, 9, 10, 11.

Q. *Quibus Modis exequitur Chriſtus munus Propheticum* ?

R. Chriſtus exequitur Prophetæ *t*, munus, Eccleſiæ ſuæ *x*, in unoquoq; ſeculo integram Dei voluntatem *y*, de omnibus quæ illorum ædificationem ſpectant & ſalutem revelando *z*, per verbum quidem ſuum ſpiritùmq; *a*, variis tamen adminiſtrandi modis *b*.

x Ioh. 1. 18. *y* 1 Pet. 1. 10, 11, 12. *z* Heb. 1. 1, 2. *a* Ioh. 15. 15. *b* Act. 20. 32. Eph. 4. 11, 12, 13.

Q. *Quibus modis præſtat Chriſtus munus Sacerdotale* ?

R. Chriſtus præſtat munus Sacredotis, ſeipſum in Sacrificium Deo immaculatum ſemel offerendo *c*, quod pro populi ſui peccatis

c Heb. 9. 14, 28.

reconciliatio foret *d*, prout etiam pro ipſis perpetuò intercedendo *e*.

d Heb. 2. 17. *e* Heb. 7. 25.

Q. *Quomodo Regis munere defungitur Chriſtus?*

R. Chriſtus exequitur munus Regium dum populum ſibi ex mundo vocat *f*, eoſque officiariis *g*, legibus *h*, atq; cenſuris donat, atque inſtruit, quibus eos viſibili modò regit & gubernat *i*, dumq; largitur electis ſuis gratiam ſalvificam *k*, eoſq; obedientes remunerat *l*, peccantes caſtigat *m*, in tentationibus ac perpeſſionibus ſuſtentat ac conſervat *n*, hoſtes eorum omnes coercet ſuperatq; *o*, omnia denique potentiâ ſuâ in ſui ipſius gloriam *p*, eorumq; bonum ordinat *q*, quinetiam de reliquis omnibus ſupplicium ſumit, quotquot Deum ignorant & non obtemperant Evangelio *r*.

f Act. 15. 14, 15, 16. Iſa. 55. 4, 5. Gen. 49. 10. Pſal. 110. 3. *g* Eph. 4. 11, 12. 1 Cor. 12. 28. *h* Iſa. 33. 22. *i* Mat. 18. 17, 18. 1 Cor. 5. 4, 5. *k* Act. 5. 31. *l* Apoc. 22. 12. Apoc. 2. 10. *m* Apoc. 3. 19. *n* Iſa. 63. 9. *o* 1 Cor. 15. 25. Pſal. 110. per totum *p* Rom. 14. 10, 11. *q* Rom. 8. 28. *r* 2 Theſ. 1. 8, 9. Pſal. 2. 8, 9.

Q. *Quis erat ſtatus humiliationis Chriſti?*

R. Humiliationis Chriſti ſtatus erat humilis illa conditio quâ noſtri ergo gloriâ ſua ſeme exinanivit, formam ſervi in ſe ſuſcepit, cùm in conceptione & ortu, tum in vita & morte, imo verò etiam à morte uſq; ad ejus reſurrectionem *ſ*.

ſ Phil. 2. 6, 7, 8. Luc. 1. 31. 2 Cor. 8. 9. Act. 2. 24.

Q. Quo-

Q. *Quomodo in conceptione & nativitate ſua humiliavit ſe Chriſtus;*

R. Chriſtus in conceptione & nativitate ſua ſemetipſum humiliavit, eo quod ab omni æterno Filius Dei quamvis eſſet in ſinu Patris, nihilominus tamen in plenitudine temporis Filius hominis fieri dignatus ſit; factus ex muliere humilis conditionis, ex eaque naſci, cum variis inſolitæ demiſſionis circumſtantiis.

t Ioh. 14, 18. Gal. 4. 4. Luc. 2. 7.

Q. *Quomodo Chriſtus in vita ſua ſemet humiliavit?*

R. Chriſtus in vita ſua ſemet humiliavit, legi, quam perfectè implevit *u*, ſubjiciendo ſemet *; quinetiam conflictando indigniſſimis mundi injuriis *x*, tentationibus Satanæ *y*, carniſq; ſuæ infirmitatibus tam naturæ humanæ communibus, quam tenuem ipſius conditionem conſequentibus *z*.

u Gal. 4. 4. * Mat. 5. 17. Rom. 19. *x* Pſal. 22. 6. Heb. 12. 2, 3. *y* Mat. 4. 1, ad 12. Luc. 4. 13. *z* Heb. 2. 17, 18. Heb. 4. 15. Iſa. 52. 13, 14.

Q. *Quomodo Chriſtus ſemet in morte ſua humiliavit?*

R. Chriſtus humiliavit ſe in morte ſua, in quantum à Juda proditus *a*, à Diſcipulis ſuis derelictus *b*, à mundo ludibrio habitus ac rejectus *c*, damnatus à Pilato, à perſecutoribus ſuis excruciatus *d*, & cum terroribus mortis ac poteſtatibus tenebrarum conflictatus, pon-

a Mat. 27. 4. *b* Mat. 26. 56. *c* Iſa. 53. 2, 3. *d* Mat. 27. 26, ad 50.

duſq;

NATIONAL LIBRARY OF SCOTLAND

dúſq; iræ Divinæ *e*, quum ſenſerat ac ſuſtinuerat, animam ſuam depoſuit oblationem pro peccatis *f*, ignominioſam, dolorificam ac maledictam crucis mortem ſubeundo *g*.

e Luc. 22. 44. Mat. 27. 46. *f* Iſa. 53. 10. *g* Phil. 2. 8. Heb. 12. 2. Gal. 3. 13.

Q. *In quo conſtabat Chriſti poſt mortem humiliatio?*

R. Chriſti poſt mortem humiliatio in hoc conſtabat, quod ſepultus fuerit *h*, atq; in ſtatu mortuorum & ſub poteſtate mortis ad tertium uſq; diem commoratus *i*, quod aliàs quidem hiſce verbis expreſſum eſt ac ſignificatum, *Deſcendit ad Infernos.*

h 1 Cor. 15. 3, 4. *i* Pſal. 16. 10. Act. 2. 24, 25, 26, 27, 31. Rom. 6. 9. Mat. 12. 40.

Q. *Quis erat exaltationis Chriſti ſtatus?*

R, Status exaltationis Chriſti complectitur ejus reſurrectionem *k*, & aſcenſum *l*, ut & ſeſſionem ejus ad dextram Patris *m*, reditumq; ad mundum judicandum *n*.

k 1 Cor. 15. 4. *l* Mat. 16. 19. *m* Eph. 1. 20. *n* Act. 1. 11. Act. 17. 31.

Q, *Quomodo erat Chriſtus in reſurrectione ſua exaltatus?*

R. Chriſtus reſurrectione ſua eſt exaltatus, eo quod cum nullam videſſet corruptionem in morte (á qua impoſſibile erat eum detineri *o*) cum eodem ipſiſſimo, in quo paſſus eſt corpore una cum proprietatibus ejuſdem eſſentialibus *p*, (mortalitatis tamen experte ut &

o Act. 2. 24, 27. *p* Luc. 24. 39.

com-

communium reliquarum, ad vitam hanc ſpectantium infirmitatum) animæ ſuæ denuo realiter unito *q*, ſua ipſius potentiâ fretus. à mortuis tertio die reſurrexerit *r*, unde ſemet eſſe filium Dei *ſ*, Divinæ juſtitiæ ſatisfeciſſe *t*, mortem, cumq; qui poteſtatem ejus habebat debellâſſe *u*, deniq; ſe Dominum eſſe vivorum ac mortuorum*, demonſtravit. Quæ quidem omnia tanquam perſona publica *x*, & caput Eccleſiæ ſuæ præſtiterit, quo nempe illos juſtificaret *y*, in gratia vivificaret *z*, ſuppetias eis adverſus hoſtes ferret ut ipſi deniq; certum haberent ſe noviſsimo illo die à mortuis eſſe reſurrecturos *c*.

q Rom. 6. 9. Apoc. 1. 18. *r* Joh. 10. 18 *ſ* Rom. 1. 4. *t* Rom. 8. 34. *u* Heb. 2. 14. * Rom. 14. 9. *x* 1 Cor. 15. 21, 22. *y* Eph. 1. 20. 22, 23. Col. 1. 18. *z* Rom. 4. 25. *a* Eph. 2. 1, 5, 6. Col. 2. 12. *b* 1 Cor. 15. 25, 26, 27. *c* 1 Cor. 15. 20.

Q. *Quomodo erat Chriſtus in aſcenſu ſuo exaltatus?*

R. Chriſtus erat in aſcenſu ſuo exaltatus eo quod poſtquam Apoſtolis à reſurrectione ſua ſæpius apparuiſſet, cumq; iis eſſet converſatus, ea quæ Regni Dei ſunt annuncians *d*, ſimul & poteſtatem ipſis faciens evangelium omnibus rationibus prædicandi *e*, poſt quadraginta demum à reſurrectione ſua dies, in natura noſtra, utq; caput noſtrum *f*, de hoſtibus triumphans *g*, viſibiliter aſcenderit in ſupremos cœlos, ut ibi pro hominibus dona ac-

d Act. 1. 2, 3. *e* Mat. 28. 19, 20. *f* Heb. 6. 20. *g* Eph. 4. 8.

ciperet

ciperet *h*, ut affectus noſtros eo uſq; elevaret *i*, nobiſq locum præpararet *k*, ubi ipſe manet manebitq; uſq; ad ſecundum ipſius adventum in conſummatione ſeculi *l*,

h Act. 1. 9, 10, 11. Eph. 4. 10. Pſal. 68. 18. *i* Col. 3. 1, 2. *k* Ioh. 14. 3. *l* Act. 3. 21.

Q. *Quomodo exaltatur Chriſtus ſeſſione ſuâ ad dextram* Dei?

R. Chriſtus exaltatur ſeſſione ſua ad dextram Dei, eo quod qua Θεανθρωπος ſummam Dei Patris gratiam ac favorem conſecutus ſit *m*, unà cum omni plenitudine gaudii *n*, gloriæ *o*, ac potentiæ in omnia quæ in cœlis ac in terris ſunt *p*; quodq; Eccleſiam ſuam colligat, protegatq;, eorum hoſtes proſternat, miniſtros ſuos populumq; donis ac gratiis inſtruat *q*, ac pro iis intercedat *r*.

m Phil. 2. 9. *n* Act. 2. 28. Pſal. 16. 11. *o* Ioh. 17. 5. *p* Eph. 1. 22. 1 Pet. 3. 22. *q* Eph. 4. 10, 11, 12. *r* Rom. 8. 34.

Q. *Quomodo intercedit Chriſtus*?

R. Chriſtus intercedit in natura noſtra coram Patre in cœlo jugiter comparendo *ſ*, cum obedientiæ ſuæ ac in terris oblati ſacrificii merito *t*; quinetiam declarando, velle ſe meritum illud ſuum univerſis credentibus applicari *u*, omnes adverſus eos criminationes diluendo; deniq; conſcientiæ tranquillitatem lapſibus eorum quotidianis non obſtantibus *x*, acceſſum ad thronum gratiæ cum confidentia *y*, eo-

ſ Heb. 9. 12, 24. *t* Heb. 1. 3. *u* Ioh. 3. 16. Ioh. 17. 9, 20, 24. * Rom. 8. 33, 34. *x* Rom. 5. 1, 2. 1 Ioh. 2. 1, 2. *y* Heb. 4. 16.

rumq; cùm perſonarum z tum obedientiæ *a*, aceptationem eís procurando.

z Eph. 1. 6. *a* 1 Pet. 2. 5.

Q. *Quomodo exaltandus eſt Chriſtus cum redierit mundum judicaturus?*

R. Chriſtus quum judicaturus mundum redierit, in eo exaltabitur, quod ipſe, qui ab hominibus impiis injuſtè judicatus eſt & condemnatus *b*, noviſſimo illo die in potentiæ maxima *c*, plenaq; gloriæ tum ſuæ tum paternæ manifeſtatione, ſtipatus univerſis angelis ſuis ſanctis *d*, redibit cum celeuſmate, cùm voce Archangeli, & cum buccina Dei *e*, mundum judicaturus in juſtitia *f*.

b Act 3. 14, 15. *c* Mat. 24. 30. *d* Luc. 9. 26. Mat. 25. 31. *e* 1 Theſ. 4. 16. *f* Act. 17. 31.

Q. *Quænam beneficia mediatione ſua impetravit Chriſtus?*

R. Chriſtus mediatione ſuâ impetravit redemptionem *g*, una cum omnibus aliis fœderis gratiæ beneficiis *h*.

g Heb. 9. 12. *h* 2 Cor. 1. 20.

Q. *Unde autem fit, quod beneficiorum, quæ Chriſtus impetravit, ſumus participes?*

R. Participes facti ſumus beneficiorum quæ impetravit Chriſtus per eorundem nobis applicationem *i*, quod Dei Spiritus Sancti opus imprimis eſt *k*.

i Ioh. 1. 11, 12. *k* Tit. 3. 5, 6.

Q. *Quinam redemptionis per Chriſtum fiunt participes?*

R. Re-

R. Redemptio iis omnibus certo applicatur & communicatur efficaciter pro quibus eam Chriſtus acquiſivit *l*, qui quidem ſuo quiſque tempore à ſpiritu ſancto potentes fiunt in Chriſtum credere ſecundum evangelium *m*.

l Eph. 1. 13, 14. Ioh. 6. 37, 39. Ioh. 19. 15, 16. *m* Eph. 2. 8. 2 Cor. 4. 13.

Q. *An fieri poteſt ut qui Evangelium nunquam adiverunt, adeoque nec Chriſtum nôrunt, neque in eum credunt, vivendo ſecundum naturæ lumen; æternam ſalutem conſequantur?*

R. Qui Evangelium nuuquam audiverunt *n*; Chriſtumq; adeo ignorant *o*, nec in eum credunt, ſalvari nequeunt *p*, ſummam licet operum navaverint moribus ſuis ad naturæ lumen *q*, inſtiuſq, quam profitentur religionis legem componendis *r*, neq; in alio quovis ſalus eſt extra Chriſtum ſolum *ſ*, qui ſalvator eſt non niſi corporis ſui, hoc eſt Eccleſiæ *t*

n Rom. 10. 14. *o* 2 Theſ. 1. 8, 9. Eph. 2. 12. Ioh. 1. 10, 11, 12. *p* Ioh. 8. 24. *q* 1 Cor. 1. 20, 21, 22, 23, 24. *r* Ioh. 4. 22. Rom. 9. 31, 32. Phil. 3. 4, 5, 6, 7, 8, 9. *ſ* Act. 4. 12. *t* Eph. 5. 23.

Q. *Omnes nè ſalvantur, quotquot Evangelium audiunt, ac in Eccleſia vivunt?*

R. Non ſalvantnr omnes qui Evangelium audiunt, ac in Eccleſia viſibili vitam degunt, verum illi ſoli qui membra ſunt Eccleſiæ inviſibilis *u*.

u Ioh. 12. 38, 39, 40. Rom. 9. 6. Mat. 12. 14. Mat. 7. 21. Rom. 11. 7.

Q. Quid

Q. *Quid eſt Eccleſia viſibilis?*

R. Eccleſia viſibilis eſt ſocietas ex iis omnibus quotquot in omnibus mundi locis temporibuſq; religionem veram profitentur *, eorumq; liberis coagmentata *x*.

* 1 Cor. 1. 2. 1 Cor. 12. 13. Rom. 15. 9, 10, 11, 12. Apoc. 7. 9. Pſal. 2. 8. Pſal. 22. 27, 28, 29, 30, 31. Pſal. 45. 17. Mat. 28. 19, 20. Iſa. 59. 21. *x* 1 Cor. 7. 14. Act. 2. 39. Rom. 11. 16. Gen. 17. 7.

Q. *Quænam ſunt peculiaria viſibilis Eccleſiæ privilegia?*

R. Eccleſia viſibilis hoc habet privilegii quod ſit ſub ſpeciali Dei cura ac regimine *y*, unde per omnes ætates, hoſtibus omnibus nequicquam contra nitentibus *z*, protecta fuit & conſervata; quòd ſanctorum communione, ſalutiſque mediis ordinariis potiatur *a*, quodq; ſingulis ejuſdem membris in miniſterio Evangelii gratia per Chriſtum offeratur, qui ſalvatum iri, quicunq; in eum crediderit, teſtificatur *b*; neminem autem excludit qui ad ipſum venire volet *c*.

y Iſa. 4. 5, 6. 1 Tim. 4. 10. *z* Pſal. 115. per totum Iſa. 31. 4, 5. Zech. 12. 2, 3, 4, 8, 9 *a* Act. 2. 39, 42. *b* Pſal. 147. 19, 20. Rom. 9 4. Eph. 4. 11, 12. Mar. 16. 15, 16. *c* Ioh. 6. 37.

Q. *Quid eſt Eccleſia inviſibilis?*

R. Inviſibilis Eccleſia, eſt electorum numerus univerſus, quotquot nempe fuerunt, ſunt, aut erunt unquam in unum collecti ſub Chriſto capite *d*.

d Eph. 1, 10, 22. Ioh. 10, 16. Ioh. 11. 52.

Q. *Quæ ſunt ſpecialia illa beneficia, quibus Eccleſiæ inviſibilis membra per Chriſtum potiuntur?*

R. Membra Eccleſiæ inviſibilis per Chriſtum in gratia ac gloriâ unione cum ipſo & communione potiuntur *e*.

e Ioh. 17. 21. Eph. 2. 5, 6. Ioh. 17. 24.

Q. *Quid eſt unio illa quæ electis cum Chriſto intercedit?*

R. Unio quæ electis cum Chriſto intrecedit, eſt opus Divinæ gratiæ *f*, quo ſpiritualiter quidem ac myſticè, realiter tamen ac inſeparabiliter Chriſto tanquam capiti ac marito ſuo conjunguntur *g*; quod quidem effectum eſt vocatione illorum efficaci *h*.

f Eph. 1. 22. Eph. 2. 6, 7, 8. *g* 1 Cor. 6. 17. Eph. 5. 23, 30. *h* 1 Pet. 5. 10. 1 Cor. 1. 9.

Q. *Quid eſt vocatio efficax?*

R. Vocatio efficax eſt opus omnipotentis poteſtatis & gratiæ Dei *i*, quo ex amore ſuo erga electos, gratuito illo quidem ac ſpeciali, nullâ in ipſis re quicquam eum ad id movente *k*, tempore ſuo accepto, per verbum ſuum ſpiritùmq; ad Ieſum Chriſtum eos invitat atq; trahit *l*, ſalutariter mentes eorum illuminans *m*, voluntates renovans *n*; ac potenter determinans, adeo quidem ut per ſe mortui licèt in peccatis ſint, hac ratione tamen volentes

i Ioh. 5. 25. Eph. 1 18, 19, 20. 2 Tim. 1. 8, 9. *k* Tit. 3. 4, 5. Eph. 2. 4, 5, 7, 8, 9. Rom. 9. 11. *l* 2 Cor. 6. 1, 2. Joh. 6. 44. 2 Theſ. 2. 13, 14. *m* Act. 26. 18. 1 Cor. 2. 10, 12. *n* Ezek. 11. 19. Ezek. 36. 26, 29. Ioh. 6. 45.

fiant

ſiant ac potentes, vocationi ipſius liberrimè reſpondere, gratiámq; inibi oblatam & exhibitam excipere quidem & amplexari o

o Eph. 2. 5. Phil. 2. 13. Deut. 30. 6.

Q. *An ſoli electi vocantur efficaciter?*

R. Omnes & ſoli electi vocantur efficaciter *p*, quamvis alii etiam verbi miniſterio externè vocari & poſſint & ſoleant *q*, communéſq; nonnullas operationes Spiritûs experiri *r*, qui ob contumacem ſuum gratiæ ſibi oblatæ neglectum & contemptum, nunquam verè ad Chriſtum accedunt, in ſua nempe infidelitate quàm juſtiſſimè derelecti *ſ*.

p Act. 13. 48. q Mat. 22. 14. r Mat. 7. 22. Mat. 13. 20, 21. Heb. 6. 4, 5. ſ Ioh. 12. 38, 39. 40. Act. 28. 25, 26, 27. Ioh. 6. 64, 65. Pſal. 81. 11. 12.

Q. *Qualis eſt communio in gratia quæ membris Eccleſiæ inviſibilis cum Chriſto intercedit?*

R. Communio in gratia quæ membris Eccleſiæ inviſibilis cum Chriſto intercedit, eſt eorum de virtute mediationis Chriſti participatio, in juſtificatione *t*, adoptione *u*, ſanctificatione, & quicquid aliud ſit, quod eorum cum ipſo unionem in hac vita manifeſtat *.

t Rom. 8. 30 u Eph. 1. 5. * 1 Cor. 1. 30.

Q. *Quid eſt Juſtificatio?*

R. Juſtificatio eſt actus gratuitæ Dei erga peccatores gratiæ *x*, quo peccata illorum omnia condonat, perſonas eorum pro juſtis in conſpectu ipſius acceptat reputetq; *y*, non qui-

x Rom. 3. 22, 24, 25. Rom. 4. 5. y 2 Cor. 5. 19, 21. Rom. 3. 22, 24, 25, 27, 28.

dem propter quicquam in iis productum, aut ab iis præstitum z, verùm propter solam Christi perfectam obedientiam, ac plenam satisfactionem à Deo illis imputatam *a*, receptam autem fide solùm *b*

z Tit. 3. 5. Eph. 1. 7. *a* Rom. 5. 17, 18, 19. Rom. 4. 6, 7, 8. *b* Act. 10. 43. Gal. 2. 16. Phil. 3. 9.

Q. *Quomodo est justificatio actus gratiæ Dei gratuitæ?*

R. Quamquam Christus obedientiâ & morte suâ justitiæ divinæ propriè, realiter, ac plenè illorum vice, qui justificantur, satisfecit *c*; nihilominus tamen in quantum Deus satisfactionem, quam ab illis poterat exigisse, à vade acceptavit, vademq; hunc iis procuravit, filium nempe suum unicum *d*, imputans iis justitiam ejus *e*, nihilq; ab iis ad justificationem eorum requirens præter fidem *f*, quæ etiam ipsa illius donum est *g*, justificatio illorum est quoad ipsos à gratiâ gratuitâ *h*.

c Rom. 5. 8, 9, 10, 19. *d* 1 Tim. 2. 5, 6. Heb. 10. 10. Dan. 9. 24, 26. Isa. 53. 4, 5, 6, 10, 11, 12. Heb. 7. 22. Rom. 8. 32. 1 Pet. 1. 18, 19. *e* 2 Cor. 5. 21. *f* Rom. 3. 24, 25. *g* Eph. 2. 8. *h* Eph. 1. 7.

Q. *Quid est fides justificans.*

R. Fides justificans est gratia salutaris *i*, à Spiritu *k*, verboq; Dei *l*, effecta in corde peccatoris, quâ convictus peccati ac miseriæ suæ, ut & summæ illius quæ in ipso est reliquisq;

i Heb. 10. 39. *k* 2 Cor. 4. 13. Eph. 1. 17, 18, 19. *l* Rom. 10. 14.

om-

omnibus creaturis impotentiæ, eum à perdita ſua & planè conclamata conditione vindicandi *m*, non ſolùm Evangelicæ promiſſionis veritati aſſentitur *n*, verùm etiam Chriſtum, ejuſq; juſtitiam recipit, iiſq; nititur inibi oblatis, in remiſſionem peccati *o*, perſonæq; ſuæ pro juſta in conſpectu Dei acceptationem & reputationem ad ſalutem *p*.

m Act. 2. 37. Act. 16. 30. Joh. 16. 8, 9. Eph 2. 1. Act. 4. 12. *n* Eph. 1. 13. *o* Ioh. 1. 12. Act. 16. 31. Act. 10. 43. *p* Phil. 3. 9. Act. 15. 11.

Q. *Quomodo fides juſtificat peccatorem in conſpectu* Dei ?

R. Fides juſtificat peccatorem in conſpectu Dei, non quidem propter alias illas, quæ perpetuò illum comitantur, gratias, ſed nequè ſanè propter ea, quæ fructus ejus ſunt *q*, bona opera; neq; perinde ac ſi ipſa fidei gratia, aut ejuſdem actus quivis, ad juſtificationem illi eſſet imputatus *r*; verum ſolummodo quatenus inſtrumentum eſt, quo Chriſtum ejuſq; juſtitiam recipit applicatq; *ſ*.

q Gal. 3. 11. Rom. 3. 28. *r* Rom. 4. 5. Rom. 10. 10. *ſ* Ioh. 1. 12. Phil. 3. 9. Gal. 2. 16.

Q. *Quid eſt adoptio* ?

R. R. Adoptio eſt actus gratiæ Dei gratuitæ *t*, in & pro Jeſu Chriſto filio ejus unico *u*, quo juſtificati omnes in numerum filiorum ejus recipiuntur *, impoſitum ſibi habent ejus nomen *x*, Spiritum filii ejus dono accipiunt *y*.

t 1 Ioh. 3. 1. *u* Eph. 1. 5. Gal. 4. 4, 5. * Ioh. 1. 12. *x* 2 Cor. 6. 18. Apoc. 3. 12. *y* Gal. 4. 6.

ſub paterna ipſius cura ac diſpenſatione conſtituuntur *a*, ad immunitates omnes ac privilegia filiorum Dei admittuntur, promiſſionum fiunt hæredes & cum Chriſto in gloria cohæredes *a*.

a Pſal. 103. 13. Mat. 6. 32, *a* Heb. 6. 12. Rom. 8. 17.

Q. *Quid eſt ſanctificatio?*

R. Sanctificatio eſt opus Divinæ gratiæ, quo omnes, quos Deus ante jacta mundi fundamenta elegit ad ſanctimoniam, ſunt per potentem operationem Spiritus ejus *b*, Chriſti mortem eis & reſurrectionem, applicantis *c*, in tempore per totum hominem ad imaginem Dei renovari *d*: indita cordibus ſuis habentes reſipiſcentiæ ad vitam, aliarúmq; gratiarum omnium ſalutarium *e*, ſemina, ipſaſq; gratias, ità excitatas, auctas & confirmatas *f*, ut magis indies magiſq; peccato moriantur, atq; ad novitatem vitæ reſurgant ac reviviſcant *g*.

b Eph. 1. 4, 1 Cor. 6. 11. 2 Theſ. 2. 13. *c* Rom 6 4, 5, 6. *d* Eph. 4. 23, 24. *e* Act. 11. 18. 1 Ioh. 3. 9. *f* Jude v. 20 Heb. 6 11, 12. Eph. 3. 16, 17, 18, 19. Col. 1. 10, 11. *g* Rom. 6. 4, 6, 14. Gal. 5. 24.

Q. *Quid eſt reſipiſcentia ad vitam?*

R. Reſipiſcentia ad vitam eſt gratia ſalvifica *h*, à Spiritu *i*, verbòq; Dei *k*. effecta in corde peccatoris, qua ex inſpectu ſenſuq; non ſolum periculi *l*, ſed etiam turpitudinis, &

h 2 Tim. 2. 25. *i* Zech. 12. 10. *k* Act. 11. 18, 20, 21. *l* Ezek 18. 28, 30, 32. Luc. 15. 17, 18. Hoſ. 2. 6, 7.

exoſa

exoſæ naturæ peccatorum ſuorum *m*, atq; è perſpecta Dei erga reſipiſcentes in Chriſto miſericordia *n*, ità peccata ſua deflet *o*, ac deteſtatur *p*, ut àb iis omnibus ad Deum convertatur *q*, cum propoſito & conatu in omnibus novæ obedientiæ viis conſtanter cum ipſo ambulandi *r*.

m Ezek. 36. 31. Iſa. 30. 22. *n* Joel 2. 12, 13. *o* Jer. 31. 18, 19. *p* 2 Cor. 7. 11. *q* Act. 26, 18. Ezek. 14. 6. 1 Reg. 8. 47, 48. *r* Pſal. 119. 6, 58, 28. Luc. 1. 6. 2 Reg. 23. 25.

Q. *In quo à ſe invicem differunt juſtificatio & ſanctificatio?*

R. Quanquam ſanctificatio juſtificationi inſeparabiliter planè ſit conjuncta *ſ*, in eo tamen differunt, quod in juſtificatione Deus imputet juſtitiam Chriſti *t*, in ſanctificatione autem Spiritus ejus gratiam infundat, eámq; exercendi potentiam ſuppeditet *u*; in illa peccatum condonatur *, in hac ſub jugum mittitur *x*, altera fideles ex æquo omnes ab ira Dei vindicante, idq; in hac vita perfectè liberat, adeo ut in condemnationem nunquam incidant *y*, altera vero neq; in omnibus æqualis exiſtit *z*, neq; in quoquam eſt in hâc vita perfecta *a*, verum ad perfectionem adoleſcit *b*.

ſ 1 Cor. 6. 11. 1 Cor. 1. 30. *t* Rom. 4. 6, 8. *u* Ezek. 36. 27. * Rom. 3. 24, 25. *x* Rom. 6. 6, 14. *y* Rom. 8. 33, 34. *z* 1 Ioh. 2. 12, 13, 14. Heb. 5. 12, 13, 14. *a* 1 Ioh. 1. 8, 10. *b* 2 Cor. 7. 1. Phil 3. 12, 13, 14.

Q. *Unde oritur ſanctificationis in fidelibus imperfectio?*

R, Imperfectio ſanctificationis in fidelibus oritur è reliquiis peccati in omni eorum parte remanentibus, perpetuis carnis adverſus ſpiritum concupiſcentiis, unde fit ut à tentationibus vincantur ſæpiùs, in peccata multa incidant *c*, in officiis ſuis ſpiritualibus ſufflaminentur *d*, operáq; eorum optima in conſpectu Dei imperfecta ſint & contaminata *e*.

c Rom. 7. 18, 23. Mar. 14. 66 ad finem. Gal. 2. 11, 12. *d* Heb. 12. 1. *e* Iſa. 64. 6. Exod. 28. 38.

Q. *Annon fieri poſsit propter eorum quæ imperfectiones, qua tentationes multas, ac peccatæ quæ admittunt, ut e ſtatu gratiæ tandem excidant fideles?*

R. Verè fideles per amorem Dei immutabilem *f*, ejuſq; decretum ac fœdus perſeverantiam eis largiendi *g*, ut etiam inſeparabilem eorum cum Chriſto unionem *h*, ejuſq; pro eis interceſſionem perpetuam *i*, per ſpiritum deniq; ſemènq; Dei in ipſis permanentes *k*, ſtatu gratiæ nec finaliter neq; totaliter poſſunt excidere *l*; verum potentiâ Dei per fidem cuſtodiuntur ad ſalutem *m*.

f Jer. 31. 3. *g* 2 Tim. 2. 19. Heb. 13. 20, 21. 2 Sam 23. 5. *h* 1 Cor. 1. 8, 9. *i* Heb. 7. 25. Luc. 22. 32 *k* 1 Ioh. 3. 9. 1 Ioh. 2. 27. *l* Jer. 32. 40. Ioh. 10. 28. *m* 1 Pet. 1. 5.

Q. *Poſſuntne vere fideles infallibilem habere certitudinem ſe in ſtatu gratiæ conſtitutos, deq; ſua in eodem perſeverantia ad ſalutem?*

R. Qui verè in Chriſtum credunt, ſtudentes coram ipſo in omni bona conſcientia ambu-

bulare *n*, poſſunt quidem abſq; revelatione extraordinaria per fidem veritati promiſſionum Dei nixam, perq; Spiritum facultatem iis ſubminiſtrantem, qua gratias illas quibus promiſſiones vitæ fiunt *o*, diſcernere valeant in ſeipſis, & una cum ſpiritibus eorum teſtificantem eos eſſe Dei filios *p*, infallibiliter certi evadere eſſe ſe cum in ſtatu gratiæ conſtitutos, tum perſeveraturos in eodem ad ſalutem *q*.

n 1 Ioh. 2. 3. *o* 1 Cor. 2. 12. 1 Ioh. 3. 14, 18. 19, 21, 24. 1 Ioh. 4. 13. 16. Heb. 6. 11, 12. *p* Rom. 8. 16. *q* 1 Ioh. 5. 13.

Q. *An omnes vere fideles, omni tempore, certi ſunt de præſenti ſuo in gratiæ ſtatu, deque futura ſalute?*

R. Quum certitudo gratiæ ac ſalutis de eſſentia fidei non ſit *r*, verè fideles priuſquam eam conſequantur, diu poſſunt expectare *ſ*, quinetiam poſtquam eam adepti ſunt, perturbationibus quidem multifariis, peccatis, tentationibus, ac deſertionibus debilitari illa poteſt ac intermitti *t*, nunquam tamen eâ Spiritus Dei præſentiâ, iiſq; ſubſidiis deſtituuntur, quæ eos ſuſtentant, quo minus in deſperationem penitus demergantur *u*.

r Eph. 1. 13. *ſ* Iſa. 50. 10. Pſal. 88 per totum. *t* Pſal. 77. 1, ad 12. Cant. 5. 2, 3, 6. Pſal. 51. 8, 12. Pſal. 31. 22. Pſal. 22. 1. *u* 1 Ioh. 3. 9. Job 13. 15. Pſal. 73. 15, 23. Iſa. 54. 7, 8, 9, 10.

Q. *Quænam eſt communio gloriæ, quæ membris Eccleſiæ, inviſibilis cum Chriſto intercedit?*

R. Communio gloriæ, quæ membris Eccleſiæ inviſibilis cum Chriſto intercedit, eſt

cum in hac vita *, tum immediatè poſt mortem x, tum verò etiam perfecta demum in reſurrectione, ac die judicii y.

* 2 Cor. 3. 18. x Luc. 23. 43. y 1 Theſ. 4. 17.

Q. *Quænam eſt illa gloriæ cum Chriſto communio quâ membra Eccleſiæ inviſibilis in hac vita potiuntur?*

R. Membris Eccleſiæ inviſibilis primitiæ gloriæ cum Chriſto in hac vita communicantur, in quantum ejus capitis nempe ſui membra ſunt; adeoq; in ipſo jus habent in illa gloria, cujus plenam ille poſſeſſionem eſt aſſecutus, z, cujuſq; velut arrhabone quodam divini amoris ſenſu a, conſcientiæ pace, gaudio in Spiritu Sancto, & ſpe gloriæ potiuntur b. Quemadmodum è contrario, ſenſus iræ Dei vindicantis, conſcientiæ horror, judiciiq; terribilis expectatio improbis initia ſunt illorum cruciatuum qui ab illis ſunt poſt mortem ſubeundi c.

z Eph. 2. 5, 6. a Rom. 5. 5. 2 Cor. 1. 22. b Rom. 5. 1, 2. Rom. 14. 17. c Gen. 4. 13. Mat. 27. 4. Heb. 10. 27. Rom. 2. 9. Mar. 9. 44.

Q. *An omnes homines morientur?*

R. Quandoquidem lex mortem tanquam peccati mercedem interminatur d, conſtitutum eſt omnibus ſemel mori e, in quantum omnes peccaverunt f.

d Rom. 6. 23. e Heb. 9. 27. f Rom. 5. 12.

Q. *Quum mors ſit peccati ſtipendium unde fit ut a morte non eximantur juſti, poſtquam omnia illorum peccata in Chriſto remittuntur?*

R. Juſti in die noviſſimo à morte ipſa libera-

berabuntur, quinetiam in ipſa morte ab aculeo ejus & maledictione liberantur *g*, adeo ut quamvis moriantur, ex Dei tamen amore illud fit *h*, nempe ut hac ratione perfectè à peccato & miſeria liberentur *i*, & ulterioris communionis cum Chriſto in gloria fiant capaces quam tum quidem primum ingrediuntur *k*.

g 1 Cor. 15. 26, 55. Heb. 2. 15. *h* Iſa. 57. 1, 2. 2 Reg. 22. 20. *i* Apoc. 14. 13. Eph. 5. 27. *k* Luc. 23. 43. Phil. 1. 23.

Q. *Quænam eſt ea communio gloriæ cum Chriſto qua membra Eccleſiæ inviſibilis immediate poſt mortem potiuntur?*

R. Communio gloriæ cum Chriſto, quâ membra Eccleſiæ inviſibilis immediatè poſt mortem potiuntur, in eo conſiſtit, quod eorum animæ in ſanctitate tum demum fiant perfectæ *l*, atq; in ſupremos cœlos recipiantur *m*, ubi in lumine & gloria faciem Dei intuentur *n*, corporum ſuorum redemptionem expectantes *o*, quæ Chriſto vel etiam poſt mortem unita manent *p*, atq; in ſepulchris ſuis tanquam in lectis requieſcunt *q*, donec in die noviſſimo animabus ſuis denuò uniantur, *r*, Impiorum verò animæ à morte continuò in gehennam detruduntur, ubi in cruciatibus & tenebris exterioribus durant, eorumq; corcorpora in ſepulchris ſuis tanquam in carceri-

l Heb. 12. 23. *m* 2 Cor. 5. 1, 6, 8. Phil 1. 23. Act. 3. 21. *n* 1 Ioh. 3. 2. 1 Cor. 13. 12. *o* Rom. 8. 23. Pſal. 16. 9. *p* 1 Theſ. 4. 14. *q* Iſa. 57. 2. *r* Job 19. 26, 27.

bus

bus uſq; ad reſurrectionem & magni illius diei judicium aſſervantur ſ.

ſ Luc. 16. 23, 24. Act. 1. 25. Jude v. 6, 7.

Q. Quid autem de reſurrectione tenemur credere?

R. Credere tenemur futuram eſſe in die noviſſimo reſurrectionem mortuorum tam juſtorum quàm injuſtorum univerſalem *t*; quo certè tempore, quotquot in vivis reperientur, in ictu oculi mutabuntur: mortuorum autem corpora ipſiſſima illa, quæ in ſepulchris priùs deponebantur, animabus ſuis denuò in æternum unita per potientiam Chriſti ſuſcitabuntur *u*, corpora juſtorum per Spiritum & vi reſurrectionis Chriſti, (quatenus eorum capitis) ſuſcitabuntur in potentia, ſpiritualia, incorruptibilia, & glorioſo ipſius corpori conformata *; corpora verò impiorum ſuſcitabuntur in dedecore, per eundem quatenus læſum judicem x.

t Act. 24. 15. *u* 1 Cor. 15. 51, 52, 53. 1 Theſ. 4. 15, 16, 17. Ioh. 5. 28, 29. * 1 Cor. 15. 21, 22, 23, 42, 43, 44. Phil. 3. 21. *x* Ioh. 5 27, 28, 29. Mat. 25. 33.

Q. Quid eſt immediate poſt reſurrectionem ſecuturum?

R. Poſt Reſurrectionem immediatè ſequetur judicium Angelorum hominumq; generale ac finale *y*, cujus diem quidem horamq; nemo mortalium novit, nempe quo omnes vigiliis ſe ac orationi addicant, ſemperq; ſint in adventum Domini præparati *z*.

y 2 Pet. 2. 4. Jude v. 6, 7, 14, 15. Mat. 25. 46. *z* Mat. 24 36, 42, 44. Luc. 21. 35, 36.

Q. Quid

Q. *Quid fiet improbis in die judicii?*

R. Improbi in die judicii ad lævam Chriſti conſtituentur *a*, & poſt probationem evidentem, & conſcientiæ ipſorum convictionem plenam *b*, tremenda, ſed juſta condemnationis ſententia adverſus eos pronunciabitur *c*; deinde verò præſentiâ Dei gratioſâ, glorioſâ Chriſti, Sanctorum ejus, angelorumq; ejus ſanctorum omnium ſocietate ejicientur in gehennam tormentis ineffabilibus animæ corporiſq; puniendi cum diabolo ejuſq; angelis in æternum *d*.

a Mat. 25. 33. *b* Rom. 2. 15, 16. *c* Mat. 25. 41, 42, 43. *d* Luc. 16. 26. 2 Theſ. 1. 8, 9.

Q. *Quid fiet juſtis in die judicii?*

R. Juſti in die judicii ad Chriſtum in nubibus ſurſum rapti *e*, ſiſtentur ad dextram ejus, ubi palam agnoſcentur & abſolventur *f*, tum verò Chriſto aſſeſſores erunt reprobos angelos hominéſq; judicanti *g*, cœlo excipientur *h*, ubi plenè ac in perpetuum peccato ac miſeria liberàbuntur *i*, gaudiis non concipiendis erunt repleti *k*, fient perfectè ſancti, & beati cum in anima tum in corpore, conſortio nempe ſanctorum tam hominum quàm angelorum innumerabilium *l*, tum verò præcipuè immediata Dei Patris, Domini noſtri Jeſu Chriſti & Spiritus Sancti viſione & fruitione in ſempiter-

e 1 Theſ. 4. 17. *f* Mat. 25. 33. Mat. 10. 32. *g* 1 Cor. 6. 2, 3. *h* Mat. 25. 34, 46. *i* Eph. 5. 27. Apoc. 14. 13. *k* Pſal. 16. 11. *l* Heb. 12. 22, 23.

num

num *m*. Atq; hæc quidem eſt communio illa plena & perfecta quâ membra Eccleſiæ inviſibilis cum Chriſto in gloria, in reſurrectione, & die judicii potientur.

m 1 Ioh. 3. 2. 1 Cor. 13. 12. 1 Theſ. 4. 17, 18.

Poſtquam jam perſpeximus quid nos præcipue de Deo credere doceant Scripturæ, ſequitur ut quid exigant, tanquam hominis officium deſpiciamus.

Q. *Quodnam eſt officium illud quod exigit ab homine Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus exigit eſt Obedientia voluntati ejus revelatæ *n*.

n Rom. 12. 1, 2. Mic. 6. 8. 1 Sam. 15. 22.

Q. *Quid homini primum tanquam obedientiæ ſuæ regulam revelavit Deus?*

R. Obedientiæ regula *Adamo* in ſtatu innocentiæ, totiq; in eo humano generi revelata, præter mandatum ſpeciale de non comedendo fructu arboris ſcientiæ boni maliq;, erat lex moralis *o*.

o Gen. 1. 26, 27. Rom. 2. 14, 15. Rom. 10. 5. Gen. 2. 17.

Q. *Quid eſt lex moralis?*

R. Lex moralis eſt voluntatis Divinæ humano generi declaratio, unumquemq; dirigens obliganſq; ad perſonalem, perfectam, ac perpe-

perpetuam conformitatem & obedientiam eidem exhibendam *p*; cum totius hominis animæ corporiſq; affectione ac diſpoſitione debita, tum præſtatione omnium officiorum tam ſanctimoniæ quam juſtitiæ Deo hominiq, debitorum *q*, vitam promittens obſervantibus, mortem autem interminans eandem violantibus *r*.

p Deut. 5. 1, 2, 3, 31, 33. Luc. 10. 26, 27. Gal. 3. 10. 1 Theſ. 5. 23. *q* Luc. 1. 75. Act. 24. 16. *r* Rom. 10. 5. Gal. 3. 10. 12.

Q. *Eſtne lex Moralis homini poſt lapſum utilis.*

R Quamvis poſt lapſum nemo per legem moralem ad juſtitiam vitamque poſſit pertingere *ſ*, utilitatem tamen habet non mediocrem omnibus hominibus communem, quàm qua regenitis, qua non regenitis peculiarem *t*.

ſ Rom. 8. 3. Gal. 2. 16. *t* 1 Tim. 1. 8.

Q. *Quomodo omnibus utilis eſt lex moralis?*

R. Lex moralis utilis eſt omnibus, ad edocendum eos ſanctam Dei naturam ac voluntatem *u*, ſuumq; officium quos etiam obligat ad conſentaneè ambulandum *: ad convincendum eos quam ſint ad obſervandam illam prorſus impotentes, quantaque ſint & quam nefaria naturæ, cordis, vitæq; ſuæ inquinamenta *x*, ad humiliandum eos è ſenſu peccati ſui ac miſeriæ *y*, quo conſtare poſſit iis eviden-

u Lev. 11. 44, 45. Lev. 20. 7, 8. Rom. 7. 12. * Mic. 6. 8. Iac 2. 10, 11. *x* Pſal. 19. 11, 12. Rom. 3. 20. Rom. 7. 7. *y* Rom. 3. 9, 23.

tius quàm neceſſarius Chriſtus ſit z, quamq; perfecta ipſius obedientia *a*.

z Gal. 3. 21, 22. *a* Rom. 10. 4.

Q. *Quis peculiaris uſus legis moralis hominibus non regenitis.*

R. Lex moralis uſui eſt non regenitis ad conſcientias ipſorum expergefaciendas, ut fugiant ab ira ventura *b*, eóſq; ad Chriſtum adigendos *c*; vel ſi in ſtatu peccati permanſerint, ut omni excuſatione nudi *d*, & maledictioni legis ſubjecti *e*, relinquantur.

b 1 Tim. 1. 9, 10. *c* Gal. 3. 24. *d* Rom. 1. 20, cum Rom. 2. 15. *e* Gal. 3. 10.

Q. *Quis uſus legis moralis regenitis ſpecialis?*

R. Quamvis qui regenerantur, & in Chriſtum credunt, à legi morali, quatenus erat fœdus operum, liberentur *f*, adeo ut inde nec juſtificentur *g*, nec condemnentur *h*, nihilominus præter ejus generales uſus cum univerſo humano genere iis communes, eſt iis porro ſpeciali modo utilis, nempe ut inde intelligere poſſint quantum Chriſto debeant qui eorum loco, eorumque bono eam præſtitit, ejuſq; maledictionem ſubiit *i*, utq; adeo indè ad majorem gratitudinem provocentur *k*, eandemq; manifeſtandam majori curá ſemetipſos legi tánquam obedientiæ ſuæ normæ conformando *l*.

f Rom. 6. 14. Rom. 7. 4, 6. Gal. 4. 4, 5. *g* Rom. 3. 20. *h* Gal. 5. 23. Rom. 8. 1. *i* Rom. 7. 24, 25. Gal. 3. 13, 14. Rom. 8. 3, 4. *k* Luc. 1. 68, 69, 74, 75. Col. 1. 12, 13, 14. *l* Rom. 7. 22. Rom. 12. 2. Tit. 2. 11, 12, 13, 14.

Q. U*binam*

Q. *Ubinam ſummariè comprehenditur lex moralis?*

R. Lex moralis ſummariè comprehenditur in decem præceptis decalogi, quæ voce Dei in Monte *Sinai* tradita ab eoq; inſcripta in duabus tabulis lapideis *m*, deſcripta vero extant, *Exodi* 20. quatuor quidem mandata prima officium noſtrum erga Deum, reliqua ſex officium noſtrum erga homines complectuntur *n*.

m Deut. 10. 4. Exod. 34. 1, 2, 3, 4. *n* Mat. 22. 37, 38, 39. 40.

Q. *Ut decalogus recte intelligatur quænam regulæ ſunt obſervandæ?*

R. Ut Decalogus rectè intelligatur hæ regulæ ſunt obſervandæ:

1. Lex eſt perfecta unumquemq; obligans ad accuratam totius hominis cum juſtitia ejuſdem congruentiam, ad obedientiam integram & perpetuam, adeo quidem ut ſummam exigat cujuſq; officii perfectionem, gradum vero peccati minimum quemq; prohibeat *o*.

o Pſal. 19. 7. Iac. 2. 10. Mat. 5. 21. ad finem.

2. Lex eſt ſpiritualis, adeoq; non minus intellectum, voluntatem, affectiones, cæteraſq; omnes animæ potentias, pertingit, quam verba, opera, geſtuſq; externos *p*.

p Rom. 7. 14. Deut. 6. 5. Mat. 22. 37, 38, 39. Mat. 5. 21, 22, 27, 28, 36. ad finem

3. Res una eademq; reſpectu alio, atq; alio in pluribus mandatis aut præcipitur aut prohibetur *q*.

q Col. 3. 5. Amos 8. 5. Prov. 1. 19. 1 Tim. 6. 10.

4. Quemadmodum ubi officium præcipitur, peccatum ei contrarium prohibetur, ubicunq; verò prohibetur peccatum quodvis, ibi etiam præcipitur officium eidem contrarium *ſ*: ad eundem modum ubi promiſſum ſubjungitur, includitur ei contraria comminatio *t*, ubi verò interminatio ſubnectitur contrarium ibi promiſſum ſubintelligitur *u*.

r Iſa. 58. 13. Deut. 6. 13. Mat. 4. 9, 10 Mat. 15. 4. 5, 6. *ſ* Mat. 5. 21, 22, 23, 24, 25. Eph. 4. 28. *t* Ex. 20. 12. cum Prov. 30. 17. *u* Jer. 18. 7, 8. Exod. 20. 7. cum Pſal. 15. 1, 4, 5. & cum Pſal. 24. 4. 5.

5. Quod Deus prohibet in nullo tempore faciendum eſt *, quod verò præcipit, ſemper quidem tanquam officium nobis incumbit *x*, at unumquódque officium particulare omni tempore præſtare non tenemur *y*

* Job. 13. 7. 8. Rom. 3. 8. Job. 36. 21. Heb. 11. 25. *x* Deut. 4. 8, 9. *y* Mat. 12. 7.

6. Sub uno ſeu peccato ſive officio, ejuſdem generis omnia aut prohibentur, aut præcipiuntur, unà cum omnibus eorum cauſis, mediis, occaſionibus, ut etiam quæcunq, eorum vel ſpeciem habent, cum omnibus eorundem irritamentis *z*.

z Mat. 5. 21, 22, 27, 28. Mat. 15. 4, 5, 6. Heb. 10. 24, 25. 1 Theſ. 5. 22. Jud. v. 23. Gal. 5. 26. Col 3. 21.

7. Quicquid nobis ipſis aut prohibetur aut præcipitur, illud conaritenemur, pro eo ſtatu in quo ſumus conſtituti, ut etiam ab aliis pro illorum ſtatu ac officio aut declinetur aut præſtetur *a*.

a Exod. 20. 10. Lev. 19. 17. Gen. 18. 19. Joſh. 24. 15. Deut. 6. 6, 7.

8. Quic-

8. Quicquid aliis præcipitur, in eo pro ratione ſtatûs vocationiſq; noſtræ adjutores iis eſſe debemus *b;* ſumm è autem cavere nè cum aliis in iis quæ ipſis prohibentur ſimus participes *c.*

b 2 Cor. 1. 24. *c* 1 Tim. 5. 22. Eph. 5. 11.

Q. *Quæ ſpecialia ſunt nobis in decem præceptis conſideranda?*

R. Conſideranda nobis ſunt in decem præceptis cùm præfatio, tum mandati cujuſq; ſubſtantia; tum etiam deniq; rationes illæ quæ præceptis nonnullis quò magis fiant efficacia ſubnectuntur.

Q. *Quænam eſt præfatio mandatis præmiſſa?*

R. Præfatio mandatis præmiſſa in hiſce verbis continetur (*Ego ſum Dominus Deus tuus qui te eduxi è terra Ægypti, è domo ſervitutis* d,) ubi primatum ſuum Deus manifeſtat, ut qui Jehova nempe ſit, æternus, immutabilis, ac omnipotens Deus *e*, qui in ſeipſo exiſtens *f*, verbis g, operibuſq; *h*, ſuis omnibus dat exiſtentiam, ſeq; Deum eſſe, qui fœdus iniit, prout olim cum Iſraële, ita cum populo ſuo univerſo *i*, quiq; ſicut illos eduxit ex ipſorum in Ægypto ſervitute, ita nos à ſpirituali noſtra ſervitute liberat *k;* proindéq; teneri nos eum ſolum pro Deo noſtro acceptare; omniáque ejus mandata obſervare *l.*

d Exod. 20. 2. *e* Iſa. 44. 6. *f* Exod. 3. 14. g Exod. 6. 3. *h* Act. 17. 24, 28. *i* Gen. 17. 7. Rom. 3. 29. *k* Luc. 1. 74, 75. *l* 1 Pet. 1. 15, 16, 17, 18. Lev. 18. 30. Lev. 19 37.

Q. *Quænam ſumma eſt quatuor mandatorum quæ officium noſtrum erga Deum complectuntur?*

R. Summa quatuor mandatorum quæ officium noſtrum erga Deum complectuntur hæc eſt, ut Dominum nempe Deum noſtrum toto corde, totâ animâ, totis viribus, totáq; mente noſtra diligamus *m*.

m Luc. 10. 27.

Q. *Quodnam eſt mandatum primum?*

R. Mandatum primum hoc eſt (*Non habebis alios Deos coram* Me *n*)

n Exod. 20. 3.

Q. *Quænam officia imperantur mandato primo?*

R. Officia quæ mandato primo imperantur hujuſmodi ſunt, cognoſcere & agnoſcere Deum eſſe ſolum verum Deum, Deumq; noſtrum *o*, eumq; ut talem colere & glorificare *p*, de ipſo cogitando *q*, meditando *r*, illum recordando *ſ*; faciendo plurimi *t*; honorando *u*, adorando *, eligendo *x*, diligendo *y*, deſiderando *z*, timendoq; *a*; ei credendo *b*, fidendo *c*, in eoq; ſperando *d*, oblectando noſmet *e*, exultando *f*, pro eo zelando *g*, eum invocando, laudem ei omnem,

o 1 Chron. 28. 9. Deut. 26. 17. Iſa. 43. 10. Jer. 14. 22. *p* Pſal. 95. 6, 7. Mat. 4. 10. Pſal. 29. 2. *q* Mal. 3. 16. *r* Pſal. 63. 6. *ſ* Eccl. 12. 1. *t* Pſal. 71. 19. *u* Mal. 1. 6. * Iſa. 45. 23. *x* Joſh. 24. 15, 22. *y* Deut. 6. 5. *z* Pſal. 73. 25. *a* Iſa. 8. 13. *b* Exod 14. 31. *c* Iſa. 26. 4. *d* Pſal. 130. 7. *e* Pſal. 37. 4 *f* Pſal. 32. 11. *g* Rom. 12. 11. cum Num. 25. 11.

grati-

gratiaſq; tribuendo *h*, obedientiam omnem totius hominis ac ſummiſſionem exhibendo *i*, ſtudendo ut ei in omnibus placeamus *k*, dolendo ſi qua re illum offenderimus *l*, cumque ipſo humiliter ambulando *m*.

h Phil 4. 6. *i* Jer. 7. 23. Iac. 4. 7. *k* 1 Ioh. 3. 22. *l* Jer. 31. 18. Pſal. 119. 136. *m* Mich. 6. 8.

Q. *Quænam ſunt peccata illa quæ in primo hoc mandato prohibentur?*

R. Peccata quæ in primo hoc mandato prohibentur ſunt, Atheiſmus quo quis Deum aut eſſe negat, aut certè nullum habet *n*: Idololatria, quæ habet aut colit plures Deos uno, aut alium quemvis ſimul cum vero Deo, aut ejus loco *o*. Eundem pro Deo Deóq; noſtro vel non habere, vel non profiteri *p*: Cujuſvis illi debiti in hoc mandato imperati omiſſio vel neglectus *q*, eum ignorare *r*, aut obliviſci *ſ*; conceptus *t*, opinionéſq; *u*, falſi, indignæ, ac impiæ de ipſo cogitationes *, audax & curioſa in illius ſecreta inquiſitio *x*: impietas omnis *y*, odium Dei *z*, amor ſui *a*, ſui ſtudium *b*, & alia quævis animi noſtri, voluntatis, affectionúmve rebus aliis inordinata ac immoderata applicatio, earúmve à Deo vel totalis vel partialis avocatio *c*, credulitas

n Pſal. 14. 1. Eph. 2. 2. *o* Jer. 2. 27, 28. cum 1 Theſ. 1. 9. *p* Pſal. 81. 11. *q* Iſa. 43. 22, 23, 24. *r* Jer 4. 22. Hoſ. 4. 1, 6. *ſ* Jer. 2. 32. *t* Act. 17. 23, 29. *u* Iſa. 40. 18. * Pſal. 50. 21. *x* Deut. 29. 29. *y* Tit. 1. 16. Heb. 12. 16. *z* Rom. 1. 30. *a* 2 Tim. 3. 2. *b* Phil. 2. 21. *c* 1 Ioh. 2. 15, 16. 1 Sam. 2. 29. Col. 3. 2, 5.

vana

vana *d*, infidelitas *e*, hæreſis *f*, fides erronea *g*, diffidentia *h*, deſperatio *i*, incorigibilitas *k*, ac ſtupiditas ſub judiciis Dei *l*, durities cordis *m*, ſuperbia *n*, præſumptio *o*, carnalis ſecuritas *p*, tentatio Dei *q*, mediorum non licitorum uſus *r*, in licitis fiducia *ſ*, oblectationes & gaudia carnalia *t*, zelus corruptus, cœcus, ac imprudens *u*; tepiditas *, & langor in rebus Dei *x*, à Deo abalienatio noſtri, ac apoſtaſia *y*; preces aut cultus quivis religioſus exhibitus Sanctis, Angelis, aut Creaturis aliis quibuſcunq; *z*, pactiones quævis cum Diabolo, eum conſulere *a*, iiſq; quæ ab illo ſuggeruntur, auſcultare *b*; fidei noſtræ & conſcientiæ dominos homines conſtituere *c*, Deum ac mandata ejus parvi æſtimare, & contemnere *d*; ſpiritum ejus contriſtare ac impugnare *e*, diſpenſationes ejus moleſtè ac impatienter ferre, ejuſdem ſtulta incuſatio ob ea quæ nobis infligit mala *f*, laudem boni cujuſvis quod aut ſumus, poſſu-

d 1 Ioh. 4. 1. *e* Heb. 3. 12. *f* Gal. 5. 20. Tit. 3. 10. *g* Act. 26. 9. *h* Pſal. 78. 22. *i* Gen. 4. 13. *k* Jer. 5. 3. *l* Iſa. 42. 25. *m* Rom. 2. 5. *n* Jer. 13. 15. *o* Pſal. 19. 13. *p* Zep. 1. 12. *q* Mat. 4. 7. *r* Rom. 3. 8. *ſ* Jer. 17. 5 *t* 2 Tim. 3 4. *u* Gal. 4. 17. Ioh. 16. 2. Rom. 10. 2. Luc. 9. 54, 55. * Apoc. 3. 16. *x* Apoc. 3. 1. *y* Ezek. 14. 5. Iſa. 1. 4, 5. *z* Rom. 10. 13, 14. Hoſ. 4. 12. Act. 10. 25, 26. Apoc. 19. 10. Mat. 4. 10. Col. 2. 18. Rom. 1. 25. *a* Lev. 20. 6. 1 Sam. 28. 7, 11 cum 1 Chro. 10. 13, 14. *b* Act. 5. 3. *c* 2 Cor. 1. 24. Mat. 23. 9. *d* Deut. 23. 15. 2 Sam. 12. 9. Prov 13. 13. *e* Act. 7. 51. Eph. 4. 30. *f* Pſal. 73. 2, 3, 14, 15. 22. Job. 1. 22.

mus

mus, aut poſſidemus, fortunæ *g*, idolis *h*, nobiſmet-ipſis *i*, aut alii cuicunq; creaturæ impertire *k*.

g 1 Sam. 6. 7, 8, 9. *h* Dan. 5. 23. *i* Deut. 8. 17. Dan 4. 30. *k* Hab. 1. 16.

Q. *Illa verba in primo mandato* (Coram me) *quid nos præcipuè docent* ?

R. Verba iſthæc (*Coram me*) ſive coram facie mea, in primo mandato nos docent, Deum qui videt omnia, peccatum alium quemvis habendi Deum cùm imprimis advertere, tum verò eo offendi plurimum; nempe ut argumento ſit quo nos à peccato iſthoc abſterreamur, peccatum verò ipſum ut aggravetur tanquam impudentiſſima provocatio *l*, ut nos deniq; quam ei exhibemus obedientiam, eandem præſtare tanquam in ipſius conſpectu excitemur *m*.

l Ezek. 8. 5 ad finem. Pſal. 44. 20, 21. *m* 1 Chro. 28. 9.

Q. *Quodnam eſt ſecundum præceptum*?

R. Secundum præceptum eſt (*Non facies tibi imaginem quamvis ſculptilem aut ſimilitudinem rei cujuſvis, quæ eſt in Cœlis ſupernè, aut inferius in terris aut in aquis infra terram, non incurvabis te iis, nec eis ſervies: ſiquidem ego Dominus Deus tuus, Deus ſum zelotypus, viſitans iniquitates Patrum in filios ad tertiam uſque quartamque progeniem Oſorum mei, exhibens verò miſericordiam ad millenas uſq; Diligentium me, ac mandata mea Obſervantium* n.)

n Exod. 20. 4, 5, 6.

Q. *Quænam ſunt officia quæ in ſecundo præcepto imperantur* ? R. Officia

R. Officia quæ in ſecundo præcepto imp
rantur ſunt, cultum religioſum ac inſtituta qu
Deus in verbo ſuo inſtituit recipere, obſervar
pura ac integra conſervare *o*, Cujusmodi ſun
preces & gratiarum actio in nomine Chriſti *p*
verbi lectio, prædicatio, ac auditio *q*; Sa
cramentorum adminiſtratio & receptio *r*: Ec
cleſiæ regimen, ac diſciplina *ſ*; miniſtrorum
ordo ac ſtipendia *t*: jejunia religioſa *u*; juran
per nomen Dei *, eiq; vota nuncupare *x*,
prout etiam cultûs omnis falſi improbatio, de
teſtatio, ac impugnatio *y*, ejuſq; ſimul
monumentorum omnium idololatriæ, pro e
quam unius cujuſq; ſtatus ac vocatio deder
facultate, extirpatio *z*.

o Deut. 32. 46, 47. Mat. 28. 20. Act. 2. 4
1 Tim. 6. 13, 14. *p* Phil. 4. 6. Eph. 5. 20. *q* Deu
17. 18, 19. Act. 15. 21. 2 Tim. 4. 2. Iac. 1. 2
22. Act. 10. 33. *r* Mat. 28. 19. 1 Cor 11. 23, ad 3
ſ Mat. 18. 15, 16, 17. Mat. 16. 19. 1 Cor. 5. p
totum cap. 1 Cor. 12. 28. *t* Eph. 4. 11, 12. 1 Tim
5, 17. 18. 1 Cor. 9. 7, ad 15. *u* Joel. 2. 12, 1
1 Cor. 7. 5. * Deut. 6. 13. *x* Iſa. 19. 21. Pſ
76. 11. *y* Act. 17. 16, 17. Pſal. 16. 4. *z* Deu
7. 5. Iſa. 30. 22.

*Q. Quænam peccata in ſecundo manda
prohibentur?*

R. Peccata in ſecundo mandato prohibi
ſunt, cultûs cujusvis religioſi à Deo ipſo n
inſtituti excogitatio omnis *a*; per concilia pr
motio *b*, injunctio *c*, exercitium *d*, ac a
probatio qualiſcunq; *e*: religionis falſæ to
ratio *f*; fictio cujuſlibet quod Deum repr

a Num. 15. 39. *b* Deut. 13. 6, 7, 8. *c* Hoſ.
11. Mich. 6. 16. *d* 1 Reg. 11. 33. *e* Deut.
30, 31, 32. *f* Deut. 13. 6, ad 12.

ſentet, aut tres perſonas, vel earum quamlibet, ſeu internè id in animo & mente noſtrâ fiat, ſive externè per modum imaginis cujuſvis aut ſimilitudinis creaturæ cujuſcunq; *g*; omnes ejuſdem cultus *h*. aut in eo vel per illud Dei *i*; cujuſvis quod fícti numina repræſentet fabricatio k, omniſq; eorum cultus, omniàq; quæ ad ea ſpectant officia *l*, commenta quæq; ſuperſtitioſa *m*, cultum Divinum corrumpentia *n*, eidem addentia, vel detrahentia *o*, ſeu à nobiſmet-ipſis inventa ac ſuſcepta fuerint *p*, ſive traditione ab aliis recepta *q*, nomine licèt ac titulo antiquitatis *r*, conſuetudinis *ſ*, devotionis *t*, bonæ intentionis, aut alio prætextu quoviscunq; *u*; ſimonia *, ac officiorum divinorum quæ Deus inſtitutit| neglectus *y*, contemptus *z*, impeditio *a*, aut impugnatio *b*

Vide *b* Zech. 13. 2, 3. Apoc. 2. 2, ---- 14, 15. Apoc. 17. 12, --- 16, 17. *g* Deut. 4. 15, 16, 17, 18, 19. Act. 17. 29. Rom. 1. 21, 22, 23, -- 25. *h* Dan. 3. 18. Gal. 4. 8. *i* Exod. 32. 5, ---- 8. *k* 1 Reg. 18. 26, 28. *l* Iſa. 65. 11. *m* Act. 17. 22. Col. 2. 21, 22, 23. *n* Mal, 1. 7, 8, --- 14. *o* Deut. 4. 2. *p* Pſal. 109. 30. *q* Mat. 15. 9. *r* 1 Pet. 1. 18. *ſ* Jer. 44. 17. *t* Iſa. 65. 3, 4, 5. Gal. 1. 13, 14. *u* 1 Sam. 15. 21. * Act. 8. 18. *x* Rom. 2. 22, Mal. 3. 8. *y* Exod. 4. 24, 25. *z* Mat, 22. 5. Mal. 1. 7, ---- 13. *a* Mat. 23. 13. *b* Act. 13. 44, 45. 1 Theſ. 2. 15, 16.

Q. *Quænam ſunt rationes annexæ ſecundo mandato, quibus nos ad ejus obſervationem magis impellamur?*

R. Rationes annexæ ſecundo mandato, quibus ad ejus obſervationem magis impellamur, hiſce

hiſce verbis comprehenſæ (*Siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus ſum Zelotypus, viſitans iniquitates Patrum in filios ad tertiam uſq; quartamq; progeniem Oſorum mei, exhibens vero miſericordiam ad millenas uſq; Diligentium me ac mandata mea Obſervatium* c) ſunt (præter Dei ſupremum in nos Dominium, ac jus noſtri peculiare *d*) fervens ejus pro cultu ſuo Zelus, vindex adverſus cultum quemvis falſum indignatio, tanquam ſpirituale quoddam adulterium *f*, tum etiam quod hujusce mandati violatores habeat Deus pro ipſius Oſoribus. in eoſq; ſe per varias progenies animadverſurum intetminetur *g*. ejus autem Obſervatores habeat pro amicis ſuis ac mandatis ipſius obtemperantibus ac miſericordiam iis per multas generationes polliceatur *h*.

c Exod. 20. 5, 6. *d* Pſal. 45. 11. Apoc. 15. 3, 4. *e* Exod. 34. 13, 14. *f* 1 Cor. 10. 20, 21, 22. Jer. 7. 18, 19, 20. Ezek. 16. 26, 27. Deut. 32. 16, 17, 18, 19, 20. *g* Hoſ. 2. 2, 3, 4. *h* Deut. 5. 29.

Q. *Quodnam eſt mandatum tertium?*

R, Mandatum tertium (*Nomen Domini Dei tui inaniter non uſurpabis: non enim eum pro inſonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit i.*)

i Exod. 20. 7.

Q. *Quid autem exigitur in mandato tertio?*

R. Tertium mandatum à nobis exigit ut Dei nomen, tituli, attributa *k*, inſtituta *l*, u

k Maſ. 6. 9. Deut. 28. 58. Pſal. 29. 2. Pſal. 68. 4. Apoc. 15. 3, 4. *l* Mal. 1 14. Eccl. 5. 1

verbum

verbum *m*, ſacramenta *n*, preces *o*, juramenta *p*, vota *q*, ſortes *r*, ut opera ipſius *ſ*, & quicquid demum ſit quo ſe notum facit, ſancte ac reverenter in cogitatione *t*, meditatione *u*, verbo *, ſcriptione *x*, adhibeantur, & quidem per profeſſionem ſanctam *y*, & converſationem idoneam *z*, ad Dei gloriam *a*, ac bonum, tam noſtrum *b*, quam aliorum *c*.

m Pſal. 138. 2. *n* 1 Cor. 11. 24, 25, --- 28, 29. *o* 1 Tim. 2 8. *p* Jer. 4. 2. *q* Eccl. 5. 2, 4, 5, 6. *r* Act. 1. 24, 26. *ſ* Job 36. 24. *t* Mal. 3. 16. *u* Pſal. 8 per totum * Col. 3. 17. Pſal. 105. 2, 5. *x* Pſal. 102. 18. *y* 1 Pet. 3. 15. Mic. 4. 5. *z* Phil. 1. 27. *a* 1 Cor. 10. 35. *b* Jer. 32. 39. *c* 1 Pet. 2. 12.

Q. *Quænam peccata ſunt prohibita in tertio mandato?*

R. Peccata in tertio mandato prohibita ſunt, neglectus utendi Divino nomine eo quo requiritur modo *d*, atq; abuſus ejuſdem ignorante *e*, vana *f*, minus reverente, prophana *g*, ſuperſtitioſa *h*, ac impia mentione, aut alio uſu, titulorum ejus, attributorum *i*, inſtitutorum *k*, operumve *l*, blasphemia *m*, perjurio *n*, impiæ execrationes *o*, impia juramenta *p*, vota *q*, ac ſortilegia *r*, quæviscunq; juramentorum noſtrorum votorumq; quæ licita ſunt

d Mal. 2. 2. *e* Act. 17. 23. *f* Prov. 30. 9. *g* Mal. 1. 6, 7, --- 12. Mal. 3. 14. *h* 1 Sam. 4. 3, 4, 5. Jer. 7. 4, -- 9, 10, -- 14, -- 31. Col. 2. 20, 21, 22. *i* 2 Reg. 18. 30, --- 35. Exod 5. 2. Pſal. 139. 20. *k* Pſal. 50. 16, 17. *l* Iſa. 5. 12. *m* 2 Reg. 19. 22. Lev. 24. 11. *n* Zech. 5. 4. Zech. 8. 17. *o* 1 Sam. 17. 43. 2 Sam. 16. 5. *p* Jer 5. 7. Jer. 23. 10. *q* Deut. 23. 18. Act 23. 12. *r* Eſth. 3. 7. Eſth. 9. 24. Pſal. 22. 18.

Violatio *ſ* quæ de rebus non licitis obſervatio
adverſus Dei decreta *u*, & providentiam
obmurmuratio, aut expoſtulatio *x*, eade
curioſe rimari *y*, & perverſe applicare; v
bum Dei aut partem ejus aliquam perperam
terpretari *z*, malè applicare *a*, aut quovis m
do pervertere *b*, ad jocos profanos *c*, ad queſti
nes curioſas ac inutiles, ad altercationes van
aut falſæ doctrinæ defenſionem *d*. Verbi D
abusus vel creaturarum, aut rei cujusvis ſi
nomine Dei comprehenſæ, ad incantame
ta *e*, ut nefarias ſeu libidines ſive actiones *f*, m
levolentia *g*, contemptu *h*, contumelia *i*, a
quovis modo impugnare veritatem, gratia
viaſq; Dei *k*, religionis profeſſio Hypocritic
aut in alium quam par eſt finem *l*, eam p
dedecore habere *m*, eive eſſe dedecori; abſ
ſolatio *n*, imprudenter *o*, infructuoſe *p*,
cum offenſione ambulando *q*, vel apoſta
ab eadem *r*.

ſ Pſal. 24. 4. Ezek. 17. 16, --- 18, 19. *t* Ma
6. 26. 1 Sam 25. 22, 32, 33, 34. *u* Rom. 9.
19, 20. * Deut. 29. 29. *x* Rom. 3. 5, 7. Ro
6. 1. *y* Eccl. 8. 11. Eccl. 9. 3. Pſal. 39. p
rotum. *z* Mat. 5. 21, ad finem. *a* Ezek. 13. 2
b 2 Pet. 3. 16. Mat 22. 24, --- 31. *c* Iſa. 22. 1
Jer. 23. 34, --- 36, --- 38. *d* 1 Tim. 1. 4, --- 6,
1 Tim. 6. 4, 5, ----- 20. 2 Tim. 2. 14. Tit. 3.
e Deut. 18. 10, 11, 12, 13, 14. Act. 19. 13. *f* 2 Ti
4. 3, 4. Rom. 13. 13, 14. 1 Reg. 21. 9, 10. Ju
v. 4. *g* Act. 13. 45. 1 Ioh. 3. 12. *h* Pſal. 1.
2 Pet. 3. 3. *i* 1 Pet 4. 4. *k* Act. 13. 45, 46, -- 5
Act. 4. 18. Act. 19. 9. 1 Theſ. 2. 16. Heb. 1
29. *l* 2 Tim. 3. 5. Mat. 23. 14. Mat. 6. 1, 2,
5, --- 16. *m* Mar. 8. 38. *n* Pſal. 73. 14, 1
o 1 Cor. 6. 5, 6. Eph. 5. 15, 16, 17. *p* Iſa. 5.
2 Pet. 1. 8, 9. *q* Rom. 2. 23, 24. *r* Gal. 3. 1, --
Heb. 6. 6.

Q. *Quænam ſunt rationes annexæ tertio mandato?*

R. Rationes tertio mandato in hiſce verbis annexæ (*Domini Dei tui*) illiſq; (*Non enim eſtimatum pro inſonte habebit Dominus qui nomen ejus aſſumpſerit f*) ſunt, quoniam is Dominus eſt noſterq; Deus; proindeq; nomen ejus prophanare, eóve quovis modo abuti non debemus *t* præſertim quoniam tantum abeſt ut ille hujus mandati tranſgreſſores abſolvat, aut eiſve parcat, ut juſtum ejus judicium minime eos effugere paſſurus ſit, *u*, hominum cenſuras ac ſupplicia multi licet eorum ſubterfugiant *.

f Exod. 20 7. *t* Lev. 19. 12. *u* Ezek. 36. 21, 22, 23. Deut. 28. 58, 59. Zech. 5. 2, 3, 4. * 1 Sam. 2. 12, -- 17, -- 22, -- 24. cum 1 Sam. 3. 13.

Q. *Quodnam eſt mandatum quartum?*

R. Mandatum quartum eſt (*Memineris diem ſabbati ut ſanctifices eum; ſex diebus operaberis, & facies omne opus tuum, ſeptimus vero dies ſabbatum Domini Dei tui, opus in eo nullum facies tu, neque filius tuus, neque filia tua, nec ſervus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, nec hospes tuus, quicunq; intra portas tuas commoratur: Nam ſex diebus perfecit Dominus cœlum, terramq; mare, & quicquid in eis continetur, ſeptimo vero die requievit, quamobrem benedixit Dominus diei ſabbati, eumque ſanctificavit* x.)

x Exod. 20. 8, 9, 10, 11.

Q. *Quid exigitur in quarto mandato?*

R. Quartum mandatum ab omnibus exigit

ſanctificationem ſive ſanctam Deo obſer
tionem temporis illius definiti quod ipſe in v
bo ſuo deſignavit, nominatim è ſeptenis d
bus unum integrum, qui à mundi primor
uſq; ad reſurrectionem Chriſti dies erat ſep
mus; exinde autem dies ſeptimanæ primus
finem uſq; mundi obſervandus. Qui Chriſt
num ſabbatum eſt y, ac in Novo Teſt. dici
dies Dominicus z.

y Deut. 5. 12, 13, 14. Gen. 2. 2, 3. 1 Cor. 1
1, 2. Act. 20. 7. Mat. 5. 17, 18. Iſa, 56. 2,
6, 7. z Apoc. 1. 10.

Q. *Quomodo ſanctificandum eſt ſabbatum ſive dies* Dominicus?

R. Sanctificandum eſt Sabbatum ſive d
Dominicus ſancta per totum diem quiete
non tantum ab ejuſmodi operibus quæ quo
tempore ſunt illicita; verum etiam ab ejuſm
di negotiis mundanis ac recreationibus q
aliis diebus ſunt licita *b*; quinetiam hoc habe
do in deliciis, totum illud tempus (niſi qu
ad opera neceſſitatis ac miſericordiæ requi
tur *c*) in exercitiis divini cultus publicis pr
vatiſq; inſumendo *d*, quem in finem cor
nobis ſunt præparanda, ac ea providentia
diligentia, & moderatione diſponenda ſun
ac tempeſtive conficienda mundana negoti
ut magis expediti ſimus ac idonei illius dieid
ficiis præſtandis *e*.

a Exod. 20. 8, ---- 10. *b* Exod. 16. 25, 26, 2
28. Neh. 13. 15, 16, 17, 18, 19, -- 21, 22. Jer. 1
21, 22. *c* Mat. 12. 1, ---- 13. *d* Iſa. 58. 13. Lu
4. 16 Act. 20 7. 1 Cor 16. 1, 2. Pſal. 92. t
Iſa. 66. 23. Lev. 23. 3. *e* Exod. 20. 8. Luc. 2
54, --- 56. Exod. 16. 22, ---- 25, 26, --- 29. Neh
13. 19.

Q. Q

Q. *Cur ad Patres-familiarum, reliquoſque ſuperiores præcipue dirigitur mandatum de obſervando Sabbato?*

R. Mandatum de Sabbato obſervando præcipue dirigitur ad Patres familiarum reliquoſq; ſuperiores, eo quod non ſolum ipſi teneantur id obſervare, verum etiam curare ut ab illis omnibus qui ſubduntur ipſorum regimini, ſimiliter obſervetur, & quoniam proclives ſunt eos quibus imperant ſuis negotiis impedire quominus id faciant *f*.

f Exod. 20. 10. Joſh 24. 15. Neh. 13. 15, -- 17. Jer. 17. 20, 21, 22. Exod. 23. 12.

Q. *Quænam ſunt peccata prohibita in quarto mandato?*

R. Peccata prohibita in quarto mandato ſunt, officiorum quæ inibi exiguntur omiſſio quælibet *g*, omniſq; eorum oſcitans, negligens, & inutilis præſtatio, eorumq; tædium *h*, omnis illius diei profanatio, ſeu otio, ſive agendo quod in ſe malum eſt *i*, ſive operibus, dictis, cogitationibus circa res mundanas ac recreationes non neceſſarias *k*.

g Ezek. 22. 26. *h* Act. 20. 7, -- 9. Ezek. 33. 30, 31, 32. Amos 8. 5. Mal. 1. 13, *i* Ezek. 23. 38. *k* Jer. 17. 24, --- 27. Iſa. 58. 13.

Q. *Quænam ſunt rationes ſubjunctæ quarto mandato, quibus ad ejuſdem obſervationem vehementius urgeamur?*

R. Rationes annexæ quarto mandato, quibus ad ejusdem obſervationem vehementius urgeamur, deſumptæ ſunt ab illius æquitate, ſex dies è ſeptem nobis & rebus noſtris permit-

tente Deo, ſibi verò ipſi unicum reſervante, in his verbis (*Sex diebus operaberis & facies omne opus tuum* l) à Dei peculiaris ſibi in eo die proprietatis vindicatione (*Dies ſeptimus Sabbatum eſt* Domini *Dei tui*) ab exemplo Dei, qui (*Sex Diebus perfecit cœlum terramq; mare, & quicquid in illis continetur, ſeptimo vero die requievit*) atq; à benedictione quam diei illi impertivit Deus, non ſolum illum conſecrando ut Dies foret ipſius cultui peculiaris verum ordinando ut medium foret benedicendi nobis eundem ſanctificantibus (*quamobrem benedixit* Dominus *Diei ſabbati, eumq; ſanctificavit* n.)

l Exod. 20. 9. m Exod. 20. 10. n Exod. 20. 11.

Q. *Quare ponitur in principio mandati quarti vox* (Memineris?)

R. Vox (*Memineris*) ponitur in principio mandati quarti o, partim propter ſummum ex illius recordatione beneficium, quandoquidem exinde plurimum adjuvamur in præparatione noſtra ad ipſum obſervandum p, atq; ex ejus obſervatione ad reliqua mandata omnia melius obſervanda q, ſimul & gratâ memoriâ ſumma illa beneficia creationis ac redemptionis conſervanda, quæ totam religionem compendio quaſi complectuntur r; partim etiam quoniam proni ſumus in illius oblivionem ſ, eò quod cùm minùs hoc à nobis exigat naturale lu-

o Exod 20. 8. p Exod. 16. 23. Luc. 23. 54. 56. cum Mar. 15. 42. Neh. 13. 19. q Pſal. 92. tit. cum ver. 13, 14. Ezek. 20. 12, 19, 20. r Gen. 2. 2, 3. Iſal. 118. 22, 24 cum Act. 4. 34. 35. Apoc. 1 10 ſ Ezek. 22. 26.

me

men *t*, tum libertatem naturalem minuat in rebus aliâs non illicitis *u*; quòdq; ſemel tantum ſeptenis diebus recurrat, multàq; negotia mundâna interveniant, quæ mentes noſtras nimium ſæpè abſtrahunt, quo minus vel de noſtri ad illum præparatione, vel celebratione ejuſdem cogitemus *; Deniq; quod Satanas ejuſq; adminiſtri hujuſce diei gloriam, ac vel etiam memoriam delere plurimum annitantur, nempe quo irreligionem omnem, ac impietatem introducant *x*.

t Neh. 9. 14. *u* Exod. 34. 21. * Deut. 5. 14, 15. Amos 8. 5. *x* Lam. 1. 7. Jer. 17. 21, 22, 23. Neh. 13. 15, 23.

Q. *Quænam eſt ſumma ſex mandatorum quæ officium noſtrum erga homines complectitur?*

R. Sex mandatorum quæ officium noſtrum erga homines complectitur hæc ſumma eſt, nempe ut proximum noſtrum perinde atq; noſmet ipſos diligamus *y*, idemq; aliis faciamus, quod nobis ab eis factum vellemus *z*.

y Mat. 22. 39. *z* Mat. 7. 12.

Q. *Quodnam eſt mandatum quintum?*

R. Quintum mandatum eſt, (*Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus* a)

a Exod. 20. 12.

Q. *Quinam Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur?*

R. Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur non ſolum Parentes naturales *b*, verum etiam ſuperiores omnes, ſeu

b Prov. 23. 22, --- 25. Eph. 6. 1, 2. tam

ætate *c*, ſive donis *d*, tum vero imprimis illi qui nobis munere vel authoritate ex ordinatione Divina præſunt ſive in familia *e*, ſive in Eccleſia *f*, ſive in Republica *g*.

c 1 Tim. 5. 1, 2. *d* Gen 4. 20, 21, 22. Gen. 45. 8. *e* 2 Reg. 5. 13. *f* 2 Reg. 2. 12. 2 Reg. 13. 14. Gal 4. 19. *g* Iſa. 49 23.

Qt *Quamobrem vero ſuperiores Pater ac Mater nuncupantur?*

R. Superiores Pater ac Mater nuncupantur, cum ut intelligant illi debere ſe in omnibus erga inferiores ſuos officiis parentum naturalium amorem ac indulgentiam imitari, habita tamen relationis ratione *h*: tum ut inferiores indè ad officia ſuà majore cum promptitudine & alacritate ſuperioribus ſuis tanquam parentibus præſtanda inducantur *i*.

h Eph. 6. 4. 2 Cor. 12. 14. 1 Theſ. 2. 7, 8, 11. Num. 11. 11, 12. *i* 1 Cor 4. 14, 15, 16. 1 Reg. 5. 13.

Q. *Quis eſt mandati quinti generalis ſcopus?*

R. Mandati quinti ſcopus generalis eſt illorum officiorum præſtatio ad quæ pro variis relationibus noſtris tenemur mutuo, quatenus inferiores ſumus, ſuperiores, aut æquales *k*.

k Eph. 5. 21. 1 Pet. 2. 17. Rom. 12. 10.

Q. *Quis ſuperioribus ab inferioribus debetur honos?*

R. Honos qui ſuperioribus debetur ab inferioribus eſt, debita imprimis corde *l*, verbis *m*,

l Mal. 1. 6. Lev. 19. 3. *m* Prov. 31. 28. 1 Pet. 3. 6.

geſtu-

geſtuq; *n*, reverentia, deinde pro iis preces & gratiarum actio *o*, virtutum & gratiarum quæ in eis conſpiciuntur imitatio *p*, ut etiam prompta in rebus licitis eorum mandatis & conciliis obedientia *q*; & correctionibus eorum ſubmiſſio debita *r*; quin & eorum cum perſonarum tum authoritatis defenſio *ſ*, ſuſtentatio ac propugnatio, & erga utraſq; fidelitas *t*; pro cujuſq; ordine & ſtatus in qua fuerit conditione *u*; eorumq; infirmitatum toleratio, atq; in charitate diſſimulatio * ; adeo quidem ut cum eis tum eorum regimini honori eſſe poſſint *x*.

n Lev. 19. 32. 1 Reg. 2. 19. *o* 1 Tim. 2. 1, 2. *p* Heb. 13. 7. Phil. 3. 17. *q* Eph. 6. 1, 2, 5, 6, 7. 1 Pet. 2. 13, 14. Rom. 13. 1, 2, 3, 4, 5. Heb. 13. 17. Prov. 4. 3, 4. Prov. 23. 22. Exod. 18. 19, --- 24. *r* Heb. 12. 9. 1 Pet. 2. 18, 19, 20. *ſ* Tit. 2. 9, 10. *t* 1 Sam. 26. 15, 16. 2 Sam. 18. 3. Eſth. 6. 2. *u* Mat. 22. 21. Rom. 13. 6, 7. 1 Tim. 5. 17, 18. Gal. 6. 6 Gen. 45. 11. Gen. 47. 12. * 1 Pet. 2. 18. Prov. 23. 22. Gen. 9. 23. *x* Pſal. 127. 3, 4, 5. Prov. 31. 23.

Q. *Quænam ſunt Inferiorum in Superiores ſuos peccata?*

R. Peccata inferiorum in ſuperiores ſuos ſunt, officiorum iis debitorum neglectus quilibet *y*, invidia *z*, contemptus *a*, & rebellio *b*, adverſus ipſorum ſeu perſonas *c*, ſive munera *d*, in licitis eorum conſiliis *e*, mandatis & correctionibus *f*, eorum execratio deriſio *g*, atq;

y Mat. 15. 4, 5, 6. *z* Num. 11. 28, 29. *a* 1 Sam. 7. 8. Iſa. 3. 5. *b* 2 Sam. 15. 1, ----- 12. *c* Exod. 21. 15. *d* 1 Sam. 10. 27. *e* 1 Sam. 2. 25. *f* Deut. 21. 18, 19, 20, 21. *g* Prov. 30. 11, ------ 17.

ejuſ-

ejuſmodi omnis ſcandali plena converſatio, quæ ipſis eorumq; regimini probro ſit ac dedecori *h*.

h Prov. 19. 26.

Q. *Quid vero Superiores Inferioribus præſtare tenentur?*

R. A ſuperioribus exigitur ut, pro illa quam à Deo acceperunt poteſtate, & relatione in qua ſunt conſtituti, inferiores ſuos diligant *i*, pro eis orent *k*, eiſq; benedicant *l*, ut eos inſtruant *m*, conſilio dirigant, ac admoneant *n*, bene quidem merentes ut favore complectantur *o*, laudent *p*, remunerentur *q*, male vero agentes ut rejiciant *r*, reprehendant, caſtigentq; *ſ*; & protegant eos *t*, omniaq; iis procurent quæcunq; ſunt animæ *u*, aut corpori * neceſſaria, utq; graviter, prudenter ſanctè & exemplariter, ſe gerendo Deo gloriam *x*, ſibimet ipſis honorem concilient *y*; adeoq; eam qua Deus illos induit authoritate tueantur *z*.

i Col. 3. 19. Tit. 2. 4. *k* 1 Sam. 12. 23. Job 1. 5. *l* 1 Reg. 8. 55, 56. Heb. 7. 7. Gen. 49. 28. *m* Deut. 6. 6, 7. *n* Eph. 6. 4. *o* 1 Pet. 3. 7. *p* 1 Pet. 2. 14. Rom. 13. 3. *q* Eſth. 6. 3. *r* Rom. 13. 3, 4. *ſ* Prov. 29. 15. 1 Pet. 2. 14. *t* Job. 29. 12, 13, 14, 15, 16, 17. Iſa. 1. 10, --- 17. *u* Eph. 6. 4. * 1 Tim. 5. 8. *x* 1 Tim. 4. 12. Tit. 2. 3, 4, 5. *y* 1 Reg 3. 28. *z* Tit. 2. 15.

Q. *Quænam ſunt peccata Superiorum?*

R. Superiorum peccata; (præter neglectum eorum quæ ab illis exiguntur officiorum *a*) ſunt, ſeipſos *b*, h.e. ſuam ipſorum gloriam *c*, otium, lucrum, aut voluptatem *d*, inordi-

a Ezek. 34. 2, 3, 4. *b* Phil. 2. 21. *c* Joh. 5. 44. Ioh. 7. 18. *d* Iſa. 56. 10, 11. Deut. 17. 17.

natè appetere; jubere quæ ſunt illicita *e*, aut quæ ab inferioribus præſtari nequeunt *f*, eis ut malè agant conſulere *g*, vel malè agentibus animos facere *h*, ac favere *i*, dehortari ac deterrere à bene agendo, bene autem agentes malè tractare *k*, eos indebitè caſtigare *l*; injuriæ, tentationi, ac periculo negligenter eos aut exponere aut permittere *m*; provocare ad iram *n*; aut quocunq; modo ſemetipſos, dehoneſtare, autoritatèmq; ſuam imminuere, injuſtè, imprudenter, acerbè, vel remiſſe ſe gerendo *o*.

e Dan. 3. 4, 5, 6. Act. 4. 17, 18. *f* Exod. 5. 10 ad 18. Mat. 23. 2,---4. *g* Mat. 14. 8. cum Mar. 6. 24. *h* 2 Sam. 13. 28. *i* 1 Sam. 3. 13. *k* Ioh. 7. 46, 47, 48. 49. Col. 3. 21. Exod. 5. 17. *l* 1 Pet. 2. 18, 19, 20. Heb. 12. 10. Deut. 25. 3. *m* Gen. 38. 11,---- 26. Act. 18. 17. *n* Eph. 6. 4. *o* Gen. 9. 21. 1 Reg. 12. 13, 14, 15, 16. 1 Reg. 1. 6. 1 Sam. 2. 29, 30, 31.

Q. Quænam ſunt æqualium officia?

R, Officia æqualium ſunt dignitatis ac valoris ſui invicem rationem habere *p*; honorem tribuendo alterum alteri antecellere *q*; de alterius donis aut profectu tanquam de propriis gaudere mutuò *r*.

p 1 Pet. 2. 17. *q* Rom. 12. 10. *r* Rom. 12. 15, 16. Phil. 2. 3, 4.

Q. Quænam ſunt æqualium peccata?

R. Æqualium peccata ſunt (præter neglectum eorum quæ ab iis exiguntur officiorum *s*) alterius invicem dignitatem parvi facere *t*, donis invidere *u* auctis honoribus, aut

s Rom. 13. 8. *t* 2 Tim. 3. 3. *u* Act. 7. 9. Gal. 5. 26.

proſpe-

proſperitate dolore affici *, ſuperioritatem i
ſe invicem uſurpare x

* Num. 12. 2. Eſth. 6. 12, 13. x Ioh. 3. 9. Luc. 22. 24.

Q. *Quænam eſt ratio quinto mandato annexa, quâ magis nos ad ejus obſervationem urgeamur?*

R. Ratio annexa quinto mandato in hiſce verbis (*ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur* Dominus Deus *tuus* y,) eſt, quâ longævitas, ac proſperitas diſertè promittitur omnibus hoc mandatum obſervantibus, quatenus nempe Dei gloriæ, eorumq; bono conducant z.

y Exod. 20. 12. z Deut. 5. 16. 1 Reg. 8. 25. Eph. 6. 2, 3.

Q. *Quodnam eſt mandatum ſextum.*

R. Mandatum ſextum eſt (*Non occides* a.)

a Exod. 20. 13.

Q. *Quæ autem ſunt officia in ſexto mandato imperata?*

R. Officia in ſexto mandato imperata ſunt, ſtudia quæq; ſedula, licitiq; conatus, vitam noſtram *b*, aliorumq; *c*, conſervandi; omnibus cum cogitationibus tum deſtinationibus obſiſtendo *d*; paſſiones ſubjugando *e*; occaſiones *f*, tentationes *g*, actioneſq; omnes declinando, quæcunq; eò tendunt ut vitâ ſuâ

b Eph. 5. 28, 29. *c* 1 Reg. 18. 4. *d* Jer. 26. 15, 16. Act. 23. 12, 16, 17. 21. 27. *e* Eph. 4. 26, 27. *f* 2 Sam. 2. 22. Deut. 22. 8. *g* Mat. 4. 6, 7. Prov. 1. 10, 11, 15, 16.

quiſ-

quiſpiam injuſtè privetur *b*, prout etiam juſta ejuſdem adverſus vim defenſione *i*, patiente manus Divinæ perpeſſione *k*, animi tranquillitate *l*, cordis alacritate *m*, cibi *n*, potûs *o*, medicinæ *p*, ſomni *q*, laboris *r*, ac recreationum *ſ*, uſu ſobrio, cogitationibus benignis *t*, dilectione *u*, miſericordia *, manſuetudine, lenitate, benignitate *x*, dictis, ac moribus placidis *y*, mitibus, comibuſq; *z*, longanimitate, facilitate redeundi in gratiam, in injuriarum patiente tolerantia & condonatione, boni pro malo retributione *a*, afflictorum levatione, & ſublevatione, tuitione ac defenſione innocentum *b*.

b 1 Sam. 24. 12. 1 Sam. 26. 9, 10, 11. Gen. 37. 21, 22. *i* Pſal. 82. 4. Prov. 24. 11, 12, 1 Sam. 14. 45. *k* Jac. 5. 7, 8, 9, 10, 11. Heb. 12. 9. *l* 1 Theſ. 4. 11. 1 Pet. 3. 4. Pſal. 37. 8, 9, 10, 11. *m* Prov. 17. 22. *n* Prov. 25. 16, 27. *o* 1 Tim. 5. 23. *p* Iſa. 38. 21. *q* Pſal. 127. 2. *r* Eccl. 5. 12. 2 Theſ. 3. 10, 12. Pro. 16. 26. *ſ* Eccl. 3. 4, 11. *t* 1 Sam. 19. 4, 5. 1 Sam. 22. 13, 14. *u* Rom. 13. 10. * Luc. 10. 33, 34, 35. *x* Col. 3. 12, 13. *y* Jac. 3. 17. *z* 1 Pet. 3. 8, 9, 10, 11. Prov. 15. 1. Judg. 8. 1, 2, 3. *a* Mat. 5. 24. Eph. 4. 2, 32. Rom. 12. 17, 20, 21. *b* 1 Theſ. 5. 14. Job. 31. 19, 20. Mat. 25. 35, 36. Prov. 31. 8, 9.

Q. *Quænam ſunt peccata in ſexto mandato vetita?*

R. Peccata vetita in ſexto mandato ſunt, quælibet vitæ ademptio ſeu noſtræ *c*, ſive alienæ *d*, extra tamen rationem juſtitiæ publicæ *e*, belli legitimi *f*, ac defenſionis neceſſariæ *g*, li-

c Act. 16. 28. *d* Gen. 9. 6. *e* Num. 35. 31, 33. *f* Jer. 48. 10. *g* Exod. 22. 2, 3.

citorum ac neceſſariorum vitæ mediorum
glectus aut ſubductio *h*, ira mala *i*, odium
invidia *l*; vindictæ cupiditas *m*, omnes paſſi
rum exceſſus *n*, curiæ anxiæ *o*, cibi, potu
laboris *q*, recreationum *r*, uſus immoderat
dicta provocantia *f*, oppreſſio *t*, litigatio
percuſſio, vulneratio * & quicquid deniq; co
ferre quoquo modo poſſit ad vitam cujuſpi
deſtruendam *x*.

h Mat. 25. 42, 43. Iac. 2. 15, 16. Eccleſ. 6.
2. *i* Mat. 5. 22. *k* 1 Ioh. 3. 15. Lev 19.
l Prov. 14. 30. *m* Rom. 12. 19. *n* Eph. 4.
o Mat. 6. 31. 34. *p* Luc. 21. 34. Rom. 13.
q Eccl. 12. 12. Eccl. 2. 22, 23. *r* Iſa. 5.
ſ Prov. 15. 1. Prov. 12. 18. *t* Ezek. 18.
Exod. 1. 14. *u* Gal. 5. 15. Prov. 23. 29. * Nu
35. 16, 17, 18, 21. *x* Exod. 21. 18, ad finem.

Q. *Quodnam eſt mandatum ſeptimum?*

R. Mandatum ſeptimum eſt (*Non mæch
beris* y.)

y Exod. 20. 14.

Q. *Quænam vero ſunt officia in ſeptimo ma
dato imperata?*

R. Officia ſeptimo mandato imperata ſu
corporis, mentis affectuum *z*, verborum
geſtuumq; *a*, caſtitas, ejuſq; in nobis ipſis
in aliis conſervatio *c*, oculorum ſenſuumq; om
nium vigil cuſtodia *d*, temperantia *e*, inter caſto
verſari *f*, in veſtitu modeſtia g, conjugiu
continentiæ donum non habentium *h*, conju
galis amor *i*, ac cohabitatio *k*, in vocationibu

z 1 Theſ. 4. 4. Job 31. 1. 1 Cor. 7. 54. *a* Col
4. 6. *b* 1 Pet. 3. 2. *c* 1 Cor 7. 2, 35, 36. *d* Jo
31. 1. *e* Act. 24. 24, 25. *f* Prov. 2. 16, 17, 1
19, 20. *g* 1 Tim 2 9. *h* 1 Cor. 7. 2, 9. *i* Pro
5. 19, 20. *k* 1 Pet. 3. 7. labo

labor diligens *l*, occasionum omnium impuritatis fuga, ac tentationum eò tendentium resistentia *m*.

l Prov. 31. 11, 27, 28. *m* Prov. 5. 8. Gen. 39. 8, 9, 10.

Q. *Quæ sunt peccata prohibita in mandato septimo?*

R. Peccata in mandato septimo prohibita sunt, cum neglectus officiorum quæ exiguntur *n*, tum etiam adulterium, fornicatio *o*, raptus, incestus *p*, sodomia, ac lubidines omnes non naturales *q*; impuræ quæq; imaginationes, intentiones, affectionesq; *r*; corrupta omnia turpiaq, colloquia, eisve auscultatio *s*, oculorum lascivia *t*, gestus impudens leviſque, vestitus immodestus *u*, conjugiorum licitorum prohibitio *, illicitorum dispensatio *x*, prostibulorum approbatio, toleratio, exercitium, eorundemq; frequentatio *y*, vota cœlibatus illaqueantia *z*, matrimonii dilatio indebita *a*, polygamia, qua plures habet aut vir uxores, aut fœmina maritos eodem tempore *b*, injustum divortium *c*, aut desertio injusta *d*, otium, gula, ebrietas *e*, consortii impudici

n Prov. 5. 7. *o* Heb. 13. 4. Gal. 5. 19. *p* 2 Sam. 13. 14. 1 Cor. 5. 1. *q* Rom. 1. 24, 26, 27. Lev. 20. 15, 16. *r* Mat. 5. 28. Mat. 15. 19. Col. 3. 5. *s* Eph. 5. 3, 4. Prov 7. 5, 21, 22. *t* Isa. 3. 16. 2 Pet. 2. 14. *u* Prov. 7. 10. 13. * 1 Tim. 4. 3. *x* Lev. 18. 1, ad 21. Mar 6. 18. Mal. 2. 11, 12. *y* 1 Reg. 15. 12. 2 Reg. 23. 7. Deut. 23. 17, 18. Lev. 19. 29. Jer. 5. 7. Prov. 7. 24, 25, 26, 27. *z* Mat. 19 10, 11. *a* 1 Cor. 7. 7, 8, 9. Gen. 38. 26. *b* Mal. 2. 14, 15. Mat. 19. 5. *c* Mal. 2. 16. Mat. 5. 32. *d* 1 Cor. 7. 12, 13. *e* Ezek. 16 49. *f* Prov. 23. 30, 31, 33

uſus *f*, ut & laſcivarum cantionum, librorum picturarum, ſaltationum, ludorum ſcenicorum *g*, omnium deniq; quæ impudicitiæ motus excitare in nobis aliiſve poſſint, omnesque impudicitiæ actus *h*.

f Gen. 39. 10. *g* Eph. 5. 4. Ezek. 23. 14, 15, 16. Iſa. 23. 15, 16, 17. Iſa. 3. 16. Mar. 6. 22. Rom. 13. 13. 1 Pet. 4. 3. *h* 2 Reg. 9. 30. cum Jer. 4. 30. & cum Ezek. 23. 40.

Q. *Quodnam eſt mandatum octavum?*

R. Mandatum octavum eſt (*Non furaberis* i.)

i Exod. 20. 15.

Q. *Quænam ſunt officia octavo mandato imperata?*

R. Officia octavo præcepto imperata ſunt veritas, fidelitas, juſtitiaq; in contractibus & hominum inter ſe commerciis *k*, ſuum cuique tribuere *l*, reſtitutio bonorum ſi quæ injuſte ab iis ad quos jure ſpectant detineantur *m*, largitio ac mutuatio gratuita, prout res noſtra tulerint, ac neceſſitates aliorum flagitaverint *n*, judiciorum noſtrorum, voluntatum & affectionum circa res mundanas moderatio *o*, providens cura ſtudiumq; ea quæ naturæ noſtræ ſuſtentandæ neceſſaria ſunt ac convenientia conditioniq; noſtræ congruentia *p*, acquirendi *q*, conſervandi, adhibendi, ac ordinandi

k Pſal. 15. 2, 4. Zech. 7. 4. 10. Zech. 8. 16, 17. *l* Rom. 13. 7. *m* Lev. 6. 2, 3, 4, 5. cum Luc. 19. 8. *n* Luc. 6. 30, 38. 1 Ioh. 3. 17. Eph. 4. 28. Gal. 6. 10. *o* 1 Tim. 6. 6, 7, 8, 9. Gal. 6. 14. *p* 1 Tim. 5. 8. *q* Prov. 27. 23, ad finem. Eccle. 2. 24. Eccleſ. 3. 12, 13. 1 Tim. 6. 17, 18. M. 38. *r*. Mat. 12. 8.

vit

vitæ genus licitum *r*, in eoq; diligentia *ſ*, frugalitas *t*, actionum forenſium *u*, ac fide juſtionum, niſi ſi forte neceſſariæ fuerint, evitatio, aliarumq; ejus generis obligationum *; una cum conatu res & bona externa non minus aliorum quam noſtra, juſtis quibuſque mediis, cum procurandi, tum conſervandi ac promovendi *x*.

r 1 Cor. 7. 20. Gen. 2. 15. Gen. 3. 19. *ſ* Eph. 4. 28. Prov. 10. 4. *t* Ioh. 6. 12. Prov. 21. 26. *u* 1 Cor. 6. 1, ad 9. * Prov. 6. 1, ad 6. Prov. 11. 15. *x* Lev. 25. 35. Deut. 22. 1, 2, 3, 4. Exod. 23. 4, 5. Gen. 47. 14, 20. Phil. 2. 4. Mat. 22. 39.

Q. *Quæ ſunt peccata vetita in octavo præcepto?*

R. Peccata in octavo præcepto vetita (præter officiorum quæ inibi exiguntur neglectum *y*,) ſunt furtum *z*, latrocinium *a*, plagium *b*, rei cujuſlibet vi aut dolo malo oblatæ receptio *c*, fraudem exercere *d*, ponderibus ac menſuris injuſtis uti *e*, terminos dimovere *f*, in contractibus hominum inter ſe *g*, aut in rebus fidei commiſſis injuſtitia & fraudulentia *h*; oppreſſio *i*, expilatio *k*, fæneratio *l*, corrupta munerum acceptatio *m*, actiones forenſes excruciantes *n*, agrorum diremp-

y Iac. 2. 15, 16. 1 Ioh. 3. 17. *z* Eph. 4. 28. *a* Pſal. 62. 10. *b* 1 Tim. 1. 10. *c* Prov. 29. 24. Pſal. 50. 18. *d* 1 Theſ. 4. 6. *e* Prov. 11. 1. Prov. 20. 10. *f* Deut. 19. 14. Prov. 23. 10. *g* Amos 8. 5. Pſal. 37. 21. *h* Luc. 16. 10, 11, 12. *i* Ezek. 22. 29 Lev. 25. 17. *k* Mat. 23. 25. Ezek. 22. 12. *l* Pſal. 15. 5. *m* Job 15. 34. *n* 1 Cor. 6. 6, 7, 8. Prov. 3. 29, 30.

tiones ac villarum depopulationes injuſtæ; Timiopolas agere, unde rerum precium augeatur *p*, inſtituta vitæ illicita *q*, omnes aliæ rationes injuſtæ ac nefariæ quibus à proximo noſtro quod ei jure debetur aut auferimus; aut detinemus, aut noſmet ipſos locupletamus; avaritia *ſ*, inordinata bonorum externorum æſtimatio aut affectatio *t*, diffidentes ac diſtrahentes curæ, ſtudiaq; in eis acquirendis conſervandis, utendiſq; *u*, aliorum rebus proſperis invidere *, prout etiam ignavia *x*, prodigalitas, luſus vaſtantes; reliquæq; omnes vitæ damnum rei noſtræ familiari indebite inferendi *y*, uti & debito uſu, ac ſolatio ex rebus nobis à Deo donatis præcipiendo noſtrimet defraudatio *z*.

o Iſa. 5. 8. Mich. 2. 2. *p* Prov. 11. 26. *q* Act. 19. 19, 24, 25. *r* Ioh. 20 19. Iac. 5. 4. Prov. 21. 6. *ſ* Luc. 12. 15. *t* 1 Tim. 6. 5. Col. 3. 2. Prov. 23. 5. Pſal. 62. 10. *u* Mat. 6. 25, 31, 34. Eccl. 5. 12. * Pſal. 73. 3. Pſal. 37. 1. 7. *x* 2 Theſ. 3. 11. Prov. 18. 9. *y* Prov. 21. 17. Prov. 23. 20, 21. Prov. 28. 19. *z* Eccl. 4. 8. Eccl. 6. 2. 1 Tim. 5. 8.

Q. *Quodnam eſt mandatum nonum?*

R. Mandatum nonum eſt *(Non eris adverſus proximum tuum teſtis mendax* a.)

a Exod. 20. 16.

Q. *Quæ ſunt officia nono mandato imperata?*

R. Officia nono mandato imperata ſunt, veritatem inter homines *b*, bonum q; nomen & exiſtimationem proximi æq; ac noſtrum conſervare *c*. ac promovere, veritatem publicè

b Zech. 8. 16. *c* 3 Ioh. v. 12.

ag-

agnoſcere ac defendere *d*, eam ex animo *e*, ſincerè *f*, libere *g*, plane *h*, pleneq; *i*, proloqui eamq; ſolam, cum in rebus forenſibus ac juridicis *k*, tum in aliis rebus quibuscunq; *l*, bene de proximis noſtris præ charitate exiſtimare *m*, eorumq; bonum nomen amare, cupere, deque eo gaudere *n*, de ipſorum infirmitatibus dolore affici *o*, eaſq; cooperire *p*, dona & gratias eorum lubenter agnoſcere *q*, eorum innocentiam propugnare *r*, bonam de iis famam prompte excipere *ſ*, obloquutiones vero non niſi invitè admittere *t*, delatores *u*, adulatores *, ac detractatores rejicere *x*, nominis noſtri amorem curamq; gerere, illudq; ubi opus eſt, defendere *y*, promiſſiones licitas præſtare *z*; quæcunq; deniq; vera ſunt, quæcunq; honeſta, quæcunq; amabila, quæcunque boni nominis, eis ſtudere, ea facere *a*,

d Prov. 31. 8, 9. *e* Pſal. 15. 2. *f* 2 Cor. 19. 9, *g* 1 Sam. 19. 4, 5. *h* Joſh. 7. 19. *i* 2 Sam. 14. 18. 19, 20. *k* Lev. 19. 15. Prov. 14. 5. 25. *l* 2 Cor. 1. 17, 18. Eph. 4. 25. *m* Heb. 6. 9. 1 Cor. 13. 7. *n* Rom. 1. 8. 2 Ioh. v. 4. 3 Ioh. v. 3, 4. *o* 2 Cor. 2. 4. 2 Cor. 12. 21. *p* Prov 17. 9. 1 Pet. 4. 8. *q* 1 Cor. 1. 4, 5, 7. 2 Tim. 1. 4, 5. *r* 1 Sam. 22. 14. *ſ* 1 Cor. 13. 6, 7. *t* Pſal. 15. 3. *u* Prov. 25. 23. * Prov. 26. 24, 25 *x* Pſal. 101. 5. *y* Prov. 22. 1. Ioh. 8. 49. *z* Pſal. 15. 4. *a* Phil 4. 8.

Q. *Quænam ſunt peccata nono præcepto prohibita?*

R. Peccata nono præcepto prohibita ſunt, veritatem aut nomen ſeu proximorum ſive noſtrum

noſtrum quocunq; modo violare *b*, tum vero præcipuè in judiciis publicis *c*, teſtimonium falſum præbere *d*, teſtes falſos ſubornare *e*, ſcienter ac prudenter malam cauſam aut præſentia aut patrocinio defendere, veritatem impudenter ac vultuosè opprimere *f*, ſententiam injuſtam ferre *g*, quod malum eſt bonum, quod vero bonum eſt malum dicere, improbos ſecundum opera juſtorum remunerare, juſtos autem ſecundum opera improborum *h*, teſtamenta vel tabulas ſubjicere aut commiſci *i*, veritatem ſupprimere, indebitè in cauſa juſta reticere *k*, prout etiam ſilere quandocunq; iniquitatem aut ipſi reprehendere *l*; aut ad alios deferre debemus *m*, veritatem dicere intempeſtive *n*, malitioſe in malum finem *o* eandem in falſam ſententiam pervertere *p*, aut dubiè ac æquivoce proferre ad veritatis juſtæve incommodum aut detrimentum *q*, falſiloquium *r*, mendacium *ſ*, obtrectatio *t*, abſentum inſimulatio *u*, detractio *, rumigera

b 1 Sam. 17. 28. 2 Sam. 16. 3. 2 Sam. 1. 9, 10, 15, 16. *c* Lev. 19. 15. Hab. 1. 4. *d* Prov. 19. 5. Prov. 6. 16, 19. *e* Act. 6. 13. *f* Jer. 9. 3, 5. Act. 24. 2, 5. Pſal. 12. 3, 4. Pſal. 52. 1, 2, 3, 4. *g* Prov. 17. 15. 1 Reg. 21. 9, ad 14. *h* Iſa. 5. 23. *i* Pſal. 119. 69. Luc. 19. 8. Luc. 16. 5, 6, 7. *k* Lev. 5. 1. Deut. 13. 8. Act 5. 3, 8, 9. 2. Tim. 4. 16. *l* 1 Reg. 1. 6, Lev. 19. 17. *m* Iſa. 59. 4. *n* Prov. 19. 11. *o* 1 Sam. 12. 9, 10. cum Pſal. 51. 1, 2, 3, 4. *p* Pſal. 56. 6. Ioh. 2. 19. cum Mat. 26. 60, 61. *q* Gen. 3. 5. Gen. 26. 7, 9. *r* Iſa. 59. 13. *ſ* Lev. 19. 11. Col. 3. 9. *t* Pſal. 50. 20. *u* Pſal. 15. 3. * Iac. 4, 11. Jer. 38. 4.

tio *x*, ſuſurrus *y*, ſubſannatio *z*, convitium *a*, cenſura temeraria *b*, tetrica *c*, iniqua *d*, intentionum, verborum, actionumq; mala interpretatio *e*, adulatio *f*, oſtentatio vana *g*, nimis honorifice aut viliter de nobiſmet ipſis aliiſve aut loqui aut ſentire *h*; donorum gratiarumq; Dei abnegatio *i*, levioris culpæ aggravatio *k*, peccatorum occultatio, excuſatio vel extenuatio, cum ad ea liberè confitendum invitamur *l*, infirmitatum proditio non neceſſaria *m*; falſos rumores ſpargere *n*; oblocutiones avidè accipere, iiſq; favere *o*; aures adverſus defenſionem juſtam obturare *p*, ſuſpicio mala *q*; meritæ cujuſquam laudi invidere vel indolere *r*; eamq; imminuendi conatus ac deſiderium *ſ*, è cujuſvis dedecore ac infamiâ lætitiam capere *t*, contemptus faſtidioſus *u*, admiratio ſtulta *, promiſſionum licitarum violatio *x*, neglectus earum rerum quæ ſunt bonæ famæ, earum autem quæ malam

x Lev. 19. 16. *y* Rom. 1. 29, 30. *z* Cen. 21. 6. cum Gal. 4. 29. *a* 1 Cor. 6. 10. *b* Mat. 7. 1. *c* Act 28. 4. *d* Gen. 38. 24. Rom. 2. 1. *e* Neh. 6. 6, 7, 8. Rom. 3. 8. Pſal. 69. 10. 1 Sam. 1. 13. 14, 15. 2 Sam. 10. 3. *f* Pſal. 12. 2, 3. *g* 2 Tim. 3. 2. *h* Luc. 18. 9, 11. Rom. 12. 16. 1 Cor. 4. 6. Act. 12. 22. Exod. 4. 10, 11, 12, 13, 14. *i* Job 27. 5, 6. Job 4. 6. *k* Mat. 7. 3, 4, 5. *l* Prov. 28. 13. Prov. 30. 20. Gen. 3. 12, 13. Jer. 2. 35. 2 Reg. 5. 25. Gen. 4. 9. *m* Gen. 9. 22. Prov. 25. 9, 10. *n* Exod. 23. 1. *o* Prov. 29. 12. *p* Act. 7. 56, 57. Job 31. 13, 14. *q* 1 Cor. 13. 5. 1 Tim. 6. 4. *r* Num. 11. 29. Mat. 21. 15. *ſ* Ezra 4. 11, 13. *t* Jer. 48. 27. *u* Pſal. 35. 15, 16, 21. Mat. 27. 28, 29. * Jude v. 16. Act. 12. 22.

famam

famam conciliant, cum à nobis ipſis perpetra... tio vel non declinatio, tum in aliis quoad... jus fieri poteſt non impeditio z.

x Rom. 1. 31. 2 Tim. 3. 3. y 1 Sam. 2, 24... z 2 Sam. 13. 12, 13. Prov. 5. 8, 9. Prov. 6. 33.

Q. *Quodnam eſt mandatum decimum?*

R. Mandatum decimum eſt (*Non concupiſces proximi tui domum, non concupiſces proximi tui uxorem, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, neq; aliud denique quicquam quod eſt proximi tui* a.)

a Exod. 20. 17.

Q. *Quænam ſunt officia quæ decimo præcepto exiguntur?*

R. Officia quæ decimo præcepto exigun... tur ſunt, acquieſcentia ſorti noſtræ adeò pe... fecta *b*, totiùſq; animæ noſtræ adeo benevo... in proximum diſpoſitio, ut omnes interni no... ſtri motus ac effectus eum ſpectantes ad bo... num ipſius tendant, idèmq; promoveant un... verſum *c*.

b Heb. 13. 5. 1 Tim. 6. 6. *c* Job 31. 29 Rom... 12. 15. Pſal. 122. 7, 8, 9. 1 Tim. 1. 5. Eſth. 10... 3. 1 Cor. 13, 4, 5, 6, 7.

Q. *Quæ vero ſunt peccata decimo mandato prohibita?*

R. Peccata decimo mandato prohibita ſun... rerum noſtrarum diſplicentia *d*, invidia *e*, do... lorq; de bono proximi *f*, una cùm motibus a... fectibuſq; circa res ejus indebitis quibuſcun... que *g*,

d 1 Reg. 11. 4. Eſth. 5. 13 1 Cor. 10. 1... *e* Gal. 5. 26. Jac. 3. 14, 16. *f* Pſal. 112. 9, 1... Neh. 2. 10. *g* Rom. 7. 7, 8. Rom. 13. 9. Co... 3. 5. Deut. 5. 21.

Q. Qui...

Q. *Quisquamne potest mandata Dei perfectè observare?*

R. Nemo potis est vel è seipso *b*, vel, ex gratia quavis in hac vita recepta mandata Dei perfectè implere *i*, verum ea quotidie violat tùm cogitationibus *k*, tum dictis, factisq; *l*.

b Iac. 3. 2. Ioh. 15. 5. Rom. 8. 3. *i* Eccl. 7. 20. Ioh. 1. 8. 10. Gal. 5. 17. Rom. 7. 18, 19. *k* Gen. 6. 5. Gen. 8. 21. *l* Rom. 3. 9, ad 21. Iac. 3, 2, ad 13.

Q. *An vero sunt omnes legis Divinæ transgressiones suâ naturâ atque in conspectu Dei ex æquo graves?*

R. Omnes legis Divinæ transgressiones non sunt ex æquo graves; verum peccata quædam aliis, tam suâ naturâ, quàm propter varias eorundem aggravationes, sunt in conspectu Dei graviora *m*.

m Ioh. 19. 11. Ezek. 8. 6, 13, 15. 1 Ioh. 5. 16. Psal. 78. 17, 32, 56.

Q. *Quænam sunt aggravationes illæ quibus peccata alia aliis redduntur graviora?*

R. Peccatis aggravationes accedunt,

A Personis deliquentibus *n*, nempe si illis ætas provectior sit *o*, si plus habeant experientiæ aut gratiæ *p*, quoq; magis professione religionis *q*, donis *r*, dignitate *s*, ac munere sint præstantes *t*, si sint aliorum duces *u*, quos

n Jer. 2. 8. *o* Job 32. 7, 9. Eccl. 4. 13. *p* 1 Reg. 11. 4, 9. *q* 2 Sam. 12. 14 1 Cor. 5. 1. *r* Iac. 4. 17. Luc. 12. 47, 48. *s* Jer. 5. 4, 5. *t* 2 Sam. 12. 7, 8, 9. Ezek. 8. 11, 12. *u* Rom. 2. 17, ad 25. Gal. 2. 11, 12, 13, 14.

rum-

rumq; exemplum pluris poſſit ad imitationem invitare *,

A Perſonis Læſis *x*, ſi immediatè adverſus Deum *y*, ejus attributa *z*, cultùmq; *a*, adversùs Chriſtum *c*, ejuſq; gratiam *b*; Spiritum Sanctum *c*, ejus teſtimonium *d*, ac operationes *e*; adverſus ſuperiores, viros eminentes *f*, eoſq; quibus aut relatione aliqua ſpeciali conjuncti ſumus, aut officio devincti *g*; adverſus ſanctorum quemlibet *h*; ſpeciatim infirmos fratres *i*; ipſorum aut aliorum quorumvis animas *k*; commune bonum ſeu omnium ſive multorum *l*.

x Mat. 2. 38, 39. *y* 1 Sam. 2. 25. Act 5. 4. Pſal. 51. 4 *z* Rom. 2. 4. *a* Mal. 1. 8, 14. *b* Heb. 2. 2, 3. Heb. 12. 25. *c* Heb. 10. 29. Mat. 12. 31, 32. *d* Eph. 4. 30. *e* Heb. 6. 4, 5. *f* Jude v. 8. Num. 12. 8, 9. Iſa. 3. 5. *g* Prov. 30. 17. 2 Cor. 12. 15. Pſal. 55. 12, 13, 14. 15. *h* Zeph. 2. 8, 10, 11. Mat. 18. 6. 1 Cor. 6. 8. Apoc. 17. 6. *i* 1 Cor. 8. 11, 12. Rom. 14. 13, 15, 21. *k* Ezek. 13. 19. 1 Cor. 8. 12. Apoc. 18. 13. Mat. 23. 15. *l* 1 Theſ. 2. 15, 16. Joſh. 22. 20.

A Peccati naturâ & qualitate *m*, ſi contra expreſſa legis verba ſit *n*, aut plura mandata violet, peccata plura in ſe contineat *o*; ſi non ſolum in corde conceptum verûm etiam dictis aut factis expreſſum ſit *p*; ſi aliis ſit offendiculo *q*, ſi reparationem nullam admittat *r*; ſi

m Prov. 6. 30, ad finem *n* Ezra 9. 10, 11, 12. 2 Reg. 11. 9, 10. *o* Col. 3. 5. 1 Tim. 6. 10. Pro. 5. 8, 9, 10, 11, 12. Pro. 6. 32, 33. Joſh. 7. 21. *p* Iac. 1. 14, 15. Mat. 5. 22. Mich. 2. 1. *q* Mat. 18. 7. Rom. 2. 23, 24. *r* Deut. 22. 22. cum 28. 29. Prov. 6. 32, 33, 34, 35.

adver-

Iversàs media *ſ* ſalutis, beneficia *t*, judicia ei *u*, naturæ lumen ***, conſcientiæ convictinem *x*, admonitionem publicam privatame *y*, cenſuras Eccleſiaſticas *z*, punitiones ciiles *a*, noſtras ipſorum preces, propoſita, romiſſa *b*, vota *c*, fœdera *d*, obligationes Deo ſtæ aut hominibus *e*; ſi deliberatè fiat *f*; præacto animo *g*, inſolenter *h*, imprudenter *i*, ſtentanter *k*, malitiosè *l*; frequenter *m*, reactarie *n*, cum delectatione *o*, diuturnitate *p*, ut recidivatione poſt reſipiſcentiam *q*.

ſ Mat. 11. 21, 22, 23, 24. Ioh. 15. 22. *t* Iſa. 3. Deut 32. 6. *u* Amos 4. 8, 9, 10, 11. Jer. 3. * Rom 1. 16, 17. *x* Rom. 1. 24. Dan. 5. 2. Tit. 3. 10, 11. *y* Prov. 29. 1. *z* Tit. 3. 10. Mat. 18. 17. *a* Prov. 27. 22 Prov. 23. 35. *b* Pſal. 8. 34, 35, 36, 37. Jer. 2. 20. Jer. 42. 5, 6, 20, 1. *c* Eccl. 5 4, 5, 6. Prov. 20. 25 *d* Lev. 26. 5. *e* Prov. 2. 17. Ezek. 17 18. 19. *f* Pſal. 36. 4. Jer. 6 16. *h* Num. 15. 30. Exod. 21. 14. *i* Jer. 3. Prov. 7 13. *k* Pſal 52. 1. *l* 3 Ioh. ver. 0. *m* Num. 14. 22. *n* Zach. 7. 11, 12. *o* Prov. 14. *p* Iſa. 57. 17. *q* Jer. 34. 8, 9, 10, 11. 2 Pet. 20, 21, 22.

A temporis *r*, lociq; *ſ*, circumſtantiis; ſi ie Dominico *t*, aliiſve temporibus divino cului conſecratis *u*; ſi immediate præcedat *, el ſubſequatur hæc *x*, aliàve auxilia quæ iſtiſmodi malis vel præcavendis vel medicandis eſtinantur *y*, ſi publicè aut corram aliis, quos

r 2 Reg. 5. 26. *ſ* Jer. 7 10 Iſa. 26. 10. *t* Ezek. 3-37, 38, 39. *u* Iſa. 58. 3, 4, 5. Num 25. 6, 7. 1 Cor. 11. 20, 21. *x* Jer. 7. 8, 9, 10. Prov. 7. 4, 15. Ioh. 13. 27, 30. *y* Ezra 9. 13, 14.

probabile eſt provocatum indè aut coinquin tum iri *z*.

z 2 Sam. 16. 22. 1 Sam. 2. 22, 23, 24.

Q. *Quid de Deo meretur peccatum unum quodque?*

R. Peccatum vel minimum quodq; cum adve ſús ſupremum Dei Dominium *a*, bonitatem & ſanctitatem *c*, juſtamq; ejus legem fiat iram ejus ac maledictionem *e*, tam in hac v ta *f*, quàm futurâ commeretur *g*, neque p teſt niſi Chriſti ſanguine expiari *h*.

a Iac. 2. 10, 11. *b* Exod. 20. 1, 2. *c* Hab. 13. Lev. 10. 3. Lev. 11. 44, 45. *d* 1 Ioh. 3. Rom. 7. 12. *e* Eph. 5. 6. Gal. 3. 10. *f* Lan 3. 39. Deut. 28. 15, ad finem *g* Mat. 25. 4 *h* Heb. 9. 22. 1 Pet. 1. 18, 19.

Q. *Quid à nobis exigit* Deus, *quo iram ej ac maledictionem, nobis debitam propter leg tranſgreſſionem effugiamus?*

R. Quo iram ac maledictionem Dei pro ter trangreſſionem legis nobis debitam effugi mus, à nobis exigit reſipiſcentiam erga Deu fidemq; erga Dominum noſtrum Jeſum Chr ſtum *i*, ac diligentem mediorum externoru uſum, quibus communicat nobis Chriſtus me ationis ſuæ beneficia *k*.

i Act. 20. 21. Mat. 3. 7, 8. Act. 16. 30, 3 Ioh. 3. 16, 18. *k* Prov. 2. 1, ad 6. Prov. 8. 3 34, 35, 36.

Q. *Quænam ſunt externa illa media quib Chriſtus nobis mediationis ſuæ communicat ben ficia?*

R. Media externa ac ordinaria quibus Chr ſtus communicat Eccleſiæ ſuæ mediationis ſ ben

eneficia ſunt inſtituta ejus omnia; imprimis utem verbum ſacramenta & oratio, quæ quiem omnia electis fiunt ad ſalutem efficacia *l*.

l Mat. 28. 19, 20. Act. 2. 42, 46. 47.

Q. *Quomodo ſit verbum efficax ad ſalutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi, præcipue ero prædicationem reddit medium efficax iluminandi *m*, convincendi humiliandiq peccaores *n*, eoſq; amoliendi ab omni confidentia ui, ad Chriſtum autem pertrahendi *o*, ac ad maginem ejus conformandi *p*, ejuſq; eos vountati ſubjugandi *q*, quin etiam confirmani eos adverſus tentationes omnes corruptioneſque *r*, ædificandi in gratia *ſ*, eorumq; corda n ſanctitate ac ſolatio per fidem ad ſalutem tabiliendi *t*.

m Neh. 8. 8. Act. 26. 18. Pſal. 19. 8. *n* 1 Cor. 4 24, 25. 2 Chron. 34. 18, 19, 26, 27, 28. *o* Act. . 37. 41. Act. 8. 27, ad 39. *p* 2 Cor. 3. 18. 2 Cor. 10. 4, 5, 6. Rom. 6. 17. *r* Mat. 4. 4, , 10. Eph. 6. 16, 17. Pſal. 19. 11. 1 Cor. 10. 1. *ſ* Act. 20. 32. 2 Tim. 3. 15, 16, 17. *t* Rom. 6. 25. 1 Theſ. 3. 2, 10, 11, 13. Rom. 15. 4. Rom 10. 13, 14, 15, 16, 17. Rom. 1. 16.

Q. *Eſtnè igitur verbum Dei ab omnibus legendum?*

R. Quamvis omnibus non ſit permiſſum, t verbum Dei publicè legant coram toto cœtu *u*, nullum tamen eſt genus hominum quod eorſim *, ac in familiis ſuis illud legere non enetur *x*, in quem finem ſcripturæ ſacræ ſunt

u Deut. 31. 9, 11, 12, 13. Neh. 8. 2, 3. Neh. . 3, 4, 5. * Deut. 17. 19. Apoc. 1. 3. Ioh. 5. 9. Iſa. 34. 16. *x* Deut. 6. 6, 7, 8, 9. Gen. 18. 7, 19. Pſal. 78. 5, 6, 7.

ex originalibus in vulgares linguas tranſſere
dæ *y*.

y 1 Cor. 14. 6, 9, 11, 12, 15, 16, 24, 27, 28.

Q. *Quî legendum eſt verbum* Dei?

R. Scripturæ ſacræ legendæ ſunt, cum ſum
ma illarum veneratione ac reverentia *z*; cu
perſuaſione firma, eſſe illas ipſiſſimum ve
bum Dei *a*, eumq, ſolum efficere poſſe ut
las intelligamus *b*, cum deſiderio voluntate
divinam, in iis revelatam cognoſcendi, c
dendi, eiq; obtemperandi *c*, cum diligentia
ac earum materiæ ſcopoq; attentione *e*, cu
meditatione *f*, applicatione *g*, abnegatio
noſtri *h*, ac oratione *i*.

z Pſal. 19. 10. Neh. 8. 3, ad 10. Exod 24.
2 Chron. 34. 27. Iſa. 66. 2. *a* 2 Pet. 1. 19, 20,
b Luc. 24. 45. 2 Cor. 3. 13, 14, 15, 16. *c* De
17. 19, 20. *d* Act. 17. 11. *e* Act 8. 30, 34. Lu
10. 26, 27, 28. *f* Pſal. 1. 2. Iſal. 119. 97. *g* 2Ch
34. 21. *h* Prov. 3 5. Deut. 33. 3. *i* Prov. 2.
2, 3, 4, 5, 6. Pſal. 119. 18. Neh. 8. 6, 8.

Q. *A quibus prædicari debet verbum Dei*

R. Verbum Dei ab iis ſolis prædicari debe
qui donis ſufficienter inſtructi ſunt *k*, atq; i
ſuper debitè ad id officii approbati vocatiq; *l*

k 1 Tim. 3. 2, 6. Eph. 4. 8, 9, 10, 11. Hoſ.
6. Mal. 2. 7. 2 Cor. 3. 6. *l* Jer. 14. 13. Ro
10. 15. Heb. 5. 4. 1 Cor. 12. 28, 29. 1 Tim.
10. 1 Tim. 4. 14. 1 Tim. 5. 22.

Q. *Quomodo prædicare debent verbum D*
qui ſunt ad illud munus vocati ac deſignati?

R. Qui vocati ſunt ad laborandum in ve
bi miniſterio, prædicare debent doctrinam ſ
nam

nam *m*, diligenter *n*, tempeſtive, intempeſtive *o*, ſimpliciter *p*, non in allicientibus humanæ ſapientiæ verbis, verum in demonſtratione ſpiritus, & potentiâ *q*, fideliter *r*, totum Dei conſilium manifeſtando *ſ*, prudenter *t*, variæ auditorum neceſſitati & captui ſemet accommodando *u*, ſervidè * è flagrante Dei *x*, animarumq; populi ejus amore *y*, ſincere *z*, in Dei gloriam *a*, populiq; converſionem *b*, ædificationem *c*, ac ſalutem collimando *d*.

m Tit. 2. 1, 8. *n* Act. 18. 25. *o* 2 Tim. 4. 2. *p* 1 Cor. 14. 19. *q* 1 Cor. 2. 4. *r* Jer. 23. 28. 1 Cor. 4. 1, 2. *ſ* Act 20. 27. *t* Col. 1. 28 2 Tim. 2. 15. *u* 1 Cor. 3. 2. Heb. 5. 12, 13, 14. Luc. 12. 42. * Act. 18. 25. *x* 2 Cor. 5. 13. 14. Phil. 1. 15, 16, 17. *y* Col. 4. 12. 2 Cor. 12. 15. *z* 2 Cor. 2. 17. 2 Cor. 4. 2. *a* 1 Theſ. 2. 4, 5, 6. Ioh. 7. 18. *b* 1 Cor. 9. 19, 20, 21, 22. *c* 2 Cor. 12. 19. Eph. 4. 12. *d* 1 Tim. 4. 16. Act. 16. 16. 17, 18.

Q. *Quid exigitur á prædicationem verbi audientibus?*

R. Ab iis qui prædicationem verbi audiunt id exigitur, ut ei cum omni diligentia *e*, præparatione *f*, ac oratione g, attendant; ut quicquid audierint, per ſcripturas examinent *h*, ut fide *i*, amore *k*; lenitate *l*, ac promptitudine animi *m*, veritatem excipiant tanquam verbum Dei *n*, de eo meditentur *o*, ſermoneſq; conferant *p*, in cordibus ſuis abdant *q*, ejuiq; fructus in vita ſua edant *r*.

e Pro. 8. 34. *f* 1 Pet. 2. 1, 2. Luc. 8. 18. *g* Pſal. 119. 18. Eph. 6. 18, 19. *h* Act. 17. 11. *i* Heb. 4. 2. *k* 2 Theſ. 2. 10. *l* Iac. 1. 21. *m* Act. 17. 11. *n* 1 Theſ. 2. 13. *o* Luc. 9. 44. Heb. 2. 1. Luc. 24. 14. Deut. 6. 6, 7. *q* Prov. 2. 1. Pſal. 119. 11. *r* Luc. 8. 15. Iac. 1. 25.

Q. *Qua vero ratione fiunt* Sacramenta *lutis media efficacia?*

R. Sacramenta fiunt media ſalutis ef cia, non per vim quamvis ipſis intrinſec aut per virtutem aliquam ab adminiſtr pietate, vel intentione derivatam, verum tummodo per operationem ſancti ſpiritu benedictionem Chriſti, à quo ſunt inſtituta

ſ 1 Pet. 3. 21. Act. 8. 13. cum 23. 1 Co 6, 7. 1 Cor. 12. 13.

Q. *Quid eſt Sacramentum?*

R. Sacramentum eſt ordinatio ſac Chriſto in Eccleſia ſua inſtituta *t*, ad m ationis ſuæ beneficia *u*, eis qui ſunt in fo re gratiæ* ſignificandum, obſignandum exhibendum *x*, eorumq; fidem cæteraſq; tias confirmandum augendumq; *y*, eos a bedientiam obligandum *z*, eorumq; amo ac communionem inter ſe mutuam teſtifi dum, fovendumq; *a*, quin etiam eos ab e neis diſtinguendum *b*.

t Gen. 17. 7, 10. Exod. 12. per totum. 28. 19. Mat. 26. 26, 27, 28. *u* Rom 4 1 Cor. 11. 24, 25 * Rom. 15. 8. Exod. 12 *x* Act. 2. 38. 1 Cor. 10. 16. *y* Rom. 4. 11. 3. 27. *z* Rom 6. 3, 4. 1 Cor. 10. 21. *a* Ep 2, 3, 4, 5. 1 Cor. 12. 13. *b* Eph. 2. 11, 12. 34. 14.

Q. *Quæ ſunt partes Sacramenti?*

R. Sacramenti partes duæ ſunt altera dem ſignum externum ac ſenſibile adhib ſecundum Chriſti inſtitutionem; altera gratia interna eſt ac ſpiritualis per illud ſi cata *c*.

c Mat. 3. 11. 1 Pet. 3. 21. Rom. 2. 28,

Q. *Cedo numerum Sacramentorum, quæ Chriſtus inſtituit in Eccleſia ſua ſub N. T.*

R. Sub Novo Teſtamento Chriſtus in Eccleſia ſua duo tantum inſtituit Sacramenta, Baptismum ſcilicet ac Cœnam Domini *d*.

d Mat. 28. 19. 1 Cor. 11. 20, 23. Mat. 26. 26. 27, 28.

Q. *Quid eſt Baptismus?*

R. Baptiſmus eſt Sacramentum N. T. quo ablutionem per aquam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti *e*, ordinavit Chriſtus, quæ ſignum foret ac ſigillum inſitionis in ipſum *f*, remiſſionis peccatorum per ſanguinem ipſius *g*, ut & regenerationis per ejus ſpiritum *h*, adoptionis item *i*, ac reſurrectionis ad vitam æternam *k*, quaque perſonæ baptizatæ in Eccleſiam viſibilem ſolenniter admittuntur *l* & paſciſcuntur pubilce ac ex profeſſo, ſe nempe totos fore ſolius Domini *m*.

e Mat. 28. 19. *f* Gal. 3. 27. *g* Mar. 1. 4. Apoc. 1. 5. *h* Tit. 3. 5. Eph. 5. 26. *i* Gal. 3. 26, 27. *k* 1 Cor. 15. 29. Rom. 6. 5. *l* 1 Cor. 12. 13. *m* Rom. 6. 4.

Q. *Quibus adminiſtrandus eſt Baptiſmus?*

R. Baptiſmus non eſt quibusquam adminiſtrandus, qui ſunt extra Eccleſiam viſibilem, adeoque à fœdere promiſſionis alieni, uſque dum ſuam in Chriſtum fidem, eique ſe obedientes fore profiteantur *n*: infantes autem à parentum utroque vel altero tantum procreati, fidem in Chriſtum eiq; obedientiam profitente, vel eo fœderati ſunt ac baptizandi *o*.

n Act. 8. 36, 37. Act. 2. 38. *o* Gen. 17. 7, 9. cum Gal. 3. 9, --- 14. & cum Col. 2. 11, 12. & cum Act. 2. 38, 39. & cum Rom. 4. 11, 12. 1 Cor. 7. 14. Mat. 28. 19. Luc. 18. 15, 16. Rom. 11. 16.

Q. *Qua ratione recolendus eſt nobis baptiſmus noſter quo uberiorem exinde fructum percipiamus?*

R. Neceſſarium (at neglectum nimis) officium baptiſmum noſtrum recolendi quo uberiorem exinde fructum percipiamus à nobis tota vita præſtari debet, præcipuè vero tentationis tempore, dumque aliis nobis præſentibus adminiſtratur *p*, ſerio nempe gratoque animo naturam ejus conſiderando, fineſque propter quos eſt à Chriſto inſtitutus, privilegia, ac beneficia per illum collata & obſignata, noſtrumque in eo votum ſolenniter nuncupatum *q*, humiliando noſmet ipſos propter nefaria noſtra inquinamenta, quodque gratiæ baptiſmi defuerimus, noſtræque in eo pactioni *r*, eiſque planè contrarii ambulaverimus; promovendo ad certitudinem remiſſionis peccatorum, ſut & benedictionum omnium reliquarum quæcunq; in eo nobis ſacramento obſignantur *ſ*, derivando vires à Chriſti morte ac reſurrectione, in quem baptizati ſumus, ad mortificationem peccati, & gratiæ vivificatione *t*, operam dando ut fide vivamus *u*, & converſationem noſtram in ſanctimonia ac juſtitia habeamus *, quemadmodum illos decet qui nomina ſua Chriſto inibi dederunt *x*, utq; in fraterna charitate ambulemus, eodem nempe ſpiritu in idem corpus baptizati *y*.

p Col. 2. 11, 12. Rom. 6. 4. 6, 11. *q* Rom. 6. 3, 4, 5. *r* 1 Cor. 1. 11, 12, 13. Rom. 6. 2, 3. *ſ* Rom. 4. 11, 12. 1 Pet. 3. 21. *t* Rom. 6. 3, 4, 5. *u* Gal. 3. 26, 27. * Rom. 6. 22. *x* Act. 2. 38. *y* 1 Cor. 12. 13, 25, 26, 27.

Q. *Quid*

Q. Quid eſt Cœna Dominica?

R. Cœna Dominica eſt N. T. ſacramentum z, in quo dando accipiendoq; panem ac vinum, ſecundum conſtitutionem Jeſu Chriſti, mors ejus declaratur; quiq; dignè participant corpore ipſius ac ſanguine veſcuntur ad eorum ſpiritualem nutritionem, & incrementum in gratia *a*; unionem cum eo ac communionem habent confirmatam *b*, gratitudinem ſuam erga Deum *c*, & cum eo pactionem *d*, mutuumq; amorem, ac ſocietatem inter ſe tanquam membra ejuſdem corporis myſtici teſtantur renovantq; *e*.

z Luc. 22. 20. *a* Mat. 26. 26, 27, 28 1 Cor. 11. 23, 24, 25, 26 *b* 1 Cor. 10. 16 *c* 1 Cor. 11. 24, 25, 26. *d* 1 Cor. 10. 14, 15, 16, 21. *e* 1 Cor. 10. 17.

Q. Quomodo in ſacramento Cœnæ Dominicæ dandum accipiendumque panem ac vinum ordinavit Chriſtus?

R. Chriſtus ordinavit ut verbi ſui miniſtri in ſacramento Cœnæ Domnicæ adminiſtrando panem vinumque ab uſu communi ſeparent, atq; id quidem per verbum inſtitutionis; gratiarum actionem ac orationem; ut panem accipiant frangantque, atq; tum panem, tum vinum dent communicantibus; qui eadem conſtitutione tenentur panem accipere & comedere, vinumq; bibere, grate commemorantes corpus Chriſti pro iis fractum datumque, ſanguinemq; ejus pro iis fuſum *f*.

f 1 Cor. 11. 23, 24. Mat. 26. 26, 27, 28. Mar. 14. 22, 23, 24. Luc. 22. 19, 20.

Q. Qua

Q. *Qua ratione corpore ac ſanguine Chriſti paſcuntur qui digne participant Cœnam Dominicam?*

R. Quemadmodum corpus & ſanguis Chriſti in Cœna Dominica non ſunt corporeé aut carnaliter preſentia, in, cum, aut ſub pane ac vino *g*, ſpiritualiter tamen fidei recipienti non minus quidem verè ac realiter, quam externis eorum ſenſibus elementa ipſa præſto ſunt *h*: ita in ſacramento Cœnæ Dominicæ digne communicantes, veſcuntur inibi corpore ac ſanguine Chriſti, modo non corporeo quidem aut carnali, at ſpirituali *i*, verè nihilominus ac realiter, dum Chriſtum crucifixum omniaq; mortis ejus beneficia per fidem recipiunt applicantq; ſibimetipſis *k*.

g Act. 3. 21. *h* Mat. 26. 26, 28. *i* 1 Cor. 11. 24, 25, 26, 27, 28, 29. *k* 1 Cor. 10. 16.

Q. *Quomodo ſe præparare debent qui ſacramenti Cœnæ Dominicæ participes ſunt futuri?*

R. Sacramenti Cœnæ Dominicæ participes futuri, ad illud prius ſemet præparare debent, examinando ſemet *l*, an ſint in Chriſto *m*, quæ peccata admiſerint, quibus rebus indigeant *n*, an veram habeant ac ſufficientem cognitionem *o*, fidem *p*, reſipiſcentiam *q*, erga Deum ac fratres amorem *r*, erga omnes homines charitatem *ſ*. eorum qui illos injuria affecerint ignoſcentiam *t*, qualia habe

l 1 Cor. 11. 18. *m* 2 Cor. 13. 5. *n* 1 Cor. 5. 7. cum Exod. 12. 15. *o* 1 Cor. 11. 29. *p* 2 Cor. 13. 5. *q* Zech. 12. 10. 1 Cor. 11. 31. *r* 1 Cor. 10. 16, 17. Act. 2. 46, 47. *ſ* 1 Cor. 5. 8. 1 Cor. 11. 18, 20. *t* Mat. 5. 23, 24.

ant

ant erga Chriſtum deſideria *u*, deq; nova ipſorum obedientia * quinetiam porro, harum gratiarum exercitium renovando *x*, per meditationem ſeriam *y*, ac orationem ſervidam *z*.

u Iſa. 55. 1. Ioh. 7. 37. * 1 Cor. 5. 7, 8. *x* 1 Cor. 11. 25, 26. 28. Heb. 10. 21, 22, 24. Pſal 26. 6. *y* 1 Cor. 11. 24, 25. *z* 2 Chron. 30. 18, 19. Mat. 26. 26.

Q. *An accedere ad Cœnam Domini licet ei, qui an ſit in Chriſto, vel an ſit rite præparatus, dubitat?*

R. Qui dubitat an ipſe in Chriſto ſit, aut an ſit ritè ad ſacramentum Cœnæ Dominicæ præparatus, fieri poteſt ut jus in Chriſto habeat, quamvis illud nondum habeat pro comperto *a*, imo vero in reputatione Dei jam habet, ſi nempe carentiæ ejus ſenſu debito ſit affectus *b*, vereq; cupiat in Chriſto reperiri *c*, ac diſcedere ab omni iniquitate *d*; quo in caſu (quoniam eo fine promiſſa fiunt & hoc Sacramentum inſtituitur, quo Chriſtianis infirmis ac dubitantibus ſubveniatur *e*) deflere ſuam debet infidelitatem *f*, atq; operam dare ut dubia ei ſolvantur *g*; quod certè faciens ad Cœnam Domini accedere & poteſt & debet, ut ulterius inde corroboretur *h*.

a Iſa. 50. 10. 1 Ioh. 5. 13. Pſal. 88. per tot. Pſal. 77. 1, ad 12. Jonah 2. 4, 7. *b* Iſa. 54. 7, 8, 9, 10. Mat. 5 3, 4. Pſal. 31. 22. Pſal. 73. 13, 22, 23. *c* Phil. 3. 8, 9. Pſal. 10. 17. Pſal. 43. 1, 2, 5. *d* 2 Tim. 2. 19. Iſa. 50. 10. Pſal. 66. 18, 19, 20. *e* Iſa 40 11, 29, 31. Mat. 11. 28. Mat. 12 20. Mat. 26. 28. *f* Mar. 9. 24. *g* Act. 2. 37. Act. 16. 30. *h* Rom, 4. 11. 1 Cor. 11. 28.

Q. *An*

Q. *An qui fidem profitentur ac ad Cœnam Domini accedere cupiunt, ab eadem arceri jure poſſunt.*

R. Quotquot vel ignorantes, aut ſcandalo aliis eſſe reperiuntur, fidem licet profitentur, ac adire cupiant Cœnam Dominicam, arceri ab hoc ſacramento & poſſunt & debent per poteſtatem illam quam Chriſtus in Eccleſia ſua reliquit *i*; neq; quidem ſunt admittendi, ni cognitione prius imbuantur ac reformationem ſui manifeſtent *k*.

i 1 Cor. 11. 27, ad finem. cum Mat. 7. 6. & cum 1 Cor. 5. ad finem. & cum Jude v. 23. & cum 1 Tim. 5. 22. *k* 2 Cor. 2. 7.

Q. *Quid à Sacramentum Cœnæ Dominicæ participantibus in tempore adminiſtrationis præſtandum eſt?*

R. A participantibus Sacramentum Cœnæ Dominicæ id exigitur ut interea dum adminiſtratur, Deum omni ſancta reverentia & attentione in illo inſtituto obſervent *l*, elementa & actiones ſacramentales diligenter advertant *m*, corpus Domini cautè diſcernant, mortem ejus ac perpeſſionem cum ſumma affectu meditentur *o*, indeq; ſemet excitent ad gratiarum ſuarum vividum ac vegetum exercitium *p*, ſemet ipſos judicando *q*, de peccato dolendo *r*, Chriſtum vehementer eſuriendo ſitiendoq; *ſ*, eum per fidem paſcen-

l Lev. 10. 3. Heb. 12. 28. Pſal. 5. 7. 1 Cor. 11. 17, 26, 27. *m* Exod. 24. 8. *n* 1 Cor. 11. 2. *o* Luc. 22. 19. *p* 1 Cor. 11. 26. 1 Cor. 10. 3, 5, 11, 14. *q* 1 Cor. 11. 31. *r* Zech. 12. 1. *ſ* Apoc. 22. 17.

ndo *t*, de plenitudine ejus percipiendo *u*, me-
tis ejus fidendo *, amore ejus gaudendo *x*,
ro ejus gratia agendo gratias *y*, pactum de-
que ſuum cum Deo *z*, amoremq; erga San-
os omnes renovando *a*.

t Ioh. 6. 35. *u* Ioh. 1. 16. * Phil. 3. 9. *x* Pſal.
3. 4, 5. 2 Chron. 30. 21. *y* Pſal. 22. 26. *z* Jer.
0. 5. Pſal. 50 5. *a* Act. 2. 42.

Q. *Ecquod reſtat officium Chriſtianis, poſt-
uam Sacramentum Cœnæ Dominicæ participâ-
nt, peragendum?*

R. Poſtquam ſacramentum Cœnæ Domi-
icæ participârunt officium reſtat Chriſtianis,
ſecum perpendant ſeriò quomodo inibi
, qualiq; cum ſucceſſu geſſerint *b*, ſi vivi-
cationem & ſolatium perceperint, ut De
opterea benedicant *c*, ejusq; continuatio-
m orent *d*, recidivationes invigilent *e*, vo-
rum fidem ſolvant *f*, ſeq; ipſos animent ut
omino in eo inſtituto frequenter attendant *g*;
od ſi nullum exinde ſibi enatum percipiant
præſentiarum emolumentum, in poſterum
bent cùm præparationem ſuam, tum in eo-
m ſacramento quomodo ſe geſſerint, ac-
ratiùs ad examen revocare *h*; in quibus u-
ſq; ſi apud Deum, ſuamq; ipſorum con-
entiam poſſint quidem ſemet liberare, fru-
um ejus expectare debent idoneo tempore

b Pſal. 28. 7. Pſal. 85. 8. 1 Cor. 11. 17, 30,
. *c* 2 Chro. 30. 21, 22, 23, 24. 26. Act. 2. 42,
, 47. *d* Pſal. 36. 10. Cant. 3. 4. 1 Cor. 29.
. *e* 1 Cor. 10. 3, 4, 5, 11. *f* Pſal. 50. 14. *g* 1 Cor.
. 25, 26. Act. 2, 42, 46. *h* Cant. 5. 1, 2, 3, 4,
6.

percipiendum i: quod si in alterutro se delicu
se deprehenderint, humiliari debent k,
majorem in posterum curam diligentiamq
in eo adeundo adhibere l.

i Psal. 123. 1, 2. Psal. 42. 5. 8. Psal. 43. 3, 4.
k 2 Chron. 30. 18, 19. Isa. 1. 16, 18. l 2 Cor.
11. 1 Chron. 15. 12, 13, 14.

Q. *In quo convenit sacramentum baptis
cum Cœnæ Dominicæ sacramento?*

R. Sacramenta Baptismi & Cœnæ Dom
nicæ in hoc conveniunt, quòd utriusq; auth
sit Deus *m*, utriusq; pars spiritualis sit Ch
stus ejusq beneficia *n*, utraq; ejusdem fœde
sigilla sint *o*, non nisi per ministros evange
dispensanda *p*, atq; in Ecclesia Christi usq
ad secundum ipsius adventum retinenda *q*.

m Mat. 28. 19. 1 Cor. 11. 23. *n* Rom. 6.
4. 1 Cor. 10. 16. *o* Rom. 4. 11. Col. 2.
12. Mat. 26. 27, 28. *p* Joh. 1. 33. Mat. 28.
1 Cor. 11. 23. 1 Cor. 4. 1. Heb. 5. 4. *q* M
28. 19, 20. 1 Cor. 11. 26.

Q. *In quo differunt sacramenta Baptismi
Cœnæ Dominicæ?*

R. In eo differunt sacramenta Baptismi
Cœnæ Dominicæ, quòd Baptismus semel ta
tummodo sit administrandus & quidem aqu
utrq; signum sit & sigillum regenerationis n
stræ ac insitionis in Christum *r*, idque etiam i
fantibus *s*: at Cœna Domini sæpius admi
stranda est, elementis panis ac vini, ad Ch
stum tanquam animæ nutrimentum spiritu
rerpæsentandum & exhibendum *t*, ad nostr

r Mat. 3 11. Tit. 3. 5. Gal. 3. 27. *s* Gen
7. 9. Act. 2. 38, 39. 1 Cor. 7. 14. *t* 1 Cor
23, 24, 25, 26.

in eo mansionem ac incrementum confirmandum *u*; atq; hoc quidem eis tantummodo qui rum ætatem tum potentiam habent semetipsos examinandi *x*.

u 1 Cor. 10. 16. *x* 1 Cor. 11. 18, 19.

Q. *Quid est oratio?*

R. Oratio est qua petitiones nostras Deo *y*, in nomine Christi offerimus *y*, auxilio Spiritus ipsius *z*, cum peccatorum nostrorum confessione *a*, & grata beneficiorum ejus agnitione *b*

x Psal. 62. 8. *y* Joh. 16 23. *z* Rom. 8 26. Psal. 32. 5, 6. Dan. 9. 4. *b* Phil. 4. 6.

Q. *An ad solum Deum preces nostræ sunt dirigendæ?*

R. Quum Deus solus possit scrutari corda *c*, solus omnium petitiones exaudire *d*, peccata condonare *e*, desideria implere *f*, quumq; in nullum alium credendum sit *g*, nulli cultus religiosus exhibendus *h*, preces (quæ hujus pars sunt non minima *i*) Deo *k*, eique soli *l*, fundæ sunt.

c 1 Reg. 8. 39. Act. 1. 21. Rom. 8. 27. *d* Psal. 65. 2. *e* Mic. 7, 18. *f* Psal. 145. 18, 19. *g* Rom. 10. 14. *h* Mat. 4. 10. *i* 1 Cor. 1. 2. *k* Psal. 50. 15. *l* Rom. 10 14.

Q. *Quid sibi vult, precari in nomine Christi?*

R. Precari in nomine Christi est ex obedientia mandati ejus, & promissionum confidentia, ejus gratia misericordiam implorare *m*, non nuda quidem nominis ejus mentione *n*, ve-

m Joh. 14. 13, 14. Joh. 16. 24. Dan. 9. 14. *n* Mat. 7. 21.

rum orandi incitamenta, in orando confi
tiam, vires ac ſpem obtinendi noſtra
Chriſto ejuſq; mediatione derivando *o*.

o Heb. 4. 14, 15, 16. 1 Ioh. 5. 13, 14, 15.

Q. *Unde ſit ut in nomine Chriſti ſit orand*

R. Quum tantum ſit hominis peccatu
tantaq; inde nata ejus à Deo elongatio, ut
ne Mediatore nullius nobis ad eum aditus
poſſit *p*; quumq; extra Chriſtum unum nul
in cœlo terrave ſit ad opus tam glorioſum
inſtitutus, aut idoneus *q*; in ejus ſolius nom
orare debemus *r*.

p Ioh. 14. 6. Iſa. 59. 2. Eph. 3. 12. *q* Ioh.
27. Heb. 7. 25, 26, 27. 1 Tim. 2. 5. *r* Col.
17. Heb. 13. 15.

Q. *Qua ratione nobis in orando auxilia*
Spiritus?

R. Quoniam ignari ſumus quid rogare,
quo debemus modo, Spiritus infirmitates
ſtras ſublevat efficiendo quidem ut intel
mus, pro quibus perſonis rebusq;, ut &
modo præcatio facienda ſit; efficiendo ac
tando in cordibus noſtris (licèt non in om
bus perſonis, aut omni tempore, æquali
ejuſmodi apprehenſiones, affectiones grat
que quæ ſunt ad hoc officium ritè præſtand
requiſita *ſ*.

ſ Rom. 8. 26, 27. Pſal. 10. 17. Zech. 12. 1

Q. *Pro quibus perſonis eſt nobis orandu*

R. Orandum eſt nobis pro tota Chriſt
terris Eccleſia *t*, pro magiſtratibus *u*, ac
niſtris *, pro nobiſmet ipſis *x*, pro no

t Eph. 6. 18. Pſal. 28. 9. *u* 1 Tim. 2. 1.
* Col. 4. 3. *x* Gen. 32. 11.

fratribus *y*, imo vero etiam pro inimicis *z*, pro hominibus deniq; omnibus viventibus *a*, vel etiam victuris aliquando *b*; neutiquam vero pro mortuis *c*, aut iis de quibus conſtat eos peccatum ad mortem perpetrâſſe *d*.

y Iac. 5. 16. *z* Mat. 5. 44. *a* 1 Tim. 2. 1, 2. *b* Ioh. 17. 20. 2 Sam. 7. 29. *c* 2 Sam. 12. 21, 22, 23. *d* 1 Ioh. 5. 16.

Q. *Pro quibus rebus eſt orandum?*

R. Pro rebus iis orandum eſt quæcunq; faciunt ad Dei gloriam *e*, Eccleſiæ commodum *f*, noſtri *g*, aliorumq; bonum *h*, pro nulla autem re quæ eſt illicita *i*.

e Mat. 6. 9. *f* Pſal. 51. 18. Pſal. 122. 6. *g* Mat. 7. 11. *h* Pſal. 125. 4. *i* 1 Ioh. 5. 14.

Q. *Quo autem modo debemus orare?*

R. Orare debemus cum reverente majeſtatis Dei apprehenſione *k*, cum profundo indignitatis *l*, neceſſitatis *m*, ac peccatorum noſtrorum ſenſu *n*; cum corde pœnitente *o*, grato *p*, ac dilatato *q*; cum intellectu *r*; fide *ſ*, ſinceritate *t*, fervore *u*, dilectione *, ac perſeverantia *x*, ipſum præſtolantes *y*, cum humillima voluntati ejus ſubmiſſione *z*:

k Eccl. 5. 1. *l* Gen. 18. 27. Gen. 32. 10. *m* Luc. 15. 17, 18, 19. *n* Luc. 18. 13, 14. *o* Pſal. 51. 17. *p* Phil. 4. 6. *q* 1 Sam. 1. 15. *r* 1 Cor. 14. 15. *ſ* Mar. 11. 24. Iac. 1. 6. *t* Pſal. 145. 18. Pſal. 17. 1. *u* Iac. 5. 16. * 1 Tim. 2. 8. *x* Eph. 6. 18. *y* Mic. 7. 7. *z* Mat. 26. 39.

Q. *Quam nobis præſcripſit Deus regulam, quâ in orationis officio dirigamur?*

R. Totum Dei verbum utile nobis eſſe

potest in officio orationis dirigendis, ad ſu
alius vero directionis normam eſt illa orationis
mula quam ſervator noſter Chriſtus do
diſcipulos ſuos, Oratio Dominica vulgò
cta b.

a Ioh. 15. 14. b Mat. 6. 9, 10, 11, 12.
Luc. 11. 2, 3, 4.

Q. *Quomodo eſt oratio Dominica adhiben*

R. Oratio Dominica non ſolùm directio
inſtrumento exemplari ſecundum quod
precandi concipiendæ ſunt, verum etiam
qua oratio poteſt uſurpari, modo illud
at cum intellectu fide, reverentia, reliqui
gratiis ad orationis officium rite præſtand
neceſſariis c.

c Mat. 6. 9. cum Luc. 11. 2.

Q. *Quot patres ſunt quibus conſtat*
Dominica?

R. Oratio Dominica tribus conſtat pa
bus, præfatione, petitionibus, & conclu
ne.

Q. *Quid nos edocet orationis Dominicæ p*
fatio?

R. Orationis Dominicæ præfatio ver
hiſce comprehenſa, (*Pater noſter qui es in*
lis d) nos docet orantes Deum accedere
confidentia paternæ ipſius bonitatis, ad
ad nos ſpectare & pertinere, cum reveren
reliquiſq; omnibus quæ filios decent, diſ
poſitionibus f, affectibus cœleſtibus g, debi

d Mat. 6. 9. e Luc. 11. 13. Rom. 8. 15.
16. 9. g Pſal. 123. 1. Lam. 3. 41.

ipsius cum supremæ potestatis, majestatisque, tum demissionis gratiosæ apprehensione *h*: prout etiam pro aliis & cum aliis precari.

h Isa. 63. 15, 16. Neh. 1. 4, 5, 6. Act. 12. 5.

Q. *Quid est quod oramus in petitione prima?*

R. In petitione prima, (nempe *Sanctificetur nomen tuum*,) omnimodam in nobis, quique, hominibus universis, Deum promovendi, honorandi impotentiam ac indispositionem agnoscentes, oramus ut Deus per gratiam suam velit nos aliosque potentes reddere ad eum cognoscendum, agnoscendum, summeque æstimandum ac justa; titulos, attributa, instituta, verbum, opera, & quicquid demum aliud quo ipse nobis manifestare se dignatur, prout etiam cum cognitione verbis, operibusque, glorificandum; ut atheismum, ignorantiam, idololatriam, impietatem, & quodcunque ipsius honori adversatur, impedire velit ac amoliri; ut providentia suâ omnium gubernatrice, ad suam ipsius gloriam omnia dirigere velit ac disponere.

k Mat. 6. 9. *l* 2 Cor. 3. 5. Psal. 51. 15. *m* Psal. 67. 2, 3. *n* Psal. 83. 18. *o* Psal. 86. 10, 11, 12, 13, 15. *p* 2 Thes. 3. 1. Psal. 147. 19, 20. Psal. 138. 1, 2, 3. *q* 2 Cor. 2. 14, 15. *r* Psal. 145. per totum Psal. 8. per tot. *r* Psal. 13. 1. Psal. 19. 14. *t* Psal. 1. 2, 11. *t* Psal. 67. 1, 2, 3, 4. *u* Eph. 1. 17, 18. *x* Psal. 97. 7. *y* Psal. 74. 18, 22, 23. *z* 2 Reg. 19. 15, 16. *z* 2 Chron. 20. 6, 10, 11, 12. Psal. 83. per totum. Psal. 140. 4, 8.

Q. *Quid est quod petimus in petitione secunda?*

R. In

R. In ſecunda petitione, ſcil. (*Adveniat regnum tuum* a,) noſmet ipſos totumq; humanum genus ſub peccati, Satanæque Dominio naturâ conſtitutos *b*, agnoſcentes oramus Deum ut regnum peccati Satanæq; deſtruatur *c*, ut evangelium per univerſum orbem propagetur *d*, Judæi vocentur *e*, plenitudo Gentium introducatur *f*, utq; Eccleſia ſit Evangelicis cum officiariis tum inſtitutis Divinis inſtructa *g*, à corruptelis purgata *h*, ut magiſtratum civilem Fautorem habeat & conſervatorem *i*, ut Chriſti inſtituta purè diſpenſentur fiantque efficacia, iis, qui in peccatis adhuc ſunt, convertendis, jam converſis vero confirmandis, conſolandis, ædificandiſq; ut in cordibus noſtris hic regnare velit Chriſtus *l*, tempuſque adventus ſui ſecundi adproperare, quoq; nos cum ipſo regnemus una in æternum *m*, utque ita velit potentiæ ſuæ regnum in univerſo orbe exercere, ut ad hoſce fines aſſequendos valeat maximè poſſit & conducere *n*.

a Mat. 6. 10. *b* Eph. 2. 2, 3. *c* Pſal. 68. 1. 18. Apoc. 12. 10, 11. *d* 2 Theſ. 3. 1. *e* Rom. 16. 1. *f* Joh. 17. 9, 20. Rom. 11. 25, 26. Pſal. 67. per totum *g* Mat. 9. 38. 2 Theſ. 3. 1. *h* Mal. 3. 1, 11. Zeph. 3. 9. *i* 1 Tim. 2. 1 2. *k* Act. 4. 29, 30. Eph. 6. 18, 19, 20. Rom. 15. 29, 30, 32. 2 Theſ. 1. 11. 2 Theſ 2. 16, 17. *l* Eph. 3. 14, 21. *m* Apoc. 22. 20. *n* Iſa. 64. 1, 2. Apoc. 8, 9, 10, 11

Q. *Quid oramus in petitione tertia?*

R. In tertia petitione, viz. (*Fiat voluntas tua in terris ſicut & in cœlis* o,) agnoſcimus

o Mat. 6. 10.

nos omneſq; homines natura eſſe non ſolum divinæ voluntati tam cognoſcendæ quam præſtandæ impares prorſus ac imparatos *p*, verum etiam proclives ad rebellandum adverſus verbum Dei *q*, atq; adverſus providentiam ejus obmurmurandum *r*, addictoſq; prorſus voluntati carnis ac Diaboli exequendæ *ſ*, quapropter oramus ut velit Deus per Spiritum ſuum, à nobis aliiſq; cæcitatem omnem *t*, debilitatem *u*, indiſpoſitionem *, ac perverſitatem cordis amovere *x*, ac per gratiam ſuam nos potentes reddere promptoſq; ad voluntatem ejus cognoſcendam præſtandamq; eique in omnibus noſmetipſos ſubmittendum *y*, idque cum eadem humilitate *z*, alacritate *a*, fidelitate *b*, diligentia *c*, zelo *d*, ſinceritate *e*, ac conſtantia *f*, qua ſolent in cœlis Angeli *g*.

p Rom. 7. 18. Job 21. 14. 1 Cor. 2. 14. *q* Rom. 8. 7 *r* Exod. 17. 7. Num. 14. 2. *ſ* Eph. 2. 2. *t* Eph. 1. 17, 18. *u* Eph. 3. 16. * Mat. 26. 40, 41. *x* Jer. 31. 18, 19. *y* Pſal. 119. 1, 8, 35, 36. Act. 21. 14. *z* Mic. 6. 8. *a* Pſal. 100. 2. Job 1. 21. 2 Sam. 15. 25, 26. *b* Jl. 38. 3. *c* Pſal. 119. 4, 5. *d* Rom. 12. 11. *e* Pſal. 119. 80. *f* Pſal. 119. 112. *g* Iſa. 6. 2, 3. Pſal. 103. 20, 21. Mat. 18. 10.

Q. *Quid eſt quod rogamus in petitione quarta?*

R. In petitione quarta, quæ ſic ſe habet, (*Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie* h) agnoſcimus quidem nos cum in *Adamo*, tum per proprium noſtri peccatum ad externa hujuſce vitæ commoda omne jus noſtrum deper-

h Mat. 6. 11.

didiſſe

dicisse? ac iis omnibus ut Deus nos omnin
exuat, earumq; usum nobis maledictum red
dat, commeruisse *i*, atque insuper neque il
nos sustentando pares a seipsis esse *k*, neque no
illas ullo nostro merito *l*, aut industria *m*, pro
curare posse; verum pronos esse ad eas illicit
cupiendum *n*, acquirendum *o*, ac usurpan
dum *p*, oramus igitur pro nobis aliisque ut il
noseq; a providentia Dei licitorum usu medi
rum de die in diem dependentes, gratuito i
sius dono, ac prout paternæ ipsius sapienti
visum fuerit, earum portione convenien
struamur *q*, eamque nobis conservatam, a
sancto jucundoque earum usu *r*, eisque conten
tatione animi *s*, benedictam habeamus: deni
que ut ab omnibus, quæ temporali nostræ su
stentationi ac solatio adversantur, custodia
mur *t*.

i Gen. 12. 17. Gen. 3. 17. Rom. 8. 20
21, 22. Jer. 5. 25. Deut. 28. 15 ad finem
k Deut. 8. 3. *l* Gen. 32. 10. *m* Deut. 8. 17, 18
n Jer. 6. 13. Mat. 7. 21, 22. *o* Hos. 12. 7. *p* Isa.
4. 1. *q* Gen. 43. 12, 13, 14. Gen. 28. 20. Eph
4. 28. *r* 1 Thes. 3. 11, 12. Phil. 4. 6. *s* 1 Tim.
4. 3, 4, 5. *t* 1 Tim. 6. 6, 7, 8. *u* Prov. 30. 8, 9

Q. *In petitione quinta quid est quod petimus?*

R. In petitione quinta quæ hujusmodi est (*Remitte nobis debita nostra, sicut nos remitti*
mus debitoribus nostris u,) agnoscentes nosmet
ipsosq; omnes peccati tum originalis tum actu
alis reatu teneri, eoque justitiæ Divinæ facto
esse debitores, precq; eo debito neque nos

u Mat. 6. 12.

nec

nec aliam creaturam quamvisq; ullatenus posse satisfacere *, pro nobis aliisque petimus, ut è gratia sua gratuita dignetur Deus nos per obedientiam ac satisfactionem Christi fide apprehensam & applicatam absolvere tam à reatu quam à pœna peccati x, nos in Dilecto suo acceptare y, favorem suam gratiamq; nobis perpetua esse velit z, lapsus nostros quotidianos condonare a, pace nos & gaudio implere augendo nobis in dies remissionis certitudinem b, quam eò certe rogamus confidentius, magisq; expectandum ad animamur ac erigitur, quòd hoc in nobis testimonium habeamus (attestante nobis conscientiâ), nos aliis animiùs eorum in nos peccata condonare c.

* Rom. 3. 9. ad 22. Mat. 18. 24, 25. Psal. 130. 3, 4. x Rom. 3. 24, 25, 26. Heb. 9. 22. y Eph. 1. 6, 7. z 2 Pet. 1, 2. a Hos. 14. 2. Jer. 14. 7. b Rom. 15. 13. Psal. 51. 7, 8, 9, 10, 12. c Luc. 11. 4. Mat. 6. 14, 15. Mat. 18. 35.

2. *Quid denique in petitione sexta oramus Deum?*

R. In sexta petitione, quæ hisce verbis comprehenditur, (*Et ne nos inducas in Tentationem, sed libera nos à malo* d), agnoscentes sapientissimum, justissimum gratiosissimumq; Deum, ita res ad varios sanctos justòsq; fines ordinare posse, ut tentationes nos adoriantur, supersint, ac aliquando etiam captivos ducant e; quinetiam in proclivi esse ut à Satana f, mundo g, carneque nos potenter seducamur, ac irretiamur h; nosque ipsos (porrò) vel post

d Mat. 6. 13. e 2 Chron. 32. 31. f 1 Chron. 21. 1. g Luc. 21. 34. Mat. 4. 19. h Jam. 1. 14.

remiſſa nobis peccata, qua corruptione nos
râ *i*, qua debilitate, quaque vigilandi incuriâ
non ſolum obnoxios eſſe tentationibus, pro
noſq; eſſe eiſdem nos exponere *l*; verum et
am a nobiſmet ipſis neque poſſe nec velle
reſiſtere, ex iis emergere, eas ad noſtram uti
litatem flectere *m*, dignoſq; adeo eſſe qui ſu
earum potentia ſimus derelicti *n*, oramus
ita velit Deus mundum, & quæ in eo ſunt om
nia imperio regere *o*, carnem ſubjugare
Satanam coercere *q*, cuncta diſponere *r*, m
dia gratiæ conferre ac benedicere *ſ*, noſque
eorum uſu vigilantes reddere; nempe ut n
ejuſq; populus univerſus, tentationis ad pec
catum immunes per providentiam ejus conſer
vemur *t*, aut ſi fortè tentati fuerimus, ut Spiri
tus ejus nos in hora tentationis potentur ſuffu
ti conſiſtere valeamus *u*, aut ſi lapſi, ut er
gamur denuo, ab eaq; vindicemur *, ejuſq;
uſum ſanctum ac utilitatem capiamus *x*: u
ſanctificatio noſtra ac ſalus perficiatur *y*, Sata
nas ſub pedibus noſtris concludetur *z*, noſque
à peccato, tentatione, omniq; malo in æter
num liberemur *a*.

i Gal. 5. 17. *k* Mat. 26. 41. *l* Mat. 26. 69, 7
71, 72. Gal. 2. 11, 12, 13, 14. 2 Chron. 18.
cum 2 Chron. 19. 2. *m* Rom. 7. 23, 24. 1 Chr
21. 1, 2, 3, 4. 2 Chron. 16. 7, 8, 9, 10. *n* Pſal.
81. 11, 12. *o* Ioh. 17. 15. *p* Pſal. 51. 10. Pſa
119. 133. *q* 2 Cor. 12. 7, 8. *r* 1 Cor. 10. 1
13. *ſ* Heb. 13. 20, 21. *t* Mat. 26. 21. Pſal. 1
9. *u* Eph. 3. 14, 15, 16, 17. 1 Theſ. 3. 1
Jude ver. 24. * Pſal. 51. 12. *x* 1 Pet.
8, 9, 10. *y* 2 Cor. 13. 7, 9. *z* Rom. 16. 2
Zech. 3. 2. Luc. 22, 31, 32. *a* Ioh. 17. 1
1 Theſ. 5. 23.

Quid nos docet orationis Dominicæ concluſio?

R. Concluſio Dominicæ orationis quam hæc verba complectuntur (*quia tuum eſt regnum, potentia, & gloria, in ſecula ſeculorum Amen.*' b:) Nos docet petitiones noſtris argumentis communire *c*, quæ quidem à Deo ſunt *d*, non autem à dignitate quavis, aut alius cujusvis creaturæ depromenda, precibuſq; noſtris laudes annectere *e*; Deo ſoli æternum dominium, omnipotentiam, & excellentiam glorioſam aſcribendo *f*, quorum ratione, cum ille nobis opem ferre & poteſt & vult *g*, tum etiam nos per fidem incitamur cum eo agere ut velit *h*, eique quietè confidere quod velit, petitiones noſtras adimplere *i*, quod quidem deſiderium noſtrum & confidentiam, quod teſtemur, dicimus, *Amen*. *k*.

b Mat. 6. 13. *c* Rom. 15. 30. *d* Dan. 9. 4, 7, 8, 9, 16, 17, 18, 19. *e* Phil. 4. 6. *f* 1 Chron. 29. 10, 11, 12, 13. *g* Eph. 3. 20, 21. Luc. 11. 13. *h* 2 Chron. 20. 6, 11. *i* 2 Chron. 14. 11. *k* 1 Cor. 14. 16. Apoc. 22, 20, 21.

Catechiſmus minor.

QUÆSTIO.

Quis hominis finis eſt præcipuus?

R. Præcipuus hominis finis eſt, Deum glorificare *a* eodemq; frui in æternum *b*

a 1 Cor. 10. 31. Rom. 11. 36. *b* Pſal. 73. 25, 26, 27, 28.

Q. *Quam nobis regulam dedit Deus qua nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamur?*

R. Verbum Dei (quod Scripturis Veteris ac Novi Teſtamenti comprehenditur *c*,) eſt unica regula, quâ nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamur *d*.

c 2 Tim. 3 16. Eph. 2. 20. *d* 1 Ioh. 1. 3.

Q. *Quid eſt quod Scripturæ præcipuè doceant?*

R, Duo imprimis ſunt quæ Scripturæ docent, quid homini de Deo ſit credendum, quidque officii exigat ab homine Deus *e*.

e 2 Tim. 1. 13. 2 Tim. 3. 16.

Q. *Quid eſt Deus?*

R. Deus eſt Spiritus *f*, eſſentiâ *g*, ſapientiâ *h*, potentiâ *i*, ſanctitate *k*, juſtitiâ, bonitate ac veritate *l*, infinitus *m*, æternus *n*, ac immutabilis *o*.

f Ioh. 4. 24. *g* Job. 11. 7. *h* Pſal. 90. 2. *i* Iac. 1. 17. *k* Eod. 3. 14. *l* Pſal. 147. 5. *m* Apoc. 4. 8. *n* Apoc 15. 5. *o* Exod. 34. 6.

Q. *Suntne plures uno Deo?*

R. Unus eſt unicuſque, vivens ille verus Deus *p*.

p Deut. 6. 4. Jer. 10. 10.

Q. *Quot ſunt perſonæ in Deitate?*

R. In Deitate perſonæ tres ſunt, Pater, Filius, ac Spiritus Sanctus; ſuntq; hæ tres perſonæ Deus unus, ſubſtantiâ eadem, potentiâ ac gloriâ coæquales *q*.

q 1 Ioh. 5. 7. Mat. 28. 29

Q. *Quid ſunt decreta Dei?*

R. Decreta Dei ſunt æternum ejus propoſitum ſecundum voluntatis ſuæ conſilium quo quicquid unquam evenit, propter ſuam ipſius gloriam præordinavit *r*.

r Eph. 1. 4. Rom. 9. 22.

Q. *Quomodo decreta ſua exequitur Deus?*

R. Deus exequitur decreta ſua creationis operibus ac providentiæ.

Q. *Quid eſt opus Creationis?*

R. Opus Creationis eſt quo Deus per verbum potentiæ ſuæ omnia ſex dierum ſpatio ex nihilo condidit, atque omnia quidem valde bona *ſ*.

ſ Gen. 1. per totum. Heb. 11. 3.

Q. *Qualem creavit Deus hominem?*

R. Deus hominem creavit marem ac fœminam, juxta ſuam ipſius imaginem, in cognitione, juſtitia, ac ſanctitate, dominium habentem in creaturas *t*.

t Gen. 1. 26. Col. 3. 10. Eph. 4. 24.

Q. *Quænam ſunt opera Divinæ Providentiæ?*

R. P

R. Providentiæ Divinæ opera ſunt ſanctiſſima Dei *u*, ſapientiſſima *, potentiſſimaq; creaturam ſuarum omnium, earumq; actionum *x*, conſervatio *y*, & gubernatio.

u Pſal. 145. 17. * Pſal. 104. 24. Iſa. 28. 29. *x* Heb. 1. 3. *y* Pſal. 103. 19. Mat 10. 29.

Q. *Quem peculiarem providentiæ ſuæ actum exercebat Deus circa hominem in ſtatu creationis ſuæ exiſtentem?*

R, Poſtquam Deus hominem condidiſſet, inibit cum illo fœdus vitæ; ſub conditione perfectæ obedientiæ, eſu de arbore ſcientiæ boni maliq; ſub pæna mortis eidem interdicens *z*.

z Gal. 3. 12. Gen. 2. 17.

Q. *An vero primi noſtri Parentes in quo creati fuerint ſtatu perſtitere?*

R. Primi Parentes voluntatis ſuæ libertati permiſſi, peccando in Deum, ſtatu in quo creati fuerant exciderunt *a*.

a Gen. 3. 6, 7, 8, 13. Eccl. 7. 29.

Q. *Quid eſt peccatum.*

R. Peccatum eſt defectus, quilibet conformitatis cum lege Divina, ſeu quævis ejuſdem tranſgreſſio *b*.

b 1 Ioh. 3. 4.

Q. *Quodnam erat peccatum iſtud quo primi Parentes ſtatu in quo creati fuerant exciderunt?*

R. Peccatum iſtud quo primi Parentes ſtatu in quo creati fuerant exciderunt, erat comeſtio fructus interdicti *c*.

c Gen. 3. 6.

ſ. Q. *Totumne genus humanum cecedit in pri-ma* Adami *tranſgreſsione*?

R. Quandoquidem fœdus cum *Adam* ictum fuerat non ſuo tantum, ſed & poſte-rorum ſuorum nomine; exinde factum e ut totum genus humanum ab illo generati-one ordinaria procreatum, in eo peccaveri cumque eo ceciderit, in prima ejus tranſgre-ſione *d*.

d Gen. 2. 16. Rom. 5. 12. 1 Cor. 15. 21.

Q. *In quem vero ſtatum præcipitavit la-ſus iſte humanum genus*?

R. Lapſus iſte humanum genus in ſtatu peccati ac miſeriæ præcipitavit *e*.

e Rom. 5. 12.

Q. *In quo conſiſtit ſtatus illius in quem lapſus eſt homo peccaminoſitas*?

R. Status in quem lapſus eſt homo pec-caminoſitas conſiſtit in reatu primi illius pe-cati quod *Adamus* admiſit, in defectu orig-nalis juſtitiæ, totiuſq; naturæ corruptione, quod *Peccatum Originale* vulgo dicitur: un-cum omnibus peccatis actualibus exinde pro-fluentibus *f*.

f Rom. 5. 10 ad 20. Eph. 2. 1. Iac. 1. 14. Mat. 15. 19.

Q. *Quæ miſeria eſt illius ſtatus in quem homo lapſus eſt*?

R. Univerſum genus humanum lapſu ſu communionem cum Deo perdidit *g*, ſub i ejus & maledictione eſt conſtitutum *h*, ade ue cunctis hujus vitæ miſeriis, ipſi mor

g Gen. 3. 8. *h* Eph. 2. 2, 3. Gal. 3. 10.

inf

inferniq; cruciatibus in æternum eſt obnoxum *i*.

i Lam. 3. 39. Rom. 6. 23. Mat. 25. 41.

Q. *An vero Deus humanum genus univerſum in ſtatu peccati ac miſeriæ periturum dereliquit?*

R. Deus quum ex mero ſuo beneplacito nonnullos ad vitam æternam ab omni retro æternitate elegiſſet *k*; fœdus gratiæ cum eis iniit, ſe nempe liberaturum eos è ſtatu peccati ac miſeriæ, atq; in ſtatum ſalutis per Redemptorem tranſlaturum *l*.

k Eph. 1. 4. *l* Rom. 3. 21. Gal. 3. 21.

Q. *Quis eſt Redemptor electorum Dei?*

R. Dominus Jeſus Chriſtus eſt electorum Dei Redemptor unicus *m*, qui æternus Dei filius quum eſſet, factus eſt homo *n*; adeoque fuit, eſt, eritq; Θεανθρωπος, è naturis duabus diſtinctis perſona unica in ſempiternum *o*.

m 1 Tim. 2. 5. *n* 1 Ioh. 1. 14. Gal. 4. 4. *o* Rom. 9. 5. Luc. 1. 35. Col. 2. 9. Heb. 7. 24, 25.

Q. *Qui autem Chriſtus, filius Dei quum eſſet, factus eſt homo?*

R. Chriſtus Filius Dei factus eſt homo, dum corpus verum *p*, animamq; rationalem *q*, aſſumerit ſibi, vi Spiritus ſancti in utero éque ſubſtantia Virginis *Mariæ* conceptus, & ex eadem natus *r*, immunis tamen a peccato *ſ*.

p Heb. 2. 14. Heb. 10. 5. *q* Mat. 26. 38. *r* Luc. 1. 31. Gal. 4. 4. *ſ* Heb. 4. 15. Heb. 7. 26.

Q. *Quæ munera Chriſtus, ut Redemptor noſter obit.*

R. Chri-

R. Chriſtus quatenus Redemptor noſ
obit munera Prophetæ, Sacerdotis ac Reg
cum in humiliſtationis tum in exaltationis ſ
ſtatu *t*.

t Act. 3, 22. Heb. 12 25. cum 2 Cor. 13.
Heb. 5. 5. Pſal. 2. 6. Iſa. 9. 6. Mat. 21.
Pſal. 2. 8.

Q. *Quomodo Prophetæ munere defungit
Chriſtus?*

R. Chriſtus defungitur Prophetæ mune
voluntatem Dei in ſalutem noſtram nob
per verbum ſuum ſpiritumque revelando *u*.

u Ioh. 1. 18. 1 Pet. 1. 10. Ioh. 15. 15. Ioh.
20. 31.

Q. *Qua ratione exequitur Chriſtus munu
Sacerdotale?*

R. Chriſtus exequitur Sacerdotale munus,
ſemet ipſum ſemel in ſacrificium offerendo,
quo juſtitiæ divinæ ſatisfaceret *, noſq; D
conciliaret *x*, prout etiam perpetuo pro nob
intercedendo *y*.

* Heb. 9. 14. *x* Heb. 2. 17. *y* Heb. 7. 24.

Q. *Quî exequitur Chriſtus munus Regium?*

R. Chriſtus exequitur munus Regium n
ſibi ſubjugando *z*, nos gubernando *a*, tuen
doq; *b*, ut etiam hoſtes ſuos noſtroſq; coer
cendo ac debellando *c*,

z Act. 15. 14. *a* Iſa. 33. 22. *b* Iſa. 32.
c 1 Cor. 15. 25. Pſal 110, per totum.

Q. *In quo conſiſtit chriſti humiliatio?*

R. Humiliatio Chriſti in eo conſiſtit quo
fuerit natus, & quidem humili conditione
factus ſub lege *e*, quodq; vitæ hujus miſe

d Luc. 2. 7. *e* Gal. 4. 4.

as *f*, iram Dei *g*, mortemq; crucis, execrabilem ſubierat *h*; quod ſepultus fuerit *i*, & ſub poteſtate mortis aliquamdiu, commoratus *k*.

f Heb. 12. 2. Iſa. 53. 2. *g* Luc. 22. 44. Mat. 27. 46. *h* Phil. 2. 8. *i* 1 Cor. 15. 4. *k* Mat. 12. 40. Act. 2. 24, 25, 26, 27, 31.

Q. *In quo conſiſtit Chriſti exaltatio?*

R. Exaltatio Chriſti conſiſtit in reſurrectione ejus â mortuis tertio die *l*, aſcenſu in Cœlum *m*, ſeſſione ad dexteram Dei Patris *n*, adventu ejus ad mundum judicandum die noviſſimo *o*.

l 1 Cor. 15. 4. *m* Mar. 16. 19. *n* Eph. 1. 20. *o* Act. 1. 11. Act. 17. 31.

Q. *Qua ratione participes efficimur redemptionis per Chriſtum acquiſitæ?*

R. Redemptionis per Chriſtum acquiſitæ participes efficimur ejuſdem nobis efficaci per Spiritum ejus Sanctum *p*, applicatione *q*.

p Ioh. 1. 11, 12. *q* Tit. 3. 5, 6.

Q. *Quomodo nobis applicat Spiritus redemptionem per Chriſtum acquiſitam?*

R. Spiritus nobis applicat redemptionem per Chriſtum acquiſitam, fidem in nobis efficiendo *r*, ac per eandem nos Chriſto in vocatione noſtra efficaci uniendo *ſ*.

r Eph. 1. 13, 14. Ioh. 6. 37, 39. Eph. 2. 8. *ſ* Eph. 3. 17. 1 Cor. 1. 9.

Q. *Quid eſt Vocatio Efficax?*

R Vocatio Efficax eſt Spiritus Dei opus *t*, quo nos miſeriæ noſtræ arguens *u*, mentes noſtras cognitione Chriſti illuminans *, voluntates noſtras renovans *x*, prorſus nobis

t 2 Tim. 1. 9. 2 Theſ. 2. 13, 14. *u* Act. 2. 37. * Act. 26. 18. *x* Ezek. 36. 26, 27.

per-

persuadet, & vires sufficit, ut Iesum Christum amplectamur, gratuito nobis oblatum in Evangelio *y*.

y Ioh 6. 44, 45. Phil. 2. 13.

Q. *Quænam beneficia in hac vita consequuntur ii qui sunt vocati efficaciter?*

R. Qui vocati sunt efficaciter, Justificationem *z*, Adoptionem *a*, & Sanctificationem in hac vita consequuntur, una cum omnibus iis beneficiis quæcunque solent in hac vita comitari illas, aut ab iisdem promanare *b*.

z Rom. 8. 30. *a* Eph. 1. 5. *b* 1 Cor. 1. 30.

Q. *Quid est Justificatio?*

R. Justificatio est actus gratiæ Dei gratuitæ, quo peccata nobis condonat omnia *c*, nosq; tanquam justos in conspectu suo accepta *d*, propter solam Christi justitiam nobis imputatam *e*, per fidem tantum apprehensam *f*.

c Rom. 3. 24, 25. Rom. 4. 6. *d* 2 Cor. 5. 19. *e* Rom. 5. 17. *f* Gal. 2. 16. Phil. 3. 9.

Q. *Quid est Adoptio?*

R. Adoptio est opus gratiæ Dei gratuitæ *g*, quo in numerum recipimur, ac jus obtinemus ad omnia privilegia filiorum Dei *h*.

g 1 Ioh. 3. 1. *h* Ioh. 1. 12. Rom. 8. 17.

Q. *Quid est Sanctificatio?*

R. Sanctificatio est opus gratiæ Dei gratuitæ *i*, quo in toto homine secundum imaginem Dei renovamur *k*, & potentes efficimur, qui magis indies magisq; peccato quidem moriamur, Justitiæ autem vivamus *l*.

i 2 Thes. 2. 13. *k* Eph. 4. 23. *l* Rom. 6. 4. Rom. 8. 1.

Q. *Quænam ſunt illa beneficia quæ Juſtificationem, Adoptionem, & Sanctificationem, in hac vita vel comitantur, vel ab eis promanant?*

R. Quæ Juſtificationem, Adoptionem, ac Sanctificationem, in hac vita, vel comitantur, vel ab eis promanant beneficia, ſunt certitudo amoris Dei, pax conſcientiæ *m*, gaudium in Spiritu Sancto *n*, gratiæ incrementum *o*, in eáq; ad finem uſq; perſeverantia *p*.

m Rom. 5. 1. *n* Rom. 14. 17. *o* Prov. 4. 18. *p* 1 Ioh. 5. 13. 1 Pet. 1. 5

Q. *Quænam a Chriſto beneficia in morte percipiunt fideles?*

R. Animæ fidelium in morte fiunt perfectè ſanctæ *q*, ac protinus in gloriam transferuntur *r*; corpora vero uſque Chriſto unita *ſ*, in ſepulchris *t*, ad reſurrectionem *u*, uſque quieſcunt.

q Heb. 12. 23. *r* 2 Cor. 5. 1. Phil. 1. 23. Luc. 23. 43. *ſ* 1 Theſ. 4. 14. *t* Iſa. 57. 2. *u* Job 19. 26.

Q. *Quæ tandem beneficia à Chriſto percipiunt fideles in reſurrectione?*

R In reſurrectione fideles ſuſcitati in gloria * palam agnoſcentur & abſolventur in die judicii *x*, fientq; perfectè beati plena Dei *y*, in omne æternum *z*, fruitione.

* 1 Cor. 15. 43. *x* Mat. 25. 23. Mat. 10. 32. *y* 1 Ioh. 3. 2. 1 Cor. 13, 12. *z* 1 Theſ. 4. 17.

Q. *Quid autem officii ac obſervantiæ ab homine expoſcit Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus expoſcit

poſcit, eſt obedientia voluntati ejus revelatæ exhibenda *a*.

a Mic. 6. 8. 1 Sam. 15. 22.

Q. *Quid homini primum revelavit Deus quod foret ipſi obedientiæ Regula?*

R. Obedientiæ regula, quam Deus homini primum revelavit, erat Lex Moralis *b*.

b Rom. 2. 14. Rom. 10. 5.

Q. *Ubinam ſummatim comprehenditur Lex Moralis?*

R. Lex Moralis ſummatim comprehenditur in Decalogo *c*.

c Deut. 10. 4. Mat. 19. 17.

Q. *Dic quænam ſit Decalogi ſumma?*

R. Summa Decalogi eſt ut Dominum Deum noſtrum toto corde, totâ animâ, tota mente, totiſq; viribus noſtris diligamus; proximum verò noſtrum ſicut noſmet ipſos *d*.

d Mat. 22. 37, 38, 39.

Q. *Quænam eſt Decalogi præfatio?*

R. Decalogi præfatio hiſce verbis continetur (*Ego ſum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Ægypti è domo ſervitutis* &c.)

e Exod. 20. 2.

Q. *Quid nos edocet Decalogi præfatio?*

R. Decalogi præfatio nos docet quod quia niam Deus eſt Dominus, noſterq; Deus [illegible] Redemptor, ea propter præcepta ejus omnia tenemur obſervare *f*.

f Luc. 1. 74. 1 Pet. 1. 15, 16, 17, 18, 19.

Q. *Quodnam eſt mandatum primum.*

R. Mandatum primum eſt (*Non habebis Deos alios coram me* g.)

g Exod. 20. 3.

Q.

Q. *In mandato primo quid exigitur?*

R. In mandato primo exigitur ut Jehovam eſſe unicum illum verumq; Deum, Deumq; noſtrum cognoſcamus ſimul & agnoſcamus *h*, atq; ut talem colamus, ac glorificemus *i*.

h 1 Chron. 28. 9. Deut. 26. 17. *i* Mat. 4. 10. Pſal. 29. 2.

Q. *Quid eſt prohibitum mandato primo?*

R. In primo mandato prohibetur veri Dei abnegatio *k*, neglectuſq; ipſum tanquam Deum *l*, Deumq; noſtrum *m*, colendi ac glorificandi; prout etiam cultum ac gloriam, illi ſoli debitą alii cuivis tribuere aut exhibere *n*.

k Pſal. 14. 1. *l* Rom. 1. 21. *m* Pſal. 81. 10. *n* Rom. 1. 25.

Q. *Quid imprimis docemur verbis iſtis mandati primi* (Coram Me?)

R. Verba iſthæc (*Coram Me*) in mandato primo nos docent, Deum qui omnia inſpectat, peccatum alium habendi Deum cùm imprimis advertere, tum verò eodem offendi plurimùm *o*.

o Ezek. 8. 5, ad finem. Pſal. 44. 20, 21.

Q. *Quodnam eſt præceptum ſecundum?*

R. Secundum præceptum eſt (*Non facies tibi imaginem quamvis ſculptilem, aut ſimilitudinem rei cujuſvis quæ eſt in Cælis ſuperne, aut inferius in terris, aut in aquis infra terram: non incurvabis te iis, nec eis ſervies: ſiquidem ego Dominus Deus tuus, Deus ſum zelotypus, viſitans iniquitates patrum in filios ad tertiam uſq; quartamq; progeniem*

oſorum mei, exhibens vero miſericordiam, a millenas uſq; diligentium me, ac mandata me obſervantium p.)

p Ezod. 20. 4, 5, 6.

Q. *Quid exigitur in ſecundo præcepto?*

R. Præceptum ſecundum exigit, ut cultu omnes ac inſtituta religionis quæcunq; Deus in verbo ſuo conſtituit, excipiamus, obſerve mus, pura deniq; ac integra cuſtodiamus q,

q Deu. 32. 46. Mat. 28. 20. Act. 2. 42.

Q. *Quid eſt quod in ſecundo præcepto prohi betur?*

R. Secundum præceptum interdicit nob cultu Dei per ſimulacra r; aut aliâ ratione qu viſcunq; quam in verbo ſuo Deus non præſcri ſit ſ.

r Deut. 4. 15, 16, 17, 18, 19. Exod. 32. 5, ſ Deut. 12. 31, 32.

Q. *Quænam ſunt rationes præcepto ſecun annexæ?*

R. Rationes ſecundo præcepto annexæ ſun ſupremum Dei in nos dominium t, illius jus nobis peculiare u, zeluſq; quo ſuum ipſius cu tum proſequitur *.

t Pſal. 95. 2, 3, 6. u Pſal. 45. 11. * Exod. 13, 14.

Q. *Age quodnam eſt tertium mandatum?*

R. Mandatum tertium ſic habetur (men Domini Dei tui inaniter non uſurpabis; enim eum pro inſonte habebit Dominus, qui men ejus inaniter adhibuerit x.)

x Ezod. 20. 7.

Q. *Quid exigitur in mandato tertio?*

R. M

R. Mandatum tertium exigit ut Dei nomina *y*, titulos *z*, attributa *a*, inſtituta *b*, verba *c*, operàq; *d*, ſanctè ſummàq; cum reverentia adhibemus.

y Mat. 6. 9. Deut. 28. 58. *z* Pſal 68. 4. *a* Apoc. 15 3, 4. *b* Mal. 1. 11, 14. *c* Pſal. 138. 1, 2. *d* Job 36. 24.

Q. *Quid prohebetur mandato tertio?*

R. Mandatum tertium prohibet rei cujusvis quâ Deus ſe notum facit, profanationem omnem ac abuſum *e*.

e Mal 1. 6, 7, 12. Mal. 2. 2. Mal. 3. 14.

Q. *Quænam eſt ratio ſubnexa mandato tertio?*

R. Ratio mandato tertio ſubnexa eſt, quod licèt hujus præcepti violatores ab hominibus quandòq; nil ſupplicii ferant, nihilominus tamen Dominus Deus noſter eos juſtum ejus judicium neutiquam patietur ſubterfugere *f*.

f 1 Sam. 2. 12, 17, 22, 24. 1 Sam. 3. 13. Deut. 28. 58, 59.

Q. *Recita mandatum quartum?*

R. Mandati quarti verba ſunt iſthæc (*Memineris diem Sabbati ut ſanctifices eum; ſex diebus operaberis & facies omne opus tuum, ſeptimus vero dies Sabbatum eſt Domini Dei tui, opus in eo nullum facies, tu, neq; filius tuus, neq; filia tua, nec ſervus tuus, nec ancilla tua, neq; jumentum tuum, nec hoſpes tuus quicunq; intra portas tuas commoratur: Nam ſex diebus perfecit Dominus cœlum terramq;, mare, & quicquid, in illis continetur, ſeptimo vero die requievit,*

quamobrem benedixit Dominus *diei ſabbati eumque ſanctiſicavit* g.)

g Exod. 20. 8, 9, 10, 11.

Q. *Quid a nobis exigit mandatùm quartum?*

R. Quartum mandatum à nobis exigit, ut ſtatutum illud tempus quod in verbo ſuo deſignavit Deus ſanctum ei obſervemus, integrum nempe Diem è ſeptenis unum in ſanctum illi ſabbatum celebrandum *h*.

h Deut. 5. 12, 13, 14.

Q. *E ſeptenis autem quem diem ſabbato hebdomadario deſignavit Deus?*

R. Deus hebdomadario ſabbato deſignavit ſeptimum diem hebdomadæ ab initio mundi uſq; ad Chriſti reſurrectionem, exinde vero ad finem uſq; mundi duraturum, diem ſeptimanæ primum quod eſt ſabbatum Chriſtianum *i*.

i Gen. 2. 2, 3. 1 Cor. 16. 1, 2. Act. 20. 7.

Q. *Quî autem eſt ſabbatum ſanctificandum?*

R. Sabbatum eſt ſanctificandum diem illum integrum ſanctè quieſcendo *k*; etiam ab negotiis & recreationibus mundanis, aliis quidem diebus haud illicitis *l*, totumq; illud temporis (præterquam quod operibus neceſſitatis ac miſericordiæ inſumendum fuerit *m*) cultui Divini exercitiis publicis privatiſque impendendo *n*.

k Exod. 20. 8, 10. *l* Neh. 13. 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22. *m* Luc. 4. 16. Act. 20. 7. Pſal. 92. Tit. Iſa. 66. 23. *n* Mat. 12. 1. ad 13.

Q. *Quid prohibetur in mandato quarto?*

R. Mandatum quartùm prohibet officiorum

qua

quæ inibi requiruntur, cum omiſſionem tum præſtationem negligentem *o*; prout etiam ejus diei profanationem qualemcunque, ſive illum otioſè conſumendo *p*, ſive quod in ſe peccatum eſt faciendo *q*, ſeu deniq; circa mundana negotia vel recreationes, cogitationibus, dictis, factiſve non neceſſariis *r*.

o Ezek. 22. 26. Amos 8. 5. Mal. 1. 13. *p* Act. 20. 7, 9. *q* Ezek. 23. 38. *r* Jer. 17. 24, 25, 26. Iſa. 58. 13.

Q. *Quænam ſunt quarto præcepto rationes annexæ?*

R. Rationes quarto præcepto annexæ ſunt iſtiuſmodi; quoniam è ſeptimana qualibet ſex dies conceſſerit nobis Deus noſtris ipſorum negotiis inſumendos *ſ*, quoniam in ſeptimo jus ſibi vendicat peculiare; quoniam Deus exemplo ſuo nobis præivit, ac diei ſabbati benedixit *t*.

ſ Exod. 20. 9. *t* Exod. 20. 11.

Q. *Quodnam eſt præceptum quintum?*

R. Quintum præceptum eſt hujuſmodi (*Honora Patrem tuum, ac Matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus* u)

u Exod. 20. 12.

Q. *Quid eſt quod jubemur mandato quinto?*

R. Mandatum quintum nos jubet honorem conſervare, ac officia perſolvere unicuiq; pro ratione ordinis ac relationis in quibus fuerit exhibenda, ſeu ſuperior nobis ſiet *, ſive inferior *x*, ſive deniq; æqualis *y*.

* Eph. 5. 21. *x* 1 Pet. 2. 17. *y* Rom. 12. 10.

Q. *Quid eſt quod mandatum quintum vetat?*

R. Quintum mandatum vetat honorem officiumq; ſingulis debitum pro ratione ordinis, ac relatione in quibus fuerint, aut negligere, aut adverſus ea quicquam machinari *z*.

z Mat. 15. 4. Ezek. 34. 2, 3, 4. Rom. 13. 8.

Q. *Quæ ratio ſubnectitur quinto præcepto?*

R. Ratio quinto præcepto ſubnexa eſt promiſſio longævitatis, proſperitatiſque (quatenus nempe Dei gloriæ ipſorumq; conducant utilitati) omnibus facta hoc præceptum obſervantibus *a*.

a Deut. 5. 16. Eph. 6. 2, 3.

Q. *Cedo mandatum ſextum?*

R. Mandatum ſextum hiſce verbis comprehenditur (*Non occides b.*)

b Exod. 20. 13.

Q. *Quid à nobis exigit mandatum ſextum?*

R. Exigit à nobis mandatum ſextum ut vitam cum noſtram *c*, tum aliorum *d*, honeſtis quibuſcunq; rationibus tueamur.

c Eph. 5. 28, 29. *d* 1 Reg. 18. 4.

Q. *Quid vero prohibet ſextum mandatum?*

R. Sextum mandatum prohibet vitam nobiſmet ipſis, aut injuſtè proximo vitam adimere, aut quidvis quod eò tendat agere *e*.

e Act. 16. 28. Gen. 9. 6.

Q. *Quodnam eſt mandatum ſeptimum?*

R. Mandatum ſeptimum hæc verba complectuntur (*Non mœchaberis f.*)

f Exod. 20. 14.

Q. *Quid exigitur mandato ſeptimo?*

R. Mandatum ſeptimum exigit ut tam noſtram

ſtram quàm proximorum caſtitatem animo, ſermone, geſtuq; conſervemus g.

g 1 Cor. 7. 2, 3, 5, 34, 36. Col. 4. 6. 1 Pet. 3. 2.

Q. *Quid prohibetur mandato ſeptimo?*

R. Septimum mandatum prohibet cogitationes, ſermones, actionéſq; omnes impudicas *h*.

h Mat. 15. 19. Mat. 5. 28. Eph. 5. 3, 4.

Q. *Quodnam eſt præceptum octavum?*

R. Præceptum octavum hoc eſt (*Non furaberis* i.)

i Exod. 20. 15.

Q. *Mandatum octavum quid à nobis exigit?*

R. Octavum mandatum à nobis exigit, facultates ac rem externam noſtri, aliorumque ut procuremus ac promoveamus *k*.

k Gen. 30. 30, 1 Tim. 5. 8. Lev. 25. 35. Deut. 22. 1 2, 3, 4, 5. Exod. 23. 4, 5. Gen. 47. 14. 20.

Q. *In octavo præcepto quid prohibetur?*

R. Octavum mandatum prohibet quicquid noſtris aut proximorum noſtrorum opibus rebuſque externis injuſto aut eſt aut eſſe poſſit impedimento *l*.

l Prov. 23. 20, 21. Prov. 28. 19. Eph. 4. 28.

Q. *Quodnam eſt præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum ſic ſe habet (*Non eris adverſus proximum tuum teſtis mendax* m.)

m Exod. 20. 16.

Q. *Quid a nobis exigit præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum id à nobis exigit ut veritatem inter homines mutuò *n*, utque bonum nomen & exiſtimationem cùm noſtri

n Zech. 8. 16.

tum

tum proximorum noſtrorum conſervemus ac promoveamus *o*, cum primis vero in ferendo teſtimonio *p*.

o 3 Ioh. v. 12. *p* Prov. 14. 5.

Q. *Quid prohibetur nono præcepto?*

R. Nonum præceptum prohibet quicquid eſt aut vèritati inimicum; aut exiſtimationem cùm noſtri vel proximorum noſtrorum injuriam *q*.

q 1 Sam. 17. 28. Lev. 19. 16. Pſal. 15. 3.

Q. *Quale eſt mandatum decimum?*

R. Mandatum decimum hæc verba exhibent (*Non concupiſces Proximi tui Domum, non concupiſces Proximi tui uxorem, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, neque aliud denique quicquam quod eſt proximi tui* r.)

r Exod. 20. 17.

Q. *In decimo præcepto quid exigitur?*

R. Præceptum decimum exigit ut ſorti noſtræ plenè acquieſcamus *ſ*, utque in proximum & quæcunq; ſunt ejus debitè, benevoleque afficiamur *t*.

ſ Heb. 13. 5. 1 Tim. 6. 6. *t* Job 31. 29. Rom. 12. 15. 1 Tim. 1. 5. 1 Cor. 13. 4, 5, 6, 7.

Q. *Quæ prohibentur decimo mandato?*

R. Mandatum decimum prohibet rerum noſtrarum diſplicentiam *u*, invidiam ac dolorem de bono proximi *, una cum animi noſtri motibus & affectionibus circa ea quæ proximi ſunt inordinatis quibuſcunq; *x*.

u 1 Reg. 21. 4. Eſth. 5. 13. 1 Cor 10. 10. * Gal 5. 26. Iac. 3. 14. *x* Rom. 7. 7. Rom 13. 9. Deut. 5. 21.

Q. Quiſ-

Q. *Quiſquamne potis eſt mandata Dei perfectè obſervare?*

R. Poſt lapſum nemo extat humanâ tantum naturâ conſtans, qui mandata Dei perfectè in in hac vita implere poteſt *y*, quo minus ea quotidie tum cogitatione cum dictis factiſque violet *z*.

y Eccl. 7. 20. 1 Ioh. 1. 8. Gal. 5. 17. *z* Gen. 6. 5. Gen. 8. 21. Rom. 3. 9, ad 21. Iac. 3. 2. ad 13.

Q. *An vero ſunt omnes violationes legis ex æquo graves?*

R. Peccata ſunt nonnulla aliis cum ſuâ naturâ, tum propter varias eorum aggravationes in conſpectu Dei graviora *a*.

a Ezek. 8. 6, 13, 15. 1 Ioh. 5. 16. Pſal. 78. 17, 32, 56.

Q. *Quid eſt quod meretur peccatum unumquodque?*

R. Unumquodque peccatum iram Dei meretur ac maledictionem, cum in vita præſenti tum infutura *b*.

b Eph. 5. 6. Gal. 3. 10. Lam. 3. 39. Mat. 25. 41.

Q. *Quid autem exigit a nobis Deus, quo nobis ob peccatum debitas iram ejus ac maledictionem effugiamus?*

R. Quo iram Dei ac maledictionem ob peccatum nobis debitas effugiamus, exigit à nonobis Deus fidem in Jeſum Chriſtum, reſipiſcentiam ad vitam *c*, unà cum uſu mediorum omnium externorum diligenti, quibus Chriſtus

c Act. 20. 21.

nobis

nobis communicat redemptionis ſuæ beneficia *d*.

d Prov. 2. 1, 5. Prov. 8. 33, 34, 35. Iſa. 55. 3.

Q. *Quid eſt fides in Jeſum Chriſtum?*

R. Fides in Jeſum Chriſtum eſt gratia ſalvifica *e*, quâ illum recipimus, eoque ſolo nitimur, ut ſalvi ſimus, prout ille nobis offertur in evangelio *f*.

e Heb. 10. 39. *f* Ioh. 1. 12. Iſa. 26. 3, 4. Phil. 3. 9. Gal. 2. 16.

Q. *Quid eſt reſipiſcentia ad vitam?*

R. Reſipiſcentia ad vitam eſt gratia ſalvifica *g*, quâ peccator è vero peccati ſui ſenſu *h*, ac apprehenſione divinæ in Chriſto miſericordiæ *i*, dolens ac peroſus peccatum ſuum ab illo ad Deum convertitur *k*, cum novæ obedientiæ pleno propoſito & conatu *l*.

g Act. 11. 18. *h* Act. 2. 37, 38. *i* Joel. 2. 12. Jer. 3. 22. *k* Jer. 31. 18, 19. Ezek. 36. 31. *l* 2 Cor. 7. 11. Iſa. 1. 16, 17.

Q. *Quænam ſunt externa media, quibus Chriſtus nobis communicat redemptionis ſuæ beneficia?*

R. Media externa ac ordinaria quibus Chriſtus nobis communicat redemptionis ſuæ beneficia ſunt ejus inſtituta, verbum præſertim, ſacramenta, & oratio; quæ quidem omnia redduntur efficacia ad ſalutem *m*

m Mat. 28. 19, 20. Act. 2. 42, 46, 47.

Q. *Qua ratione fit verbum efficax ad ſalutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi præcipuè vero prædicationem ejus reddit medium efficax

cax convincendi, convertendiq; peccatores, eoſdemque in ſanctimonia & conſolatione ædificandi per fidem ad ſalutem *n*.

n Neh. 8. 8. 1 Cor. 14. 24, 25. Act. 26. 18. Pſal. 19. 8. Act. 20. 32. Rom. 15. 4. 2 Tim. 3. 15, 16, 17. Rom. 10. 14, 15. Rom. 1. 16.

Q. *Quomodo legi debet ac audiri verbum ut evadat efficax ad ſalutem?*

R. Quo verbum evadat efficax ad ſalutem, debemus ei cum præparatione *o*, ac oratione *p*, diligenter attendere *q*, idemque fide excipere ac amore *r*, in animis noſtris recondere *ſ*, ac in vita noſtra exprimere *t*.

o Prov. 8. 34. *p* 1 Pet. 2. 1, 2. *q* Pſal. 119. 18 *r* Heb. 4. 2. 2 Theſ. 2. 10. *ſ* Pſal. 119. 11. *t* Luc. 8. 15. Iac. 1. 25.

Q. *Quî evadunt Sacramenta media efficacia ad ſalutem?*

R. Sacramenta evadunt efficacia ad ſalutem media, non ullà in ipſis vi, nec in eo qui illa adminiſtrat; verum Chriſti ſolummodo benedictione *u*, ac Spiritus ejus in iis qui illa per fidem recipiunt operatione *.

u 1 Pet. 3. 21. Mat. 3. 11. 1 Cor. 3. 6, 7. * 1 Cor. 12. 13.

Q. *Quid eſt Sacramentum;*

R. Sacramentum eſt ordinatio ſacra à Chriſto inſtituta in qua fidelibus per ſigna in ſenſus incurrentia Chriſtus noviq; fœderis beneficia repræſentantur, obſignantur & applicantur *x*.

x Gen. 17. 7. 10. Exod. 12. per tot. 1 Cor. 11. 23, 26.

Q. *Quænam ſunt Sacramenta novi Teſtamenti?*

R. Sacra-

R, Sacramenta Novi Teſtamenti ſunt Baptiſmus *y*, ac Cœna Domini *z*.

y Mat. 28. 19. *z* Mat, 26. 26, 27, 28.

Q. *Quid eſt Baptiſmus?*

R. Baptiſmus eſt Sacramentum, in quo ablutio per aquam, in nomine Patris, ac Filii, ac Spiritus Sancti *a*, noſtram in Chriſtum inſitionem, ut & beneficiorum fœderis gratiæ participationem, pactúmque noſtrum, nempe Domini futuros eſſe totos, ſignificat obſignatque *b*.

a Mat. 28. 19. *b* Rom. 6. 4. Gal. 3. 27.

Q. *Quibus eſt Baptiſmus adminiſtrandus?*

R. Baptiſmus non eſt adminiſtrandus quibuſquam extra Eccleſiam viſibilem conſtituti donec ſe in Chriſtum credere, eique obedientes fore profeſſi fuerint *c*; verum infantes eorum qui membra ſunt Eccleſiæ viſibilis ſunt baptizandi *d*.

c Act. 8. 36, 37. Act. 2. 38. *d* Act. 2. 38, 39. Gen. 17. 10, 12. Col. 2. 11, 12. 1 Cor. 7. 14.

Q. *Quid eſt Cœna Domini?*

R. Cœna Domini eſt ſacramentum, in quo pane ac vino ſecundum Chriſti inſtitutum datis acceptiſque, mors ejus oſtenditur; quæ qui dignè participant, corporis ejus & ſanguinis (non quidem corporeo & carnali modo, verum) per fidem fiunt participes, omniumque ipſius beneficiorum, ad nutritionem ſuam ſpiritualem, ſuumque in gratia incrementum *e*.

e 1 Cor. 11. 23, 24, 25, 26. 1 Cor. 10. 16.

Q. *Ut dignè quis participet Cœnam Dominicam quid requiritur?*

R. Qui

R. Qui Cœnam Dominicam dignè cupiunt participare, requiritur ut ſemet examinent, cum de cognitione ſua, quâ corpus Domini valeant diſcernere *f*, tum de fide ſua, quâ veſcantur ipſo *g*, tum etiam de reſipiſcentia ſua *h*, amore *i*, ac obedientia nova *k*; ne forté indigni ſi advenerint, judicium edant bibantque ſibimet ipſis *l*.

f 1 Cor. 11. 28, 29. *g* 2 Cor. 13. 5. *h* 1 Cor. 11. 31. *i* 1 Cor. 10. 16, 17. *k* 1 Cor. 5. 7, 8. *l* 1 Cor. 11. 28, 29.

Q. *Quid eſt precatio?*

R. Precatio eſt quâ petitiones noſtras pro rebus divinæ voluntati *m*, congruis offerimus Deo *n*, in nomine Chriſti *o*, unà cum peccatorum noſtrorum confeſſione *p*, & grata beneficiorum ejus agnitione *q*.

m Pſal. 62 8. *n* 1 Ioh. 5. 14. *o* Ioh. 16. 23. *p* Pſal. 32. 5, 6. Dan. 9. 4. *q* Phil. 4. 6.

Q. *Quam nobis regulam præſcripſit Deus precibus noſtris dirigendis?*

R. Totum Dei verbum utile eſt nobis in oratione dirigendis *r*; ſpecialis vero directionis norma eſt illa orationis formula quam diſcipulos ſuos edocuit Chriſtus, *Oratio Dominicæ* quæ vulgo dicitur *ſ*.

r 1 Ioh. 5. 14. *ſ* Mat. 6. 9, 10, 11, 12, 13. Luc. 11. 2.

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ præfatio?*

R. Orationis Dominicæ præfatio nempe (*Pater noſter, qui es in Cœlis* t) nos docet accedere ad Deum cum omni ſancta reverentia

t Mat. 6. 9.

ác confidentia, tanquam filios ad patrem, qui & potis eſt, & paratus nobis opitulari *u*; pro etiam cum aliis atq; pro aliis orare ***.

u Rom. 8. 15. Luc. 11. 13. * Act. 12. 5. 1 Tim. 2. 1, 2.

Q. *Quid eſt quod oramus in petitione prima?*

R. In Petitione prima, ſcil. (*Sanctificetur nomen tuum* x) oramus ut efficere velit Deus, ut eum nos aliique, in eis, quibuſcunq; ſe notum nobis facit, glorificare valeamus *y*, atque ad ſuam ipſius gloriam omnia dirigere velit ac diſponere *z*.

x Mat. 6. 9. *y* Pſal. 67. 2, 3. *z* Pſal. 83. per totum.

Q. *Quid petimus in ſecunda petitione?*

R. In Petitione ſecunda; quæ hujusmodi eſt, (*adveniat regnum tuum* a) petimus ut deſtruatur regnum Satanæ *b*, gratiæ vero regnum ut promoveatur *c*, ut nos aliiq; in eo ſimus cum conſtituti, tum conſervati ne excidamus *d*, utque regnum gloriæ velit Deus ad properare *e*,

a Mat. 6. 10. *b* Pſal. 68. 1. 18. *c* Apoc. 12. 10, 11. *d* 2 Theſ. 3. 1. Rom. 10. 1. Joh. 17. 9, 20. *e* Apoc. 22. 20.

Q. *In petitione tertia quid precamur?*

R. In petitione tertia, ſcil. hiſce verbis (*Fiat voluntas tua in terris ſicut in Cœlis*) precamur efficere velit Deus, ut nos per gratiam voluntatem ejus tum cognoſcere, tum in omnibus obtemperare *g*, & nos ſubmittere

f Mat. 6. 10. *g* Pſal. 67, per totum. Pſal. 119. 36. Mat. 26, 39. 2 Sam. 15. 25. Job 1, 21.

id quod in Cœlis faciunt Angeli, & valeamus & velimus *h*.

h Pſal. 103. 20, 21.

Q. *Quid oramus in petitione quartâ?*

R. In quarta petitione, quæ ſic habetur (*Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie* i) oramus ut è donatione Dei gratuitâ, bonorum quæ hujus vitæ ſunt portionem idoneam obtineamus, ejuſq; unà cum iis benedictione perfruamur *k*.

i Mat. 6. 11. *k* Prov. 30. 8, 9. Gen. 28. 20 1 Tim. 1. 4, 5.

Q. *Quid precamur in Petitione quintâ?*

R. In petitione quinta, cujus verba ſunt (*Ac remitte nobis debita noſtra, ſicut nos remittimus debitoribus noſtris* l) precamur ut Deus peccata noſtra omnia gratis velit propter Chriſtum condonare *m*, quod quidem ut petamus eo magis animus nobis ſit, quod aliis animitus condonare gratiâ ipſius auxiliante valeamus *n*.

l Mat. 6. 12. *m* Pſal. 51. 1, 2, 7, 9. Dan. 9, 17, 18, 19 *n* Luc. 11. 4. Mat. 18. 35.

Q. *Quid petimus in ſexta petitione?*

R. In petitione ſexta, quam hæc verba complectuntur (*Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo* o) oramus ut velit nos Deus aut immunes à tentatione ad peccatum conſervare *p*, aut certè tentatos ſuffulcire ac liberare *q*

o Mat. 6. 13. *p* Mat. 26. 41. *q* 2 Cor. 12. 8.

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ concluſio?*

Q. Orationis Dominicæ concluſio (*Quia tuum eſt regnum, potentia & gloria in ſecula,*

Amen *r*,) Nos docet animos ac confidentiam nobis in orando à ſolo Deo derivare *ſ*, eumq; in precibus noſtris laudare, regnum ei, potentiam, ac gloriam tribuendo *t*; quoque deſiderium noſtrum teſtemur, & exauditionis confidentiam, dicimus, *Amen* u.

r Mat. 6. 13. *ſ* Dan. 9. 4, 7, 8, 9, 16, 17, 18, 19. *t* 1 Chron. 29. 10, 11, 12, 13. *u* 1 Cor. 14. 16. Apoc. 22. 20, 21.

Deca-

Decalogus.

Exod. 20.

LOcutus est Deus omnia hæc verba, dicendo. Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi e terra Egypti, e domo servitutis.

1. *Non habebis Deos alios coram me.*

2. *Non facies tibi imaginem quamvis sculptilem, aut similitudinem rei cujusvis quæ est in cœlis supernè, aut inferius in terris, aut in aquis infra terram: non incurvabis te iis, nec eis servies; siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus sum zelotypus visitans ini-*

quitates patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem osorum mei, exhibens vero misericordiam ad millenas usque diligentium mei, ac mandata mea observantium.

3. Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis: non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit.

4 Memineris diem Sabbati ut sanctifices eum: sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum, septimus vero dies sabbatum est Domini Dei tui, opus in eo nullum facies tu, neque filius tuus, neq; filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neq; jumentum tuum, nec hospes tuus quicunq; intra portas tuas commoratur: Nam sex diebus perfecit Dominus cœlum, terramq; mare, & quic-

quid

quid in illis continetur ; ſeptimo vero die requievit ; quamobrem benedixit Dominus *diei ſabbati, eumq; ſanctificavit.*

5. *Honora patrem tuum ac matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur* Dominus Deus *tuus.*

6. *Non occides.*

7. *Non mœchaberis.*

8. *Non furaberis.*

9. *Non eris adverſus proximum tuum teſtis mendax.*

10. *Non concupiſces proximi tui domum, non concupiſces proximi tui uxorem, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, neque aliud deniq; quicquam quod eſt proximi tui.*

Oratio

Oratio Dominica. *Mat.* 6.

PAter noſter, qui es in Cœlis, ſanctificetur Nomen tuum, adveniat Regnum tuum, fiat Voluntas tua in Terris ſicut in Cœlis, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, & remitte nobis Debita noſtra, ſicut nos remittimus Debitoribus noſtris, & ne nos inducas in Tentationem, ſed libera nos à Malo; quia tuum eſt Regnum, Potentia & Gloria, in ſæcula, Amen.

Symbolum.

CRedo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem Cœli ac terræ; & in Ieſum Chriſtum filium ejus unigenitum, Domi-

minum noſtrum; qui conceptus eſt è Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, paſſus ſub Pontio Pilato. crucifixus, mortuus, & ſepultus: deſcendit ad inferos*: tertio die reſurrexit a mortuis; aſcendit in cœlum, & ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: unde venturus eſt ad judicandum vivos & mortuos. Credo in Spiritum Sanctum, Sanctam Eccleſiam Catholicam: Sanctorum communionem: remiſſionem peccatorum, & vitam æternam, *Amen.*

* i. e. *permanſit in ſtatu mortuorum & ſub poteſtate mortis uſq; ad diem tertium.*

EQuæſtione qualibet utriuſque Catechiſmi repetitum dedimus in reſponſione quantum reſponſionem quamlibet reddat pro-

propoſitionem integram, ſive ſententiam abſolutam. Eo nempe conſilio ut diſcenti ulterius utilis eſſe poſſit, quoties occaſio tulerit, ad cognitionis ac pietatis incrementum, vel extra catechiſandi rationem.

Et quamvis in alterutro Catechiſmo ſubſtantia doctrinæ in compendio illo (*Symbolo Apoſtolico* vulgo dicto) comprehenſa plene ac perfecte exhibeatur, adeo quidem ut nulla ſuperſit neceſſitas Symbolum ipſum inſerendi: nihilominus tamen hic illud ſubnectendum eſſe duximus: non perinde quaſi aut ab ipſis Apoſtolis fuerit concinnatum, aut pariter cum decalogo ac oratione Dominica pro Scriptura Canonica haberi debeat: (Nedum certè pro oratione, quo nomine ignara plebe-

plebecula cum illud tum decalogum in proclivi fuit ut uſurparet) verum quod ſit fidei Chriſtianæ breve compendium, verbo Dei conſentaneum, ac in Eccleſiis Chriſti antiquitus receptum.

FINIS.

James Glass
his Book 1761.
FECAS. Finis.

James Glass his Book

Anno Domini One Thousand Seven
Hundred and thirty Six Years

Early to bed and early to rise is the
way to be Healthy Wealthy & Wise

James Glass 1766